

FINNUGOR FÜZETEK.

ADALÉKOK A FINNUGOR NYELVEK ISMERETÉHEZ ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSÁHOZ.

18. SZÁM.

FINNUGOR HATÁROZÓS SZERKEZETEK.

IRTA

BEKE ÖDÖN.

Különnyomat a Nyelvtudományi Közleményekből.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1914.

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Finnugor határozós szerkezetek.

A finnugor nyelvtudomány terén alig van hálásabb feladat, mint az összehasonlító mondattani kutatás. Lépten-nyomon találkozni oly nyelvi jelenségekkel, a melyekről az eddigi irodalomban még csak említés sem történt. De a milyen hálás bizonyos mondattani jelenségeknek az összes rokon nyelvekre kiterjedő vizsgálata, éppoly nehéz is, mivel az egyes finnugor nyelvek mondattana — egy-egy részlet kivételével — úgyszólván teljesen földolgozatlan, s így mondattani összehasonlítást csupán szövegek alapján lehet végezni. Főleg az sajnálatos, hogy a két, legnagyobb irodalommal, nyelvtörténettel és legtöbb nyelvjárással rendelkező finnugor nyelv, a magyar és a finn sem mutathat föl az egész régi és népnyelven alapuló teljes mondattant.

Dolgozatom tárgyául a finnugor összehasonlító mondattannak olyan részletét választottam, a melynek nyelvsaládunkra jellemző voltát már idegen nyelvtudósok is észrevették. Azokkal a határozós szerkezetekkel szándékozom foglalkozni, melyekben a finnugor nyelvek lativussal vagy ablativussal szokták kifejezni az indogermán lokativusi viszonyt.

A) A lativusi szerkezetek.

Külömbiséget kell tennünk mindenekelőtt az ősi fgr. lativusi szerkezetek s az újabb eredetűek között, melyek az egyes rokon nyelvekben külön fejlődtek. Nem terjeszkedem tehát ki a magyar *-ba*, *-be* és *-ban*, *-ben* rag összekeveredésére, az *odavan*-féle szerkezetekre, a vogul és osztják *-n* ragos lativus és lokativus viszonyára, a votják s részben a zürjén nyelvben a személyragos lativus lokativusi értelmű használatára, sem a csere-

misz lativus -s ragjának hol? kérdésre való alkalmazására, mert ezekben az esetekben nem lehet szó közös fgr. nyelvfejlődésről, bármily föltűnő is, hogy annyi rokon nyelvben történhetett egymástól teljesen függetlenül hasonló irányváltozás.

Nem kell tehát csodálkoznunk azon, hogy WINKLER Uralaltaische völker und sprachen, Berlin, 1884. és Zur sprachgeschichte Berlin, 1887. című könyveiben azt a véleményét nyilvánítja, hogy a finnugor, illetve az uralaltaji nyelvekben eredetileg közös rag jelölte a lokativusi és lativusi viszonyt.

WINKLER elmélete, legalább a fgr. nyelvekre nézve, teljesen tarthatatlan, a mint azt már MISTELI is kimondotta WINKLER első könyvéről írt alapos ismertetésében (Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft, XVI. 414—456).

Az előbb említett szerkezetek mind újabb eredetűek; azokat a lativusi szerkezeteket pedig, melyekről alább lesz szó, ha indogermán fölfogás szerint lokativusok is, a finnugor gondolkozásmód lativusoknak is érzi.*)

Ezek a lativusi szerkezetek nem mind egyfélék, a bennük rejlő gondolkodásmód más és más, aszerint, hogy milyen igékkel kapcsolatosak. Legismertebbek az *odahagy*, *odamarad*-féle szerkezetek, de egyúttal ezek a leghomályosabbak is. Ennek az az oka, hogy ez igéknek s fgr. megfelelőiknek eredeti jelentése még mindig nem teljesen világos. Annyi bizonyos, hogy eredetileg mozgást jelentő igéknek kellett lenniök.***) A magyar *hagy*-ra nézve már BUDENZ (MUSz. 69) megállapította, hogy a *hajít*, *hagyít* 'dob' s a régi *hagyap* 'köp' igével egy családot alkot, eredeti jelentése tehát 'mittere, jacere; werfen' volt. Ezt a véleményét meggyőzővé teszi az a körülmény is, hogy a finn *heittä* 'hajít, hány, vet, eldob, elhány' igének is van 'hagy, odahagy, abbahagy' jelentése; pl.:

minne heität naisen nuoren, kunne kuulun morsia-

*) WIEDEMANN fölfogása sem helyes, a ki pregnans szerkezeteknek tartja ezeket a lativusokat (Grammatik der esthnischen sprache 342).

**) Vö. a csuvasban PAAS. *χêvar*- 'hátra'hagy' ~ *χur*- 'helyez, rak, vhová tesz, állít', *kæβer χiv*- 'hidat épít', *jër χiv*- 'nyomot hagy', ASM. *χiv*-, *χu*- 'tesz vhová, rak'.

men? 'hol hagyta fiatal nőt, hol híres menyasszonyodat?' Kal. XXXVIII. 317 | *koirat minä tänne heitän* 'a kutyákat én itt hagyom' Kans. II. 93 | *heitti jalkansa ulos* 'kinn hagyta a lábát' uo. I. 58 | *heitä tuohon paikkaan, tähän paikkaan* 'hagyj azon a helyen, ezen a helyen' uo. 181 | *vaatteet heitettiin maalle* 'a ruhákat ott hagyták a szárazföldön' uo. II. 95 | *se kyntömies heitti hevosen metsään* 'az a földműves lovát az erdőben hagyta' uo. I. 164 | *heitä tuolle kivelle milma, tälle kannolle, tuolle mättähälle* 'hagyj ott engem annál a kőnél, ennél a tuskónál, annál a gyepes dombocskánál' uo. 342 | (*kokko*) *heitti pentunsa pesähän* '(a sas) fészékben hagyja fiait' Kal. XLI. 79 | *se astui sinne ja heitti sen tytön luskamaan sinne veneesensä sitten* 'ő odalépett és aztán otthagya a leányt zörögve a csónakban' Kans. II. 83 | *ne kolme kotihin heitä* 'azt a hármat hagyd itthon' Kal. XXIII. 37 | *niin heittivät kissan henkiin* 'hát életben hagyták a macskát' Kans. I. 129.

A *marad* ige származása még ismeretlen, ha azonban tekintetbe vesszük, hogy a cseremisiz GEN. RAMST. *koðam*, a mordvin PAAS. E. *kadovoms*, M. *kadâvâms*, osztják KARJ. DN. *žet-*, Trj. *k'it-*, V. Vj. *k'it-*, Ni. *žič-*, Kaz. *žič-* 'marad' reflexiv alakja a cser. *koðem*, mordv. E. *kadoms*, M. *kadâms*, osztj. DN. *žäi-*, Trj. *k'ii-*, Vj. *k'vi-*, Ni. *žii-*, Kaz. *žäi-*, O. *žvi-* 'hagy' ige-
nek,¹⁾ viszont a finn *jää*, votják WICHM. G. *kjlini*, *kjlni*, J. *kjlini*, MU. *kjlini*, zürjén WICHM. I. *kolni* 'marad' műveltető képzővel 'hagy' jelentést vesz föl (finn *jättää*, votj. G. *keltini*, M. J. MU. *keltini*, zürj. I. *koltni*),²⁾ akkor kétségtelenné lesz előttünk, hogy a *marad* ige jelentése a *hagy* ige reflexivuma.³⁾

A *hagy* és *marad* igékkel rokonértelmű a *felejt* és *késik*

¹⁾ Vö. BUDENZ, UA. 111.

²⁾ Vö. még kazáni-tatár *kal-* 'marad' ~ *kaldir-* 'hagy', elhagy, maraszt BÁLINT II. 47.

³⁾ A többi fgr. nyelvben is összefügg etimológiailag a 'hagy' és 'marad' ige, ha nem is ily világosan: vog. MUNK. É. *žuli*, AL. *k'uli*, T. *k'ulë* 'elhagy' ~ É. *žulti*, K. KL. *kulti*, P. *k'uulti* 'marad' || lapp K. GEN. *kjtte-* (*io*), *kjtte-* (*uo*), *koðde-* 'hinterlassen, lassen' ~ *kjtti-*, *kjtte-* (*kuotje-*), *kuaddje-* 'zurückbleiben, bleiben'.

ige, azért egy csoportba osztjuk őket, s idevehetjük azonkívül még a következőket is: *megáll, megállapodik, megállít, feltartóztat, visszatart.* (Vö. finn *pysyy* 'marad, megmarad' és 'megáll'.)

Már teljesen világos a *fér* ige lativusi szerkezete, mert ismerjük alapjelentését. Eredetileg t. i. nem azt jelentette, hogy 'locum habere; raum haben', hanem: 'pervenio; kommen, zu etwas gelangen, erreichen' (l. NySz.; vö. még SIMONYI, MHat. I. 30). Rokonyelvű megfelelői is hasonló jelentésűek: votj. MUNK. *pír-*, Kaz. *pěr-* 'bemegey, bejut, betér; rámegey, rájut, belebújik'; *pírt-*, Kaz. *pěrt-* 'bevisz, bemeneszt, bejuttat, hoz; behurczol, beczipel, behord; bevezet, bekísér; behajt; befogad, magához vesz; beledug, belefűz' | zürj. KP. GEN. *pør-* 'eingehen, hineindringen'; *pørt-* 'hineinführen od. -tragen; taufen' | cser. kP. GEN. *purem* 'bemegey, befér'; *purtem* 'bevisz, beereszt, befogad'; nyK. RAMST. *pêrem* 'raum haben, eingehen'; *përtaš* 'hereintreten lassen; hereinbringen, einschleppen' (BUDENZ: Szöegy. 508). Érdekes, hogy a cseremiszbén is használatos ez az ige 'befér' jelentéssel. — A *tér* igének is eredeti jelentése 'venio, eo, se conferre; kommen, gehen' (l. NySz.). Megfelelői: zürj. KP. GEN. *tõr-* 'platz haben, hinein- od. angehen', I. WICHM. *terni*; votj. MUNK. *târ-* 'tér, befér, helyet talál', WICHM. G. *terîni*, J. *terîni* 'raum finden, platz haben' (SZINNYEI, NyH. 4 147).

A következő csoportban tárgyalom a *gyül* igét és műveltetőjét, a *gyült*-öt. *Gyülni, gyülekezni* valahová nyilván azt jelenti 'jönni' valahová, s így a lativusi szerkezet teljesen érthető.

A negyedik csoportot a *terem*-féle igék alkotják. A magyarban inkább csak a *terem* és *támad*, valamint műveltetői a *teremt* és *támaszt* ige fordul elő, a rokon nyelvekben azonban van még egy egész sereg hasonló jelentésű s azonos szerkezettel járó ige, mint: *megjelenik, emelkedik, születik, nő, továbbá szül, nevel, azután gyökeredzik, sarjad, hajt, szaporodik, növekszik, változik és változtat.* Ezekben is nagyon könnyen megérthető a velük járó lativus lokativus helyett, mert egyikük sem nyugvást jelentő ige, hanem mozgást, folyamatot jelölnek; pl. *valami megjelenik valahol*, azt jelenti tulajdonképen, hogy *valami odajön*. S csakugyan több fgr. nyelv magát a *jön* igét is használja ilyen értelemben; pl.

finn: *siihen tuli silloin kaivo semmoinen, ett'ei maalla*

mointa 'akkor olyan kút támadt ott, a milyen nines több a földön' Sat. I.² 101 | *tuli hänelle kaunis musti hevonen eteen* 'egy szép fekete ló termett előtte' uo. 50 | *sitten tuli iso riita heidän välillensä* 'aztán nagy veszekedés támadt közöttük' Kans. I. 212 || *mihin on munani vierryt, siihen saari saapukohon, levikköhön leipäsaari, kalasaari kasvakhon* 'a hova egy tojasom gurult, ott legyen egy sziget, terüljön el egy kenyérsziget, teremjen (tkp. 'nőjön') egy halas sziget' Kant.³ III. 1. (*saapua* 'gelangen, kommen, ankommen, eintreffen; fertig werden; werden' ERWAST, Finnisch-deutsches Wb.) — észt: *heina-kuhjas tuluke otsegu idaneb* 'im heuschober entsteht das was- ser ganz von selbst' WIED. Wb. 120.

votják: *lud vilē bad' potem* 'auf dem sandfelde wuchs ein weidenbaum' WICHM. I. d. 436 | *šibi niuľloslen nonoksi giđ berē potem kiđed-gubi kad'* 'die brüste der mädchen aus šibi sind einem auf dem hinterhofe wachsenden schlangenschwamme ähnlich' uo. 422 | *Kam-durā potām sutāred vuja, busja kiś-malož; mu-virā potām uzijed, borijed šundija, pošja kiśmamīn* 'a Kama partján kinőtt ribiszke vízzel, köddel érik; a dombon kinőtt földieper, bori-eper napon, melegen van megérve' MUNK. VNpH. d. 252 | *šil'ojā potām āmežjosiā* 'a bozótban kinőtt málnáid' uo. 253 | *viuaz-tiraz gon potini kutiskem* 'die haare fingen an, auf seinem körper zu wachsen' WICHM. II. 87 | *duńne-vilā potām šundijosiđ čil, čil' adkoz miľam bon šin-šori* 'a világra kikelt nap(jaid) ragyogva, ragyogva látszik a mi szemünknek' MUNK. d. 256 || *kiđ-šin kort viue kuw-ke potoz, so'ki med potoz ta murtli* 'wenn an dem eisen ein «schlangenauge» sich bildet, dann bilde es sich auch an diesem menschen!' WICHM. I. būv. 12 | *kiđon-šitane potos kuw-ke potoz, so'ki med potoz ta murtli* 'wenn an dem after des wolfes ein geschwür sich bildet, dann bilde es sich an diesem menschen!' uo. 11 d) | *partī-pidesē kuw-ke teise potoz* 'wenn auf dem boden des topfes das friesel entsteht' uo. 16.

osztják: AK. *ūgema sorñij õyet ědõt* *) 'so wäre auf meinem haupte ein goldenes horn gewachsen' PATK. II. 70 | KK.

*) Vö. É. ē- 'megy, kimegy, jut, följön (a nap), előbukkanik, előtűnik' (PÁPAY-BEKE).

sentij-titpe zar nūrum ājet paina jūmut ēdem jūmēy ur, anžet ēdem anžey ur meīnax ēdōt 'auf der kleinen waldinsel mit einem gemischten lindenhaine ein von traubenkirschen strotzender traubenkirschenhügel, ein von hagebutten strotzender hagebutten hügel erhob sich [hier]' uo. 194.

Azt, hogy 'teremt, támaszt', a finn nyelv a *luoda* igével fejezi ki, a melynek eredeti jelentése 'vet, elvet, levet, küld'.

Ehhez a csoporthoz csatlakozik a *csinál, tesz, épít* s még egy-néhány hasonló jelentésű ige, melyeket a *teremt* ige szinonimául foghatunk föl, s így érthető a velük járó lativus.

A hatodik csoportot a következő igék alkotják: *eltűnik, elvész, elveszt, eltéved, eltéveszt, elbúvik, elrejtőzik, elrejt*. Bővebb magyarázatra itt nincs is szükség, mert ezek még az előbbi csoport igéinél is világosabban éreztetik, hogy mozgást fejeznek ki.

A legtöbb vitára a *belevész, belehal, belefulladás, belefojt, beleöl, beleveszt*-féle szerkezetek adtak a nyelvészeknek alkalmat. A bennük rejlő gondolkodásmódot egy nyelvtudós sem látta meg oly éles szemmel, mint MISTELI idézett bírálatában, a hol ezt mondja: «... das wird an finnen und magyaren nicht anstoss erregen: *poika kuoli veteen* 'der knabe starb im (eigentlich ins) wasser' und ebenso magyar. *vízbe fúlni, halni, veszni* 'ertrinken', eigentlich 'ins wasser ersticken, sterben, untergehen'. Ist wirklich die annahme eines illativs 'unmöglich' und diejenige einer indifferenten ortsbestimmung das einzig zulässige? Ist 'verschwand im wasser' und 'verschwand ins wasser' dasselbe, und wer verbietet die letztere konstruktion bei 'sterben' in anderen sprachen? etwa der deutsche sprachgebrauch? Die verse Kalew. V. 141 flg. *ve'en kalvosta katosi kiven kirjavan sisähän* 'verschwand von der oberfläche des wassers in einen bunten stein hinein' (*sisä* 'innenseite') bieten ein verbum, *katosi* infinitiv *kadota*, dessen bedeutung zwischen 'sich stürzen' und 'umkommen' schwankt, hier würde auch der verfasser den illativ nicht 'unmöglich' finden. Aber auch bei den übrigen verben stimme ich JAHNSSON bei, der s. 62 fortwährende und überwältigende einwirkung als sinn dieser konstruktion angibt; *kuoli vedessä* wäre: 'starb im wasser', sodass das wasser nur als ort, nicht als ursache des todes erscheine; *kuoli vedestä* 'starb vom

‘wasser’ würde zwar die ursache bezeichnen aber lange nicht mit der anschaulichkeit und prägnanz, als das gewöhnliche *vetehe* ‘ins wasser’. Danach sind Kalew. I. 47—50 *vanheni sanoihin sampo, katoi Louhi luottheisin, virsihin Vipunen kuoli, Lemminkäinen leikkilöihin* ‘es wurde in sagen sampo alt, es schwand Louhi in zauberformeln, in liedern Vipunen, Lemminkäinen in spielen’ mit vier illativen, als ‘S. L. V. L. wurden zu tode resp. gesagt, recitiert, gesungen, gescherzt’ zu verstehen sc. durch den eifer der sänger und wegen der fülle des stoffes; es leuchtet ein, dass ein inessiv dies nicht ausdrücken könnte. Warum soll hier der illativ kein echter, ursprünglicher, dem inessiv ebenbürtiger kasus sein?» (444—5. l.).

Hogy a finnugor nyelvérzék ezekben az igékben mozgási folyamatot lát, azzal is lehet igazolni, hogy a finn nyelvben a *menee* ‘megy’ is jelentheti azt, hogy ‘odavesz, belehal’, műveltető alakja pedig ‘beleöl, beleveszt’; pl.

α) *ja mieheltä meni hevonen sikäli* ‘és az embereknek a lova odaveszett’ Kans. I. 56 | *ne meni jokeen koulua käydessään, kun yli joen käytiin koulua* ‘ők a folyóba vesztez, iskolába menet, mikor a folyón keresztül mentek az iskolába’ uo. II. 59 | *sinne menee koko rakennus hevoisen kera, kettuineen päivineen hajoaa virtaan* ‘odavész az egész alkotmány lovastul, kalapostul, mindentül szanaszét a folyóba’ Sat. II. 62 | *kun siinä jauhonsa veteen hajotti, niin joki vei ne myötänsä ja siihen meni puuro-aineet iäksi-päiväksi* ‘mikor ott a lisztjét a vízbe szórta, hát a folyó magával vitte és a kásának való odalett örökre’ uo. III. 26. — β) *metsähän menettyköhön rainiolle vaipukohon* ‘pusztuljon el az erdőben, rogyjon össze a mezőn’ Kal. XXXVI. 51 | *vai on puihin puuttununna, metsihin menehtynynnä* ‘[a tehén haszna] vagy a fákon ragadt, vagy elpusztult az erdőben’ uo. XXXII. 191. — γ) *kun sa miesnä nuorempa menettelit neiet nuoret alle aaltojen syvien, päälle mustien mutien* ‘mikor te fiatalabb ember korodban fiatal leányokat vesztettél a mély hullámok alá, a fekete iszap fölé’ uo. L. 471 | *ken suotta sotahan saapi, tahallansa tappelohon, se soassa surmatahan, tapetahan tappelossa, miekkoihin menetetähän, kalpoihiinsa kaaetahan* ‘a ki ok nélkül száll csatába, szántszándékkal ütközetbe, azt megölik a csatában, meggyilkolják az

ütközetben, kardokkal pusztítják el, szablyával ejtik el' uo. XXXVI. 11.

Hasonló jelentése más nyelvben is lehet a megy igének; pl. osztják: D. *vožeu xoda menōt?* 'whin ging unsere stadt?' (= 'hová lett, veszett városunk?') PATK. II. 16 || vogul: El. *mañši sorēmñe-ke pati, man xotāl' šälti-ke tawän xultne ulä-sultmä xasä ūrawe, jol at xaritawē* 'ha a vogul ember meghal vagy valahova vész (tkp. 'bemegy'), hátrahagyott tűzszikráját soká őrzik, el nem oltják' MUNK. VogNGy. IV. 417.★)

A belehalást, beleölést jelentő igék mellett álló lativus tehát világosan kifejezésre juttatja, hogy a bennük rejlő cselekvés, állapot nem nyugvás, hanem mozgás, élettani folyamat.

Ezzel a fölfogással magyarázhatók a következő igékkel kapcsolatos, hová? kérdésre felelő határozók is: *összerogy, kimerül, eltikkad, elájul, elfárad, ellankad, elalszik, elaltat, elszunnyad, nyugszik, hál, belevénül, elhomályosodik.*

Van végre még három, elég nagy számú igét magába foglaló igecsoport, melyek fizikai és kémiai folyamatot jelölnek, szintén lativus jelöli azt a helyet, melyen ezek a folyamatok végbemennek. Ez a három igecsoport a következő:

a) *eltörik, elszakad, széthasad; széttép, eltör, elszakít; el-tompul; vásik;*

b) *ég, éget; sül, süt; fő, főz; fagy, fagyaszt; olvad; forr;*

c) *rothad, hervad, penészedik, szárad, szárít, aszik, ragad, akad, bepiszkolódik, megmerevedik.*

* * *

Ezek után sorra vesszük az egyes igecsoportokat, s ezeken belül az egyes igéket, melyek a fgr. nyelvekben lativusi szerkezettel járnak. A tárgyalás módjára legalkalmasabbnak látszott a finnt venni első helyre, mivel ebben a nyelvben maradtak meg legnagyobb számmal a szóban forgó szerkezetek. Külömben is a népnyelvi közlemények nagy mennyisége bőven szolgál anyaggal, s így jóval több példát idézhetünk belőle, mint a többi fgr.

★) Vö. még csuvas: *ynzār puñe ittizem pyrde šiva kajnā* 'valamennyien, őt kivéve, belefúltak a vízbe' PAAS. Csuvsz. 109 (*kaj-* 'megy, elmegy').

nyelvből, a melyeknek népnyelvi szövegei alig egy-két kötetre terjednek. A magyarban, a mint látni fogjuk, némelyik szerkezetnek ma már nyoma sincsen, úgy eltűnt a környező indogermán nyelvek hatása alatt; a legtöbb pedig már csupán egyes megmerevedett szólásokban használatos. Igen kicsi azon igék száma, a melyek mellett oly általános a lativus, mint pl. a finnben. Így még a *belehal*, *beleöl*-féle szerkezetek is a magyarban csupán az ilyenfajta szólásokban fordulnak elő: *odahal*, *beleöl*, *vízbeül*, a finnben ellenben lativussal mondják még azt is, hogy: *megfullad a füstben*, *meghal a szobában*, *éhen hal*, *betegségben halt meg*, *megölték az úton* stb. stb.★)

Első csoport.

hagy

finn: *minnepä jätit pojan?* 'hát hol hagyta a fiút?'
 Kans. II. 73 | *olen monta kertaa ollut jättää koko puuhan silleen*
 'sokszor már azon voltam, hogy az egész munkát abbahagyjam'
 BUDENZ: FNy.² 129 | *jätti jälkeensä kolme pientä lasta* 'hagyott maga után három kis gyermeket' uo. 109 | *tämä jätti akkansa torppaan* 'ez otthagyta feleségét a kunyhóban' Kans. II. 67 |
jätin rahani puotiin pöydälle 'a pénzemet otthagytam a boltban az asztalon' BUDENZ: FNy.² 107 | *jätä karhu siihen tilaan*, *missä hän alusta oli* 'hagyd a medvét abban a helyzetben, melyben kezdetben volt' Sat. III. 37 || ész t: *jättis oma lapse koju* 'sie liess ihr kind zu hause' WIED. EGr. 343.

*) A már idézettekén kívül még a következő művekben van szó a lativusi szerkezetekről: BUDENZ, Finn nyelvtan² 107; SETÄLÄ, Suomen kielen lauseoppi³ 62; SETÄLÄ, Lauseopillinen tutkimus Koillissatakunnan kansankielestä, Suomi II. j.: XVI. 57; CANNELIN, Tutkimus Kemin kielen-murteesta, Suomi III. j.: II. 86; KANNISTO, Läntisen etelä-Hämeen kieli-murteesta, Suomi III. j.: XX. 130; SJÖGRÉN, Livische grammatik 259; WIKLUND, Läröbok i lapska språket 96; WIEDEMANN, Gramm. der ersa-mordwinischen sprache 37; STEUER, A mordvin határozók, NyK. XXII. 467; BUDENZ, Cseremisiz tanulmányok, NyK. III. 453; WIEDEMANN, Syrj. Gramm. 121; LEHR, Toldi¹ 26, MNy. II. 178; FOKOS, Nyr. XXXV. 384, XXXVI. 483, XLI. 73.

lapp: S. maisuob mū t^ase lāhpāb 'a terhemet itt hagyom' HAL. III. 161 | tälliä lēktie tamm poántam tann wuāssu sējjesä 'asztán ott hagyta az embert a zsákban' uo. II. 53 | aileks varjā', maksū' laihpie' ruofan šīsā 'az ünnepi ruhákat, az ételt a turfakunyhóban hagyják' uo. 97 | till'e lāhpam landum ih folkum tu kiätij šīs 'most az országot és a népet a te kezidben hagyom' uo. 126 | kuoti' kierresit kitā koat-sa d'd'ai 'a szánokat a tavaszi sátorhelyen hagyják' uo. I. 112 | sō cuwup lēhpīn tann so'lije 'a tolvajt otthagyták szigeten' uo. III. 20 | tē tallē kūdām lijēn sū tān sullui 'akkor hagyták ott azon a szigeten' uo. V. 149 | kūdām lī son āhkaus ēca sa d'd'ai 'feleségét egy másik helyen hagyta' uo. 195 | kūdī tāit smāvva mānait uktu stūhpui 'a kis gyermekeket egyedül hagyta a házbán' uo. 181 | tē mū kohtai kūdīn 'hát otthón hagyták' uo. 283 | lo'ihā son kārrēsau aihē owtoī (šalljū kōuēli) 'szánját az éléstár előtt hagyta (a piacz közepén)' uo. V. 69 || N. das gudij vilj sun ja vuējelij owt sidi 'dort liess es der bruder liegen und fuhr allein zurück' SANDB. 13 | gočēoi jēcas bidjat njuōrjo-nakē sisa ja ēacin vėl jiēgnodet ja spūlčodet ja dē guōddēt goātte-sa dja i 'er gebot, dass man ihn in ein robbenfell legen und noch dazu mit wasser begiessen und erstarren lassen und dann auf dem zeltplatze hinterlassen sollte' QVIGST. 21 | te kuode tokko addald agaidad alttar ouddi 'hagyd ott az oltár előtt a te ajándékodat' (KÁR.) FELLM. Máté V. 24 || E. te kuode skienkkad tāāvin alttar luus ua. LÖNNR. Máté uo. || K. kūd' tor' lajžant voltar evte ua. GENETZ, UF. I. Máté uo. | nu miōrjiēt uskiōdij, alkas tamme kīdij taisse 'hát kezdett bogyót szedni, a fiacskáját ott hagyta' GENETZ, UF. I. 70 | ju akka tamme ūmstīn, ūi variēt jiem neja jieb kiotta majn 'itt az asszonyt megették, még a vérét sem hagyták a földön' uo.

mordvin: α) E. molšt ša tarkahtēn, kozo soūcīnzē tejterēnzē kadokšniže 'sie kamen an jene stelle, wo er seine eigene tochter zurückgelassen hatte' PAAS. II. 81 | M. mon sodasa sū vastt, kōza kadiza 'tudom a helyet, a hol hagyta' BUD. MNy. 326. sz. | tazk kadimda martink šāfsašk 'semhogy itt hagynók, [inkább] elviesszük magunkkal' uo. 255. sz. | E. svad'bañt vašov udalov kadiže 'a násznépet messze hátrahagyta' PAAS. MChr. 8 | oriš sovaš utomos, sumkanzo kadiže ušov 'der dieb trat in

den speicher hinein, seinen ranzen liess er draussen' PAAS. II. 48 | *son kov kov di šavu čuftu poc suvaš a pulut nays kadiže* 'er [lauft] hierhin, dorthin, und [verkriecht sich] in einen hohlen baum; selbst ging er hinein, aber den schwanz liess er draussen (tkp. fönt)' uo. 146 | *avañ kadija mon ežem pīras, teten kadija uš di pēcka laŋks* 'die mutter liess ich am ende der bank zurück, den vater aber liess ich auf dem ofen zurück' uo. I. 44 | *uš čavo kud os kadimiž, uš čavo tarkas kadimiž* 'sie liessen mich in der leeren stube, sie liessen mich auf den leeren platze' uo. 10. — β) E. *sajiže sazoronzo, ajgoriñ pulos sodiže di čavo pakšas noldiže* 'er nahm seine schwester, band sie an den schweif eines hengstes und liess diesen auf einem öden felde los' PAAS. II. 123.*)

cseremis:z: kP. *šeskāže pāštālžēm pasma jām alan kere-*
den koda 'menyūk a tollat fölfüzve a hid alatt hagyja' GEN.
SUS. Aik. VII. 38 | nyK. *torandžē taienⁿ.goda* 'er lässt ihn heimlich zuhause' RAMSTEDT 171 | *šolā āderβⁿ.lāštām taien-γoden šarješ* 'der dieb versteckte sein eigentum im walde' uo. 142 | *nāreš pišten-i γoden* 'sie legte es ins feld nieder und liess es dort' uo. 181 | kP. *konden kerttēmōžēm korem mučan kerkelen koden* 'was nicht hat heimgebracht werden können, möge er in der öffnung des tales [an einen baum] aufbindend zurücklassen' GEN. SUS. Aik. VII. 59.

votják: monā tatčē keltiz 'engem itt hagyott' MUNK. VNpH. 81 | *pīrtē muⁿtsoiž, otšⁱ keltē* 'er bringt [die kinder] in die badestube hinein und lässt sie da' WICHM. II. 17 | *ton gorsokjostū kuštisa kiz-ulā keltid* 'te fazekaidat egy fenyő alatt hagyta el' MUNK. VNpH. 143 | *bertem ta val-uttšās ta kišnoze busi šōri keltisa* 'der pferdesucher kehrte zurück (nach hause) und liess seine frau hinter dem feld zurück' WICHM. II. 94 | *pinalze keltem mumiz dorⁱ* 'sie liess ihr kind bei ihrer mutter zurück' uo. 149 | *kišnoze no anaize no keltē korka* 'seine frau und seine mutter liess es in der stube' uo. 167 | *tšattšain nuñaosiz vīnze kerttillam kiz bordi no soiž keltillam tšattšaiž*

*) *noldams* 'lassen, hinein-, herein-, herab-, loslassen, fahren lassen' PAAS. MChr. 523. sz.

'im walde banden die älteren brüder ihren jüngerer bruder an eine fichte und verliessen ihn im walde' uo. 131.

zürjén: *me kolì set çe sije* 'én öt ott hagyta' Rogov: UF. II. 63 | *pörjarmišt sv. Spiridonēs, kolis sije deñgasē as ordas* 'megesalván sz. Spiridont, magánál hagyta a pénzt' Popov: UF. II. 23.

osztják: *É. kuray xai ñoràjal s i si xviselli* 'a jávorszarvas húsát ott hagyta' PÁPAY: UF. XV. 167 | *i xvisen novy moy-kutna xvisen* 'az emberedet te útban (tkp. föld-közben) hagyta' uo. 50 | KK. *man tãxrem kãt-xüdem xoi seaja ot xajesen* 'lasset mein panzerhemd nicht hinter zwei bis drei männer zurück' PATK. II. 36 | *jux xatxe jem n eva totta xeitengen* 'an dem schönen trocknen(?) zweige des baumes da liessen sie nach' uo. 198 | *jux xatxe jem n e g n a totta xeitengen* 'an dem schönen trocknen(?) arte des baumes da liessen sie ihn nach' uo. 198.

vogul: α) *É. luvä tũ ta xulěstä* 'lovát ott hagyta' MUNK. VogNGy. I. 22. — β) *kartãn p-tes, tũ osulawēs* 'midõn az udvarra esett, ott hagyta' uo. IV. 328.

magyar: *Ide hagylak hajlíkom* (Nyr. XXIX. 255). *Világ! már maradj magadnak, én örömmel ide hagylak* (MNGy. III. 287). *Im majd egy hete leszen, hogy ide hagyátok bennünköt jó atyámfia* (1626. TörtT. Új f. II. 385). *Holnap idehagyjuk ezt a szomorú lakóhelyet* (Mik.: TörL. 3). *Mehetünk haza Troját ide hagyván* (Huszti: Aen. 6). *Oda akarnác hadni a gyűlést* (HELT.: Krón. 194). *Oda hagyták barátai* (MEGY.: 6Jaj. II. 11). *Ezen órában, szekereimet oda hátra hagyván, érkeztem ide Árvában jó egészségben* (1601. THURzó Lev. II: 3). *Sajnáto a helit oda hanyyi* (Nyr. XV. 42). *Belé-hagyták a munkát* (PPBL.). *Inkább akarok akármi veszedelmes állapotot is szenvedni, hogy sem kegyelmeteket bele hagyni* (Mon. TME. III. 272). *Hágy valamit az leányok asztalára is* (DECSI: Adag. 18).

felejt

finn: *niin minulle unehtui suuhun sitten se kiri* 'hát azután a számban felejtődött az a kö' Kans. II. 38 | *lapseni, käypä kirves hakemassa venheistä, se minulta unhohtui sinne* 'gyermekem, menj a fejszét megkeresni a csónakokban, ott felej-

tödött' Sat. II. 191 | *häneltä kiireessä oli miekka kotiin un-
tunut* 'a sietségben otthon felejtette a kardját' uo. IV. 9 || *ne
sinne mie heroista riisuessani unohdin* 'ott felejtettem azokat
[a lóigákat], mikor a lovakat kifogtam belőlük' uo. II. 188 ||
(déli Häme) *Mimmi unohti sen kellarii(n)* 'Mimmi azt a
pinczében felejtette' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131 | *no kun
makaamaan rurettiin, niin se unohti keisarin pojan nainen sor-
muksen lasille* 'no, mikor feküdni mentek, hát a császárfü
felesége ott felejtette a gyűrűt a poháron' Kans. II. 35 |
unhotin rahani puotiin pöydälle 'a pénzemet ott felejtet-
tem a boltban az asztalon' BUDENZ: FNY.² 107 || észt: *unustas
oma kasuka koju* 'vergass seinen pelz zu hause' AHRENS 73 |
kolmed sa koju unustid 'dreierlei (drei verschiedene stücke)
hast du zu hause vergessen' WIED. EGr. 415 | *ma unustazin
rāmatu laua peale* 'ich vergass das buch auf dem tische'
uo. 346.

lapp: *S. ta' sāmie' ogjältahtumq aktup kiepienep tann
koatān, kustie lēn jghtumq* 'a lappok ott felejtettek egy üstöt
azon sátorban, a honnan elköltözködtek' HAL. III. 95 | *tihte
lāhpq j'ēčse pītne-punkq ogjältahtumq j'ēčse h'ejēmuse* 'az
ember a pénzes erszényét otthon felejtette' uo. 160.

morvin: *M. ärhkä beräkti prea-kopaš kants yukstazä*
'er vergass seine hirschaale an dem seeufer' ABLQV. MGr. 111.

cseremis: *nyK. kššak'kēn mōndenāt* 'wo hast du es
liegen lassen (vergessen)' RAMST. 64.

votják: *ta gurtin kinlän-kä miji-kudiŕo šubäez? asleštīm
gurtam vunätkäm* 'nincs-e ebben a faluban valakinek hód-
prémes subája? a magamét otthon feledtem' MUNK. VNpH. 62.

zürjén: *kiž-nō meōj, koñörōj, das pīzan sa jō pukšōmsō
kuta vunōdñi?* 'wie kann ich, die armselige, das sitze bei ge-
decktem tische vergessen?' LYTKIN 44.

magyar: *Nem tudom vala mire vélni, hogy ennyire ide
felejtettek bennünket* (1626. TörtT. Új f. II. 385). *Ide felejtém
magam* (GYARM. Nyelv. II. 94). — Vö. még: *ráfeledkezik* 'merően
rábámul' (Zala m. Gelse, MTsz.).

*marad**)

finn: *ja sinne jäi se pöytäliina* 'és ott maradt az az asztalterítő' Kans. II. 44 | *se jäi siihen isännäksi* 'az ott maradt gazdának' uo. | *jää tänne vähäksi aikaa odottamaan* 'maradj itt egy kevés ideig várakozni' BUDENZ: FNY.² 133 | *jäivät raukat rannikolle, vienoiset vesikivelle* 'ott maradtak a szegények a parton, a gyöngék a vízi kövön' Kal. XXIX. 383 | *käyden kylään päästään, juosten tielle jäädään* 'járva bejut az ember a faluba, futva ott marad az úton' BUDENZ: FNY.² 114 | *se jääpi neitinen pihalle* 'az a leány az udvaron marad' Kans. II. 116 | *akka jää häneltä yksinään kotiin* 'felesége egyedül marad otthon' uo. 19 | *tuletko kotia vai jäätkö kylään* 'haza jösz-e vagy a faluban maradsz?' BUDENZ: FNY.² 136 | *jäin kaupunkiin* 'a városban maradtam' uo. 107 | *hevonon jäi sateeseen seisomaan* 'a ló ott maradt az esőben (állva)' uo. 93/4 | *hän jäi kuninkaan tykö asumaan* 'ő ott maradt a királynál (lakni)' Kans. II. 2 | *kolmas jäi sitten jällelle* 'a harmadik maradt aztán hátra' uo. 78 | *hän jäi siihen elämään kuninkaan kotiin* 'ő ott maradt a király házában (élni)' uo. 13 | *jääkäähän sitte eloon* 'maradjatok akkor életben' Sat. I.² 20 || észt: *kus sa jäid nī kauaks tulemata* 'wo bliebst du so lange ohne zu kommen' WIED. EGr. 451 | *ära jä tervet nädalat senna* 'bleibe nicht die ganze woche dort' uo. 639 | *ta jäi väl linna, sugelaste jüre* 'er blieb noch in der stadt, bei den verwandten' uo. 343 | *jä meie jüre* 'bleibe bei uns' uo. 549.

lapp: α) S. *kačāt, kosi pācāj* 'kérdezi, hol maradt' HAL. I. 98 | *āhkā ruohppa pakāt sajieu, kosō-l pācam* 'az asszonyinak az ipa megmondja (megjelöli) a helyet, a hol maradt' uo. 98 | *tantēt lijen sīj ulkos pahcam* 'azért kívül maradtak' uo. 124 | *tlje koffārapa pācā čoaččemen tann ičse sājjan* 'a kereszta pa ott maradt állva a maga helyén' uo. II. 60 | *wacčājen tālliū ih pājen kuutiem pāci* 'menjünk most és bagyjuk a kigyót a hasadékbán maradni' uo. 43 | *tihte pāca para uktok tanne koqtan fihki čuhktiwi* 'a legény csak egyedül maradt

*) Vö. jarkendi-török: *ū šārre keč nime ħalmēdi* 'a városban semmi se maradt' KÚNOS: KSz. VI. 305.

a sátorban és éhezhetett (tkp. kapott éhezni) uo. 76 | *tlje tihte poika pācā tann pahkse* 'hát az a fiú ott marad a dombon' uo. 119 | *tihte källeskučče pēci tan koatācse* 'az öregember a házikóban maradt' uo. III. 142 | *tat pācī nouhte tam sammā s a d'd'ai stāmpit* 'ez így egy (ugyanazon) helyen maradt állva' uo. V. 53 | *ēmēt tal pāci puccūt tan tollo-kad d o i* 'a háziasszony nesztelenül ott maradt a tűz mellett' uo. 111 || N. *te ſa ruksis kolle piuktas olmaj bācih m q n ē e l e* 'ekkor a piros aranyruhás ember hátramaradt' uo. III. 178 | *ies pāci teina kurūpusuvrum rihtin koat-s a d'd'ai* 'maga [ott] maradt az összekötözött bőrrel a sátorhelyen' uo. 172 | *muhte mon, kuhte lām ollies pāsie poarrasemuš, lām pāhcām vell m ā i l m a i manga kāvistuso oqid-niet ja kullat* 'én azonban, ki az egész család legidősebbike vagyok, még életben (tkp. világban) maradtam, hogy sok csalárd-ságot lássak és halljak' uo. 185 | *dē ledje owta bartnē asan da s a d j a i mi baci sullui* 'da hatten sie schon einen knaben anstatt dessen, der auf der insel geblieben war, geschickt' QVIGST. SUS. Aik. III. 34 | *niēi'da bacca mæccai* 'das mädchen aber blieb im walde' uo. 28 | *dē bazi stallo d a s a* 'da blieb stallo dort' uo. 36 | *niēi'da dadja: «atte bacca mar'kan su mannjai»* 'das mädchen sagt: «dass es als ein zeichen nach mir bleibe»' uo. 28 | *dē bartnēn li baccan bisso gaddai da sullui* 'der knabe hatte seine büchse auf der insel vergessen' QVIGST. 33 | *nu dat baci heggi* 'so blieb er am leben' SANDB. uo. 16. — β) E. *ja gāļes orrōi goātān galgos ædost gājos gāšē* 'den ganzen sommer hindurch blieb der mann daheim bei seinem weibe' uo. 10. — γ) K. *son kīttij koppa tašsi* 'ő ott maradt a veremben' GEN. UF. I. 70 | *i toγ' kuotjeħked tōnn rajja, konn tij vūlg'iepped* 'és ott maradjatok mindaddig, míg onnét kimentek' (KÁR. ford.) GEN. Máté X. 11.

mordvin: α) M. *a sā alatinen uzirsa ilats eza* 'die axt dieser männer blieb zurück' AHLQV. MMGr. 117 | *vārdā pras atānā, vazjts esk ilats* 'von oben fiel ein greis, seine mütze blieb dort' uo. 141 | *ilatt ſazk moñ samozin* 'maradj itt, míg eljövök' BUDENZ: MNy. 258. sz. | *kadešt iladi kudu* 'hagyjátok, maradjon itthon' uo. 310. sz. | *veli ilādi* 'a faluban maradt' uo. 66. sz. | *bajart tes ilats* 'az úrnál maradt' uo. 75. sz. | *virgasiš lisis kedints potmista, kedjts ilats durakt kāts* 'der

wolf kam aus seiner haut heraus, seine haut blieb in der hand des dummkopfs zurück' AHLQV. MMGr. 111 | *duraks ilats menelti* 'der dummkopf blieb im himmel' uo. 110 | *a parknojs lac iskamunza eramu kuduti* 'der schneider aber blieb allein in dem hause' uo. II. 130. — β) E. *välis kaduvs putuž kudiñim, vaj putuž kuduzum kaduvs siri, siri tiriñ tetiñim, sedejak siri tiriñ ainiñim* 'im dorfe blieb mein erbautes häuschen, ach, in meinem erbauten hause blieb mein altes väterchen, der ernährer zurück, mein noch älteres mütterchen, die ernährerin zurück' PAAS. I. 80 | *paksas kaduvsť sokam izamum, sokaž umiñim vidiž šuriñim* 'auf dem felde blieben meine pflüge, meine eggen, mein aufgepflühtes ackerfeldchen, mein gesäetes getreide' uo. I. 80.

cseremisiz: kP. *kot tšaγāñ šneγe poras* 'bleib' du hier beeren pflücken' GEN. SUS. Aik. VII. 6 | *pišše kodāñ ūlan* 'ihr handschuh blieb unter' uo. 1 | nyK. *palan kodāñ* 'es blieb fern' RAMST. 94 | *torandžā ko'deš* 'sie bleibt daheim' uo. 171 | *ala-đoran kodaš* 'in der nähe der stadt, ausserhalb der stadt bleiben' uo. 148 | *lazraeš kodaš* 'im schlamme stecken bleiben' uo. 67 | *arβeza ala'eš koden* 'der knabe blieb in der stadt' uo. 51 | kE. *atiem deran kodo* 'atyámnał maradt' REG. CsM. 113. sz. | kUr. *i koremęš kodęš* 'a jég a folyóban maradt' WICHM. NyK. XXXVIII. 208 | *kodęš pu-šengeš* 'a fán maradt' uo. 209 | kP. *rāβāž kiđeš počšo bele kien kodeš* 'in der hand des fuchses blieb der schwanz allein' GEN. SUS. Aik. VII. 35.

votják: *ñuläskñ kizjos tuž uno, busi-šori kilämez tuš muso* 'az erdőben a fenyő igen sok, [a melyik] a szántóföld közepén megmaradt, az igen kedves' MUNK. VNpH. d. 228 | *mon kiło kwal'-a žā* 'én itt maradok a kwa-sátor ereszében (tkp. elejében)' uo. d. 54 | *ton kapka vižiže ki'li* 'bleibe du hier am tor' WICHM. II. 53 | *inti jä kelloz anakajā* 'itthon (tkp. helyében) marad anyácskám' MUNK. VNpH. d. 202 | *mar-pouna kulä mēñem ta puris dūñjaä kēlēñe?* 'mi miatt kell nekem ebben a homályos világban maradnom' uo. 94 | *ož-ik ajižleš kilem tšattšaiž* 'auf solche weise blieb sie hinter ihrem vater im walde zurück' WICHM. II. 156 | *ini ižiied tinad višsu itškem e kiliz dīr* 'dein hut ist wohl schon fünfhundert werst zurückgeblieben' uo. 61.

zürjén: V. *kittše sije kolēma? ñe-kittše abu kolēm!*

'hol maradt az? Nem maradt meg sehol' Fokos 19 | V. *ðak kurttšis, torjjs vom as kolì* 'a kántor beleharapott, egy darabja a szájában maradt' uo. 85 | *kolē tai pe kolē krasataangi, batuško orde, polota e jē, matuška orde patš-vodē-peleše!* 'es bleibt, ja es bleibt deine schönheit bei deinem vater auf der schlafbank, bei deiner mutter in der ecke vor dem ofen!' WICHM. SUS. Aik. XXI. 32 | P. *ōti kukañ kolčis va doras mijan kukañkōt* 'egy borjú [ott] maradt a folyó (víz) partján a mi borjainkkal' Rogov: UF. II. 61.

osztják: É. *mà iùbəmna liləj tē zažadi!* 'én utánam maradjatok ti itt életben' PÁPAY: UF. XV. 86 | *nvj tādà zažù!* 'te maradj itt!' uo. 106 | *pvskan arēmās, kāt-žōlēm-kēm seda zažəs* 'puska durrant, valami két-három [lúd] ott maradt' uo. 43 | *lou si tvr àina seda i zažəs* 'ő azon a helyen ott is maradt' uo. 46 | *imi žat libina tut žoža seda i zažəs* 'az asszony a házban a tűz mellett, ott is maradt' uo. 18 | *žoljōj žoi žadel žoža laiman žassat* 'a harmincz ember a házuk mellett állva maradt' uo. 23 | *mural am'sam pāməj mox iùbəl pèl à zažəs* 'a nép lakta (tkp. ülte) füves föld mögöttes elmaradt' uo. 172 | *vəbəl žatuvlna zažəs* 'a nénje a házhelyen maradt' uo. 39 | *nvj tam moxənnə zažù* 'te maradj itt ezen a földeden' uo. 66 | *oxsaməl iùsmənnə zažəs* 'a fejkendője maradt a kezünkben' uo. 21 || KK. *žūdem žoi seaja tāxər tuma žeiğōt* 'das panzerhemd blieb weiter, als drei männer zurück' PATK. II. 36 | AK. *tudat najat panem, man pīrema at žeiğat* 'deshalb legte ich um die speicher feuer, damit sie nach mir (d. h. nach meinem tode) nicht zurückbleiben' uo. 102 | AK. *jad an žeiğem surñej-ūgop ār igene lat žovētem ēne xor žoredai* 'die zahlreichen zu hause bleibenden grauköpfigen(?) greise einen starken ruf, der man bei der kriegsabfahrt zu schreien pflegt' uo. 48 | KK. *jim teina vaitap nur anneitta ei nēg čoken žeiğōt* 'an seinem schönen gipfel blieb kaum ein zweig von der dicke eines hobelschaftes übrig' uo. 24.

vogul: É. *Nəjk-ūsiy-qtēr jūw žūltēs* 'a Vörösfenyő városbeli fejedelemlhős megmaradt' MUNK. VogNGy. II. 95 | *jūw lē žūltēm šukēm-pālēm jolā lathāts* 'hátramaradt félczipőm alásüppedett' uo. III. 73.

magyar: *Bémaradtam katonának* (MNGy. VII. 427).

Tisztára kipusztút a riepa, csak oda-toa maradt egy kevis belüllő (Göcsej, MTsz.). *Odamaradott egg néhány az ő lovaik közül* (RÁKF.: Lev. I. 207). *Ha valami el adot marhat vissza nem váltunk, oda marad* (VER.: Verb. Szót. 23). *S a mit elzalogosított és elhagy ezután is benne, a ki negyvenezer frtnál több, az is oda maradjon nemcsak élteben, de holtá után is* (1634. TörtT. Új f. I: 272). *Houa marad a maradéc étéc?* (HELT.: Mes. 312). *A mocskosok között forgolódván, mocskos reá ne maradjon* (FAL. SzE. 35). *Mind a főfő görögöket asztalához marasztalja* (Hall. HHist. III. 11). *Hogy azért az iránt is annyi kárba ne maradjon* (1667. TörtT. Új f. II. 459). *Feleségem halála után pedig maradgyon Prépost uramra* (1609. uo. V. 98).

késik

finn: α) *minne viipyi**) *lehmän vilja, kunne maitoni katosi* 'hova maradt a tehén-haszna, hova veszett a tejem' Kal. XXXII. 185 || észt: *ta vībis vėl linna* 'er verweilte noch in der stadt' WIED. EGr. 346. — β) észt: *nemad vītsid palju aega tema kallale* 'sie brachten viel zeit bei ihm zu' uo.

magyar: *Nem fogok én is sokat ide késnem, hanem haza sietek* (1639. TörtT. Új f. II. 512). *Kérlek, hogy oda sokat ne késsél és visszajüvésedben lassan járd* (1559. THURzó Lev. I:288). *Nagyságod parancsolja meg nekik, hogy oda ne késsenek, hanem mitől hamarabb lehet, jöjenek meg helekre* (1561. TörtT. Új f. X. 212). *Maga is törekedjék..., hogy oda ne késsék kegyelmeitek, hanem siessen föl közinkben* (1624. uo. I. 17). *Jót nem igen hirdetnek ide kegyelmed oda való késése felől* (1659. uo. I. 188).

megáll, megállapodik

finn: α) *niin metso pysähtyy***) *petäjään rannalle* 'hát a süketfajd megáll egy fenyőn, a parton' Kans. I. 252 | *tulivat taaskin erään linnan portille, johon susi pysähtyi* 'ismét egy vár kapujához érkeztek, a hol megállt a farkas' Sat. IV.

*) *viipyy* 'elmarad, késik, tartózkodik'.

**) Alapszava: *pysyy* 'marad, megmarad, megáll (helyén)'.

51 | tulivat myöhään iltasella muutamaan kylään, johon mielivät pysähtyä yöksi 'késő este jöttek egy faluba, a hol meg akartak állapodni éjszakára' uo. 12—3 | hevonen pysähtyi pihaan 'a ló megállt az udvaron' SET. SKL.³ 62 | Matti, joka oli pysähtynyt oven suuhun seisomaan, heitti sieltä verisellä härän silmällä isäntänsä poskeen 'Matyi, a ki megállt az ajtónyílásban, gazdáját onnan arczon dobta véres ökörszemmel' Sat. IV. 159 || (Kemi) pyshäyt yhthen paikkhan 'megálltak egy helyen' CANNELIN: Suomi III. j. II. 86. — β) siihen seppo seisottihe syämmellä synkeällä 'ott megállt a kovács komor szívvél' Kal. XXXIV. 31 | mene! sanoi toiset, seisottuen tielle 'menj! mondták a többiek megállva az úton' Sat. II. 14 | seisottui selälle viimein, niemelle nimettömälle, manterelle puuttomalle 'megállt végre a nyílt tengeren, egy névtelen félszigeten, fátlan szárazföldön' Kal. I. 332 | jop' on seisottui oronen Osmon uuen pellon päähän 'már megállt a rén Osmo új szántóföldje végén' uo. X. 53 | seisattu kuningas katsomaan tielle 'az úton megáll a király nézni' Sat. II. 55 | seisattui pihalle 'megállt az udvaron' uo. I² 123 | oven suuhun seisataikse 'megáll az ajtószádban' Kant. III. 20 (253. l.).

lapp: α) S. tē son čuočcahtī tasā 'aztán ott megáll' HAL. V. 48 | tē skihpē čuočcaht sōmēs sad'd'ai lānta kūrrai 'a hajó megállt egy helyen a szárazföld mellett' uo. 144 | son līj čuočcahtam uksa-kasskai 'megállt az ajtóban' uo. VI. 35. — β) son čakkēat*) akta sad'd'ai 'megáll egy helyen' uo. 154. — γ) N. naste manai sīn oudast, tassaci ko tat oudast mannamines orosti tam paike ala, kost manna lvi 'a csillag előttük megyen vala, míglen jutna és megállana a hely felett, a hol gyermek vala' (KÁR.) FELLM. II. Mát. II. 9.

cseremisiz: nyK. erȳžə pörtan^dzal βuȳeš šaȳalē 'der sohn blieb auf der freitreppe stehen' RAMSTEDT 125 || kP. aβaž dene ačaze tul ōūreš šoȳalāt 'die mutter und der vater treten zum feuer' GEN. SUS. Aik. VII. 28 | pünžö tüȳan it šoȳal, jūlulat 'auf der fichte stumpf setze dich nicht, du verbrennst' uo. 69 || kCzar. mialalēm, šoȳalēm Ozan ola keβāt onžākē 'ich kam [und] hielt an vor der bude in der stadt Kazan' PORK.

*) čakkēatēt 'megáll, egy helyben marad'.

37 || kUr. *kapka oúđžžkē tōlēn šoʒalnā* 'a kapu elé jöttünk s megálltunk' WICHM. NyK. XXXVIII. 240 | *toškalt mułśa škē purālēn šoʒalna* 'bementünk [az udvarra] és megálltunk az udvar végénél' uo.

zürjén: *si-ponda suvtis si dinē* 'azért megállott mellette' POPOV: UF. II. 16 | V. *šor dore suvtis* 'egy patak mellett állt meg' FOKOS 88.

osztják: É. *ōu-silna seda lāis* 'ott az ajtóküszöbön megállt' PÁPAY: UF. XV. 177 | *χāt χoézəyna lābat ōʒāl si laimel šātl* 'a ház mellett hét szán im megállott, ballszik' uo. 150 || AK. *menōt, menōt, tāyr kīmet tātta šaitij sei χūdet, tūrup juχ sajətivet, soχ-juχ saja totumdōt, χaṇadōt* 'er ging, ging, da hörte er kirrendes geräusch, als ob sich der schoss eines panzerhemdes bewogte; auf der entgegengesetzten seite des dichten waldes, hinter dem dichten forste stellte er sich hin; versteckte sich' PATK. II. 66.

vogul: α) É. *ēlēm-χqlēs ūnlēnē jelpiŋ [mā] kwoss tēls; akw'-mūs jṗŋyi, akw' mān at rotmi* 'de bár előtermett az ember lakó szent föld: az egyre forog, egy helyt meg nem állapodik' MUNK. VogNGy. I. 141. — β) *kwotlēj jā kwotlén jolā lūlēm-tāsēm* 'közepes folyó közepén megállottam' uo. III. 277.

magyar: *Alatsomb' szolgálja, elvetetteb' rabja eleibe állapodik?* (PÁZM. Préd. 16). *Ha szomorúság a jámborságnak képeben állapodik elődbe, vigyázz* (FAL. BE. 615).

megállít, feltartóztat, visszatart

finn: α) *siihen seisahutti sillalle hevoisensa* 'megállította ott a hidon lovait' SAT. II. 62 | *siellä... laivansa seisahuttaa pihalle* 'ott... megállítja hajóját az udvaron' uo. 33. — β) *niihinkä hän nyt joutuu, kun sinä hänen nyt pidätit tänne* 'hová jut ő, ha te most itt tartóztatod őt' KANS. II. 78. — γ) észt: *hoia lapsed tupa* 'halte die kinder in der stube' WIED. EGr. 344 | *hoidis ennast emāle* 'er hielt sich entfernt' uo.

lapp: S. *svēnska cakkastin uksa-kaskai* 'a svédek föl-tartóztatták őket az ajtóban' HAL. VI. 35.

osztják: É. *nēməza-sirna ant raʒəl t à d à tvīda* 'sehogyse lehet itt tartani' (*tvīda* 'bírní') PÁPAY: UF. XV. 25.

vogul: *É. joli-tārémné ti tārätuŋkwé patwäsém : kit tārmi'*, *kit kworsi' ɣ alne tū ti pojteltawäsém** 'az alsó ég felé kezdett im lebocsátani: [de] a két ég, két menny között ottan visszastartott' MUNK. VogNGy. III. 116 || *ɣürém ɣaptém Kuśmä-kwöl āwi sūntné tū ta pojteltasäném* 'három rénökrömet Kozma házának ajtónyílásában, ott állítottam im meg' uo. IV. 52.

Második csoport.

*fér**)*

finn: *tehtiin sitten semmoinen arkku, että ihminen mahtui sisälle* 'csináltak aztán olyan ládát, hogy egy ember belefér' Kans. II. 18 | *alle maljan maata mahtui, alle seulan seiso-mahan* 'a serleg alatt elfér fekve, a szita alatt állva' Kal. XX. 95 | *hän sai eräänä talvi-päivänä niin paljon kaloja, kuin mahtui hänen laiturinsa* 'ő egy téli napon annyi halat fogott, a mennyi belefért (paraszt)szánjába' BUDENZ: FNy.² 143 | *sinun on kuoma, poikasi kasvaneet niin isoksi jo, ett'emme enää molemmat yht' aikaa pesään mahdu* 'neked, koma, a kölykeid oly nagyra nőttek már, hogy többé nem férünk be egyszerre a fészekbe mind a ketten' Sat. III. 30 || ész: *ega naad ühelda köik sinna ei mahu* 'alle zusammen haben sie darin nicht

*) *pojti* 'megszűnik, megállapodik' (SZILASI).

**) A török nyelvekben is; pl.

oszmán-török: *iki kılıç bir kına sıymaz* 'két kard egy hüvelybe nem fér' KÜNOS, Oszmán-török nyelvkönyv 216.

ufai-tatár: *iké kârbuz bér kultgkka seymas* 'két dinnye nem fér egy hón alá' PRÖHLE: NyK. XXXVIII. km. 44 | *iké tükä başe bér kâzan ɣa seymas* 'két kosfej nem fér egy üstbe' uo. 45. sz. | *tâkin âwâl bujgng wâ inêgnê ulcâp kâramajgnâ kârng ɣa sejarmen-me ikân?* 'azonban a [tested] hosszát és szélességét meg nem mérem, beleférék-e a hasadba?' uo. 106. l.

kumük: *eki ɣarbuɣ bir kol ɣa sijmas* 'zwei wassermelonen finden in einem arme keinen raum' NÉMETH: KSz. XII. km. 38.

jarkendi-török: *iski jolbâs bér tiri ɣa patmâz* 'két oroszlán egy börbe nem fér' KÜNOS: KSz. VI. km. 26 | *iski kılêɣ bér ɣêlab ɣa patmâz* 'két kard egy hüvelybe nem fér' uo. 27. sz.

raum' AHRENS 85 | *ei need lojaksed mahu enam seie lauta* 'dieses vieh hat hier im stalle keinen raum mehr' uo. 71 | *kõik se rahvas ei mahu kirikuse* 'alle diese leute haben nicht platz in der kirche' WIED. EGr. 344 | *toas olid ju nī pal'ju inimezi kous, et meie enam sisse ei mahtunud* 'im zimmer waren schon so viel menschen beisammen, das wir nicht mehr platz fanden' uo. 657.

lapp: N. *mi čakka sappan bossi, ige sate jorgalet vuovsa basist* 'was hat raum in einem mauseloch und kann sich nicht wenden in einem ochsenstand?' (= ein stab) FRIIS 115.

cseremis: α) kCzar. *kormāšāš pura, puḍapkaš ok purā* 'hat raum in der hand, aber nicht in einem pudmass' (= die kunkel) PORKKA 25 | kUr. *kormāškā purā, puḍapkaš ok purā* id. WICHM. NyK. XXXVIII. 214. — β) nyK. *tā ḡal'k ik pörtes* (v. *pörtāštā*) *a'kx-šygg** 'das volk kann in einer stube keinen raum finden' RAMSTEDT 133—4 | kCzar. *nemnan nalān kaššaš akaž kiβitka kōrreš ok šēḡal* 'die schwester, die wir wegführen sollen, hat nicht raum im reiseschlitten' PORKKA d. 48.

votják: *veñ pīsijā sir tūroz* 'egy tüfokba befér egy egér [is]' MUNK. VNpH. km. 3 | *kīk gondīr odig guε ug terī* 'zwei bären haben nicht platz in einem lug' WICHM. II. km. 81 | *ma, ta puījad tere ama!* 'was, ist es etwa raum für ihn in deinem sack!' uo. 80 | *Vańka puksem no gurā ug terī-pā* 'V. ráült, de a kemenczébe nem fér be' MUNK. VNym. 13 | *korka ug ter šemjaε!* 'meine familie hat kaum platz in meinem hause!' WICHM. I. d. 439.

zürjén: V. *žępte tere, a bīdsa mort!* 'belefér a zsebembe és egész ember!' FOKOS 116.

vogul: É. *ḡotēl lāpjin tū, mir akw-ti at lāpjiñ?* 'hogyan (tkp. 'honnan') férték el ott, mind (a nép) úgy sem férték el?' MUNK. VogNGy. I. 71 | *vāḡennē lāptal utā puyknē pośšā-tawē, puyknē lāptal utā vāḡennē pośšūtawē* 'vállra nem férő holmiját a fejére nyomkodják, fejére nem férő holmiját a vállára

*) Vö. csuv. PAAS. *šēnāš-* 'belefér, elfér', kaz. *šēj(āš)* id., altV. *šēḡ-* id., sor., szag. kojb. ujbR. *šēḡ-* 'hineinpassen, hineindringen'.

nyomkodják' IV. 220 | *vit-χul alnē [χum vit-χul alnē] mān at lāpe'it* 'vizet halászó emberek nem férnek el a vízi halat halászó területen' I. 156 | *ēlēm-χqlēs-p̄χēm mān lāptal ti patēs, vitēn lāptal ti patēs* 'ember fiam kezd már el nem férni a földön, kezd már el nem férni a vizen' uo. | K. *tētē kwāl nē šp'k'ō oqt loapīwe* 'ebbe a házba nem férünk be mindnyájan' MUNK. VogNyjár. 192.

magyar: α) Sokan gőlekezenec egbe, uő hoő sem a házba, sem az ajtóhoz nem férnēnc (Münch.-k. 73). Melly ōsu énére egy ember nyomdéknl tōb nem fér (KÁR. Bibl. I. 463). Csudálkoztam: hogy rád ennyi rosz fért (CZEG. Japh. 6). Mennél több zab fér egy szádra, annit töltsenek (1595. THURZÓ Lev. I. 161). Nem fér fogára az apostolok tudománya (CZEG. Japh. 121). Borom is azon szőlőhegyeken ennyihány ezer akó, kiket idebe nem fértethetjük (1644. TörtT. Új f. V. 208). Amennyi csak bele fért (MNGy. III. 416). Nem fért bele a kezem (Nyr. XXXII. 456). Há' kosárba férne bele a hēgy? (Nyr. XL. 191). Beleférék a fába (MNGy. X. 370). A legkisebbik királyfínak sehogy se fért a fejébe ez az egész dolog (Nyr. XXIX. 534). Evett osztán Rendes, amennyi a bőr ébe fért (MNGy. IX. 308). — β) Nem sok tér bele (Somogy m. MTsz.). Nem tér bele egy liter ebbe az üvegbe (Dunántúl, MHat. I. 30). Széles az ökröm szarva, nem tér az istálómába (Békés m. MTsz.). Nem tér a bűribe (Zilah vid. MTsz., Torda NyFüz. XXXII. 38). Sehogy se tért a fejibe az embernek, hogy az ű fiai ojan mihasznák vónának (Bihar m. MTsz.).

Harmadik csoport.

*gyűlt**)

finn: α) *sääskeä siihen kokousi sitä syömään* 'szűnyogok gyűltek oda azt megenni' Kans. I. 169 | *hānen siihen nukuttuansa kokountui koko joukko hiiriä hānen ympäri llensä* 'mialatt ő ott elaludt, egész sereg egér gyűlt köréje' Sat. III.

*) Vö. csuvas: aT. *šihēk šidē-pušlazan žer pūženat uramā* 'a mikor ő. közeledni kezd, a leány gyülekezik az ucczára' MÉSZÁROS: CsuVNGy. II. 91.

38. — β) *onpa tähän kertynyt, kuolijat on kaikki 'ide gyűltek, mind meg van döögölve'* uo. 103. — γ) *tänne oli sillaikaa repo ja karhukin keräytyneet 'azalatt összejöttek itt a róka meg a medve is'* Sat. III. 24 | *siihen keräytyi nyt myös kaikki munkin hovi-väki koolle 'most összegyűlt ott mind a többi udvari nép is'* uo. I. 180 | *tyttäret keräytyvät hänen ympärilleen siihen 'a leányok összegyűlnek ott körülötte'* uo. II. 126 | *no tulee rahvasta, joka haaralta keräytyy linnoille 'no jön a nép, minden irányból gyűlekezik a várba'* uo. I. 58.

lapp: S. *tjähkanin tasā 'de församlade sig her'* WIKLUND, Läröbok 96 | *suomies äikien Svīriesne lijēn čogŋkanommg ķjūrhkse 'valamikor Svédországban templomba gyűlekeztek'* HAL. III. 16 || N. *ko te su æi fätti onddal, ko kuokte čuode čogganik outa sadjai 'wie sich nicht fangen lässt, bis paar hundert sind versammelt auf ein und derselben stelle 'kuin häntä ei saa ennen, kuin sataa kaksi kokountuu yhteen paikkaan'* FELLM. II. 295 | *nu son kočoi olbmuit ædnam ala čokkanaddat poradet 'akkor megparancsolá, hogy a sokaság megtelepednék a földön'* FELLM. II. Mát. XV. 35 || K. *a Isus valtij vihkiš sū Kajjafē, šormus päppe, kož čonkdottiš kirj-kid' i parrsamuz 'amazok pedig megfogván Jézust, vivék Kajafáshoz, a főpaphoz, hol az írástudók és a vének összegyűltek vala'* (KÁR.) GEN. UF. I. Mát. XXVI. 57.

mordvin: E. *puromšt' češe če tarkas čiče 'sie versammelten sich alle an einem ort in dem walde'* PAAS. II. 115 || *koda češe purnavít če tarkas i lovočít i tarkazost aravčít, česte črdiks pėdazo, česte šumsto čelartozo! 'wenn diese auf eine stelle gesammelt und gezählt und an ihren platz gebracht werden, dann hafte die verfluchung, dann kehre sie mit geräusch zurück!'* uo. 13.

votják: *porjos kužili-šeän lukasko so-kotirä 'a csere-miszek hangya módjára gyűlekeznek köréje'* MUNK. VNpH. 62 | *kő kotirē piž lukaskem 'das mehl sammelt sich (tkp. a liszt gyűlése) um die mühlensteine'* WICHM. II. tm. 81 | *bermäs eskärim-kä kulto-vilä kulto lukaskoz 'ha mögének tekintünk, kévére kéve gyűlekezzék'* PERV. 19 (id. MUNK. VotjSz. 35) | *kijk ar-a kuin ar-a ulisa so saldatné lukaskiz buskeljosiz 'nach zwei oder drei jahren sammelten sich die nachbarn bei jenem soldaten'*

WICHM. II. 167 | *kukε vuem uī, so korka lukaskillam vožojos* 'als es nacht wurde, sammelten sich die vožo's in der (mühl-)stube' uo. 134.

zürjén: α) V. *jez sar orde tsukerttšasni* 'a nép összegyülekezik a czárnál' FOKOS 56. — β) P. *rot öksisö bídönnis bavagan dīnas* 'íme összegyültek mindnyájan a bódéhoz' ROGOV: UF. II. 64.

osztják: É. *törēm mola-ārāt uai pārdəs, azāt sē āgem-mel* 'az isten a mennyi állatot csak rendel, mindnyájan ott vannak összegyülekező' PÁPAY: UF. XV. 43—4.

vogul: É. *atztäst akw' paulnē* 'összegyültek egy faluba' MUNK. VOGNGY. I. 70 | *χāp vātän sēχä nal-atzate'it* 'a hajó széléhez mindnyájan összegyülekeznek' uo. II. 81.

magyar: Az kereztynenek, kik oda gyűltenek vala, erzeenek labok közöt, mynt ha sok dyznok ly fytottanak vona az egyhazbol (Érdy-k. 143, 413b, 565b). Gyűlletec ide fiaim (MA.: Bibl. I. 46). Ide mindenfelől gyűl az ember (1635. TörtT. Új f. I. 284). Ide mégis lassan gyűlnék az uraim (1637. uo. 289). Gyülienek az pispék egyhazanak piaczara (Virg.-k. 16). Gyüleek hw hozya nagy sok sereghők (Jord.-k. 392). Tizönegy doktor és négy sebörvosok gyűltek volt hozzám (NÁD. Lev. 61). Gyűlénec az áldásnac völgyébe (KÁR. Bibl. I. 391). — Gyakorta gölekezykvala ő taneitwaniwal oda (Winkl.-k. 154, Jord.-k. 590). Vilagokat goituan mend ő hozia gölekezenec (Bécsi-k. 38). Jesus él vala a tenger mellet es gölekezenek ő hozia soc gölekezetec (Münc.-k. 37). A tarka rizi kigyo az ő tsipésével azt tselekszi, hogy igen sok riz gyűlekezzék az embernek hasába (MISK. VKert 624).

gyűjt

finn: α) *siat keräsivät porsaansa siihen kosken ran-nalle* 'a disznók malaczaikat ott a vizesés partján gyűjtötték össze' KANS. I. 158 | *teitä ikävöidessäni itkemät kygneleeni keräsi äitini astiaan* 'utánatok való vágyódásomban sirt könnyeimet atyám egy edénybe gyűjtötte' SAT. I.² 124. — β) *kokosivat yhteēn paikkaan suurelle mäelle* 'összegyűjtötték egy helyre egy nagy dombon' KANS. I. 125 | *ja kissi lokosi hiiriä*

pankolle 'és a macska egereket gyűjtött a kályhapadkára' uo. 213.

lapp: *K. mayt londonē cōyk īžes ołgit sojji volla* 'miképen a tyúk az ő fiait egybegyűjti szárnyai alá' (KÁR.) GEN. UF. I. Máté XXIII. 37 | *K. ielled kōpced īcsant ealajt, iemne ol'* 'ne gyűjtsetek kincset e földön' (KÁR.) GEN. UF. II. Máté VI. 19 | *N. ællet ælo cōkkijukko ædnam ala* id. FELLM. uo. | *K. a kōpced īcsant ealajt alma* 'hanem gyűjtsetek magatoknak kincset mennyországban' GEN. UF. II. Máté VI. 20 | *N. fal cōkkijet alcedek ælo albm ai* id. FELLM. II. uo.

votják: *ad'ami iútiiz diš tīrem* 'der mann sammelte seine kleider an seine lagerstelle' WICHM. II. 62.

magyar: *Menden búneidet elmedbe góhtódet* (Vitk.-k. 24). *A buzat góhetec en cūrómbe* (Münc.-k. 39). *Neegy yeles lelky yozagokat gyeythetünk reea* (Érdy-k. 390). *Az hol magyar volt, mind mellé gyűlteté* (Mon. Irók III. 117). *A két jantsár a több társait össze gyűjtván egy piatzra, mintegy ötvenen telének* (MIKES: TÖRL. 255).

Negyedik csoport.

megjelenik

finn: *samassa ilmestyi se rautainen ruunu sieltä vuoren peikon asunnosta siihen* 'nyomban megjelent ott az a vas-korona onnan a hegyi manó lakásából' Sat. I.² 176 | *kaikki väki ihmetteli, mistä se niin ihana, ihko tuntematoin neitsyt siihen oli ilmestynyt* 'az egész nép csodálkozott, hogy ez a szép, teljesen ismeretlen leányka honnan termett oda' uo. 75 | *tuskin olikaan sen ennättänyt tehdä, kun sulhaisen viereen ilmestyi ylen ihana ja kaunis neiti* 'alig ért rá ezt megtenni, mikor a vőlegény mellett egy nagyon bájos és gyönyörűséges leány jelent meg' uo. IV. 70 | *kun neljännessä ympärä pyörähti, niin koivu ilmestyi lammin rannalle* 'mikor negyedszer fordult meg maga körül, hát a tó partján egy nyírfa termett' uo. II. 123 | *siihen arkku ilmestyi pihalle* 'egy láda termett ott az udvaron' Kans. II. 125.

lapp: α) *S. tlje jäjjetä óappopon uvote* 'ekkor megjelent a huga előtt' HAL. II. 50. — β) *tē kēssät talle tat kinē-khārān*

tūn nēiṭa āhēe ouṭoi 'megjelent a kinē férfi a leánynak apja előtt' uo. V. 34 | *tē par^dnē āi kēssatī ouṭoi* 'aztán a legény is mutatkozott előtte' uo. 179. — γ) *sō lij stuore stuqpuo jāihtumq tisse* 'nagy szoba jelent meg ott' uo. III. 96 | *pāhēe vūini stuore jūsie jāihtumq tann lāntse* 'a legény látta, hogy nagy marhaistálló jelent meg azon a földön' uo. | *sō lij muore-skoqhte jēh pū^urie jāihtamq tann lantije, kusse lij mō^olumq* 'fáskamra és éléstár jelent meg azon a földön, a hová kimérte' uo. 97.

votják: *so ižon važsin mužem-vilā jurt-jer-no kildām* 'az ő alvása közben a földön háztelek keletkezett (tkp. jelent meg)' MUNK. 55 | *kušo val tiprak tātēisa viž-vilā kildoz* 'a pej ló egyet ugorva a hídon terem' uo. 62 | *Bursin bakatir odig-pol tātēisa vu-dur-ā kildoz* 'B. hős egy szökéssel a vizparton terem' uo. | *šin-a žaz jurt jer kildām* 'szeme előtt ház jelentkezett' MUNK. VotjSz. 162 | *tarakan jurtad išanān kildoz* 'a csótán házában bajjal jelentkezik' uo.

vogul: K. *tok'wē tāu pailnūt-uit tqu nēilān* 'az ő fürdése közben jelenj meg ott (oda) úgy [ismét]' MUNK. VogNGy. IV. 381 | *sōrēs-vētān tqu tē nēilēs* 'a tenger partjához im oda érkezett (jelentkezett)' uo.

magyar: *Jelenem te elédbbe: apparebo conspectui tuo* (Keszth.-k. 26).*)

emelkedik

finn: α) *ja samassa yleni siihen kulta-putki hänestä sillalle* 'és belőle mindjárt egy arany medvetalpfü nőtt (tkp. emelkedett) oda a hidra' Sat. I.² 64 | *yietkōön linna keskelle saarta!* 'egy vár emelkedjék a sziget közepén!' uo. 52 | *joka lu^oon partahalle kunnas kultainen yleni* 'minden szirt szélén aranyos halom emelkedett' Kal. IV. 483 | *siksikö sinäki synnyit, tähän ilmahan ylenit* 'azért születél-e te is, teremtel (tkp. emelkedtel)' erre a világra' Kant.³ II. 324 | *tuohon kasvoi kaunis saari, kaunis kartano yleni, saarelle sorea nurmi, nurmelle korea karja* 'ott egy szép sziget támadt (tkp. 'nőtt'),

*) Vö. még: *Annyi ördög kerekedett az udvarra, hogy a csillagok fényét és elvették* (MNGy. X. 125).

szép birtok termett (tkp. 'emelkedett'), a szigeten pompás pázsit, a pázsiton gyönyörű nyáj' uo. III. 43 (303. l.). — β) *katonut on kansa kaunis, nousnut metsä sen sijahan, kasvannut leveä lehto, vilju vitsikko ylennyt vierehen komean korven* 'eltűnt a szép nép, erdő támadt (tkp. 'emelkedett') annak helyén, széles liget nőtt, barátságtalan harasztos keletkezett (tkp. 'emelkedett') a pompás vadon mellett' uo. III. 25 | *alkoi pojan mieli raskaaksi käydä ja suru nousta sydämeen* 'a fiúnak kezdett a szíve nehéz lenni s bánat támadni szívében' Sat. IV. 54 | *rinta liedelle nousi kahvipannuna* 'egy fejdédzsa terem a tűzhelyen kávéforralóként' Kans. II. 106 | *nouset koivuksi no-rolle, tahikka lehtohon lepäksi* 'mint nyírfa nősz a völgyben vagy mint égerfa a ligetben' Kal. XXVIII. 203. — γ) ész: *vezi keräib jökke* 'das wasser steigt im bache' WIED. EGr. 343. — δ) ész: *sē kuju tōuzis tema väimu ette* 'dieses bild erhob sich vor seinem geiste' uo. 346 | *rīdlemine tōuzis nende vahēle* 'ein streit erhob sich zwischen ihnen' uo.

votják: *mi-ke no kuuom, duñne kiloz, mi viue bad'-pu džuzāuoz* 'wenn wir sterben, bleibt die welt (zurück) und über uns (unserem grabe) wächst (tkp. emelkedik) eine weide' WICHM. I. d. 312 | *mu-virä žužam šaskāz, šundileš vordām gažanzā kežit pužmered sora-ug, sižil-kinli čidatāk* 'a dombon kinőtt virágot, a napnak fölnevelt kedvesét bizony megtöri a hideg dér, nem tűrhetvén az őszi hideget' MUNK. VNpH. d. 22.

születik, támad

finn: α) *siihen lintuja sikesi, kasvoi paljo peiposia* 'ott madarak születtek, sok erdei pinty támadt' (tkp. 'nőtt') Kant.³ I. 91 | *parempi olisin ollut syntymättä, kasvamatta, ilmahen sikeämättä, maalle tälle täytymättä* 'jobb lett volna nem születnem, föl nem nőnem, a világra nem születnem, erre a földre nem jutnom' Kal. XXXV. 279, Kant.³ I. 46. — β) *molempihin reisihinsä syntyi näätä kulta-rinta* 'mindkét czombján egy aranymellű nyest támadt' Kal. XX. 277 | *niin syntyy henki siihen* 'hát élet támad benne' Sat. II. 2 | *poika silloin heitti vesiaastian taas jällellensä ja siitä syntyi niin akea järvi Pahasen eteen, ett'ei hän päässyt mihinkään* 'a fiú akkor egy vizes

edényt dobott ismét maga mögé és ebből oly széles tó támadt a gonosz előtt, hogy nem tudott sehová sem menni' Sat. I.² 151 | *siinä kun laulun lauloi vaan, niin heti syntyikin lampi tanhuelle, siihen suuria kaloja uimaan, pieniä pirskamaan* 'ott pedig mikor éneket énekelt, hát rögtön egy kis tó támadt a baromfudvaron, abban nagy halak uszkározni, kicsik szökdécselni' Sat. I. 3 | *tuoll' on syntynyt Jumala, hevon heinähuoneesen, sorajouhen soimen päähän* 'ott született az isten a ló szénásházánál, a simaszörű jászla végén' Kant.³ III. 21 | *mistä meille tähti syntyi, uusi tähti taivahalle* 'honnan termett nekünk a csillag, az új csillag. [ide] az égre' uo. | *paikalla syntyi tuosta sille paikalle kauppauoti* 'abból nyomban egy bolt támadt azon a helyen' Sat. IV. 52 | *seppo lauloi laulun, niin samassa syntyi saari keskimerelle* 'a kovács aztán dalolt egy dalt, hát nyomban egy sziget támadt a tenger közepén' uo. I. 5 | *saareen syntyi asunto* 'a szigeten lakás támadt' uo. 91 || észl: *sündis koidu ette, viletsuze põlve sisse* 'er wurde vor morgenröte, im elend geboren' Wied. EGr. 345.

mordvin: E. *kozon tšatsneš komul(a)vkā, kozon kasneš bojar-avkā?* Suroń, Ravoń tona bokas, S., R. tona tšamas, *leške tarkas, natško tarkas, tšej-pulines, kal-kurines, leške tarkas, natško tarkas* 'wo ist der hopfen geboren, wo ist die herrin aufgewachsen? an jener seite der Sura, Wolga, an jenem abhange der S., W., an einem feuchten, an einem nassen ort, in dem riede, in dem weidengebüsch, an einem feuchten, an einem nassen ort' PAAS. I. 74. Chrest. 35 | *budim, avakaj, pakšas čači norovin kis tete oskskeñt sirgavtik* 'wenn du, mütterchen des getreides wegen, das auf dem felde erzeugt wird, diese opferhandlung veranstaltet hast' PAAS. I. 174 | *a uliń šačo od čoraks, šačo-uliń avakaj pokš vir gunškas ašo kilejneks* '[ha] nem születtem volna fiatal fiúnak, születném anyuskám a nagy erdőbe fehér nyírfának' REGULY: NyK. V. 112 || M. *viri šats, viri kasis, meki viri af tälgi* 'es wurde im walde geboren, wuchs im walde, kriecht nicht zurück in den wald' AHLQV. MMGr. 143.

cseremisiz: kP. *šim kožla pundašeš sočo ulam* 'a sötét fenyves mélyében születtem' GEN. SUS. Aik. VII. 72 | *näll ik arkaš sočo näll ik pu-šenggēm* 'die auf einundvierzig

bergen wachsenden einundvierzig bäume' uo. 52 || nyK. *kož-laeš šaršā* 'ein geborener Wiesentscheremisse' (tkp. 'fenyvesben született') RAMSTEDT 56 || kCzar. *ačan kužu pakčaseššāžā ik kužu koššātat šocālden* 'in dem grossen garten des vaters wuchs ein grosser kohlkopf' PORKKA 41 | *d'ār-sōreman ayan βuješšāžā kud-tormakan tumā šocālden* 'am ende des mit rasen bewachsenen feldes wuchs ein sechsgezweigte eiche' uo. 35 | *ajar pokšā-mār ūmbalanžā ola čoma šocālden* 'auf dem starke froste wurde ein buntes füllen geboren' uo. 40 | *kuežā kornā ḍūreš šocēš* 'eine birke wächst am wege' uo. 45 | *kācken lekmā teržā tumer oteš šocān* 'ein schlitten zur abreise, im eichenhaine entstand er' d. 138.

zürjén: V. *me vot settšē tšuži, gen-tšumanē* 'én ott születtem a tollas kosárban' FOKOS 116 | *mužik gerig kostiis babalen gen-tšumanas tšuzis pi pev kuža* 'mialatt az ember szántott, az asszonyrak a tollas kosarában egy hüvelykujj nagyságú (tkp. hosszúságú) fiú született' uo.

osztják: É. *χundsī pulβāslay iāχ χoža simas ior-nēyχoī anda tiyāl* 'a nagy folyóági népnél ilyen erős ember sohasem születik' PÁPAY: UF. XV. 159 || AK. *čoida-pa tēgēt, togūt ēttittetna tēgēt sōt χōt tivōt, togūt sōt χōt tivōt* 'wahrlich, wie er hierher und dahin blickt, hier entstanden hundert häuser, da entstanden hundert häuser' PATK. II. 138 | *sōt χōt, ār-χōt kūttēpa tu χōtet tivōt* 'mitten unter den hundert häusern, unter vielen häusern wuchs sein haus auf' uo. | D. *χotan tāka kerkīdet, taganā ēne tōr tivīdet* 'wo er schwer hinfiel, an der stelle entstand ein grosser see' uo. 4.★)

vogul: É. *tārēm-mān tēlēm nāyk-nor* 'égi tájon nőtt vörösfenyő-gerenda' MUNK. VognGY. II. 68 | *ūr nē tēlēm ur-pumā* 'hegyen termett begyi füve' uo. I. 156 | *vōr nē tēlēm vōr-jiwā* 'erdőben termett erdei fája' uo. | *vōr ēn tēlēm vor pil-χālil ālilen* 'erdőben termett erdei bogyó úti táplálékával éldegélj' III. 15 | *ājtān tēlēm ājtā-pil-χālil ti lāwāslēm* 'réten termett réti bogyó

*) Vö.: KK. *tuv-sotay piretna āñā voč ōtēyna* (loc. v. lat.?) *tārēm kur mečeda χojem vōrmot?* 'was für ein mann mit starken beingelenken ist am ende jener stadt geboren?' PATK. II. 22, 24, 82.

úti eleséget rendeltem im' II. 18 || *q̄s tū'le mir ti tēls* 's ekkor ott népség keletkezett' IV. 410 | K. *qlē-k'wgtēl m̄qunēy kwālēt t̄q̄u tēlest* 'valahonnan szép házak kerültek (támadtak) oda' IV. 383 | *vēltān āni vōrnē jānit pāxwnā tēli* 'arczán, hogy tálat lehetne belőle készíteni, oly nagy dudorodás támad' III. 403 | *š̄q̄pritān āni vārē jānit pāxwnā tēli* 'tarkóján, hogy tálat lehetne belőle készíteni, oly nagy dudorodás támad' uo.*) | K. *qlē-k'wgtēl m̄qunēy kwālēt t̄q̄u tēlest* 'valahonnan szép házak kerültek (támadtak) oda' IV. 383.

magyar: α) *Ismerek egy olyan kántort, aki kécczer születik a világra oszt igen sok felesége van (kakas)* (Nyr. XVI. 137). — β) *Keves hiya, hogy oda nem vesztém nyakamat, mert senki sem támadta melém* (HELT.: Mes. 236). *A Conrad császár nagy néppel támadta mellé* (HELT.: Krón. 23). *Ártatlan ügyemet tekints meg, hatalmaddal támadgy mellém* (MOLNÁR A.: Bibl. V. 25). — *Arczúl támad az igazságra* (PÁZM.: Préd. 711). *A ki kéméletlenül nyelveskedik, arra sok nyelv támad* (FAL. UE. 481). *Anne balgatagságba tamattanac* 'in tantum vesaniæ prorupuerunt' (Bécsi-k. 82). *Az farkas fi támad anyára* (DECSI: Adag. 337). *Mínnýáion a szakálos Budára támadának* (HELT.: Krón. 32). *Ffyak támadnak hīb attyokra* (Jord.-k. 383).

szül, létrehoz

finn: α) *sinne synnytti Jumala, pani Luoja poikuensa vihvilaísille saróille, kakaroille kylmenneille* 'ott szülte az isten, hozta világra (tkp. tette le) a teremő fiaeskáját a (sásos) sáson, a kihúlt ganajon' Kant.³ III. 21 || *älä synnytä riütaa välillemme* 'ne támassz pert közöttünk' BUDENZ: FNY.² 111. — β) *mene portto poikemmaksi, tulen lautta tuonnemmaksi, . . . sinne portto poikimahan, tulen lautta lapsimahan!* 'menj, te szajha, félrebb [innen], odább, te tűzre való kurva, . . . ott

*) Vö. *ānā vārē jānit pāxwnā š̄q̄pritān l̄m̄yati* 'csésze készítésére alkalmas nagyságú dudorodvány dagad föl tarkóján' MUNK. VogNGy. III. 423 | *tājā vārē jānit pāxwnā vēltān l̄m̄yati* 'merőkanál készítésére alkalmas nagy dudorodvány dagad föl arczán' uo.

kölykezní, te szajha, meggyerekezní, te tűzre való kurva!' Kal. L. 187. — γ) észt: *kuku hōpi hukuteleb, sinna surma sigiteleb* 'whoin er einen schlag fallen lässt, da bringt er tod hervor' WIED. EGr. 345.

magyar: α) *A mit ránk szűl a jó és bal szerentse, egyaránt vegyűk* (FAL. UE. III. 30). *A világi szerencse három féle, egyikét az idő szűli reánk és az melyre véletlenül akadunk* (FAL. SzE. 542). — β) *Az én kutyám megkölykezett kettőt a szalmába* (VIKÁR, A magy. népkölt. remekei II. 116). — γ) *A fellegekig érő fa hegyére költött szép éneklő aranytollú madár fiókáit* (Nyr. XXIX. 537).

*nő, terem**

finn: α) *kylvän siementä maahan, vaan mitä siihen kasvaa, sen syövät metsän lintuset* 'magot vetek a földbe, hanem a mi ott nő (terem), azt megeszik az erdei madárlak' Sat. III. 75 | *kasvaa heillä huuhkaan siihen ruista* 'terem nekik ott az irtásföldön rozs' Kans. I. 62 | *kasvoi...katajahan kaunis marja, tuomehen hyvä he'elmä* 'termett a gyalogfenyőn szép bogó, a zelniczen jó gyümölcs' Kal. II. 41 | *se siitä kariksi kasvoi, loihe lu'oksi merehen* 'az aztán zátonynyá lett a tengerben, szirtté nőtt' uo. XLIII. 121 | *pihalla kasvoi semmoinen puu* 'az udvaron olyan fa nőtt' Sat. I.² 101 | *tästä kasvoi hänelle sarvet päähän* 'ettől szarv nőtt a fejére' uo. 31 | *metsolle taasen kasvoi hopea sulka purstoon* 'az erdészfajdnak megint

*) A török nyelvekben is; pl.

karacsáj: *bir t'alaj žıl ketk'ennén soğra ža'urún-süjekni üssüné q'irdiq bitkent ta bir el k'elip žau'rún-süjekni üssüne ornalžándi* 'nach einigen jahren wuchs gras auf dem schulterbein und es kam eine gemeinde und liess sich auf dem schulterbeine nieder' (bit- 'endigen, spriessen, wachsen') PRÖHLE: KSz. X. 283.

kumük: *ekibiz de bir edik bauya bitken gul edik* 'wir beide waren eins; wir waren rosen, die im garten wachsen' NÉMET: KSz. XII. d. 12 | *bauya biter samursak* 'der knoblauch wächst in dem garten' uo. d. 55.

ufai-tatár: *iké barmak arasena it usmáj* 'két ujj közé hús nem nő' PRÖHLE: NyK. XXXVIII. 92.

ezüst toll nőtt a farkán' uo. 152 | *niihin kasvaa nahkasiivet jalkain välille* '(azokra) bőrszárny nő a lábak közé' Kans. I. 281 || észt: *kasvab tiiki lima ja sammalt* 'schlamm und moos wächst in den teich hinein' AHRENS 73.* — β) *kasvoi tuohon kaunis saari, nuori saari siunautui***) 'szép sziget támadt ott, fiatal sziget termett ott' Kant.³ III. 1.

mordvin: E. *kozon kasneš bajar-arka?* 'wo ist die herrin aufgewachsen?' PAAS. I. 74. Chrest. 35 || M. *viri šats, viri kasis, meki viri af tälgi* 'es wurde im walde geboren, wuchs im walde, kriecht nicht zurück in den wald' AHLQV. MMGr. 143.

cseremisiz: kP. *kural kajme kaš korneš ik iaš tošljo kuškälđen* 'aus der furche zwischen dem aufgepflügten streifen erhob sich ein jähriges bäumchen' GEN. SUS. Aik. VII. 69 | kCzar. *Ošät βūdēn ūmbalanžē kušmē šudet kuškälđen* 'auf dem Ošät-flusse wuchs ein gras und schoss empor' PORKKA 55, 37.

magyar: α) *Ha megkened annak a fejnek az arcját, mindjárt odanő az egész teste* (MNGy. X. 383). — β) *Tudom, hogy ez idén az káposzta oda az földre igen kevés termett* (1600. LevT. II. 146). *Zsirány birátok is, tudom, azt a percet megátkozza, melyben e világra termett* (TOMPA: Huszárkaland). *A ló akkorra alaja termett* (Bakony vid. Nyr. XXXVII. 186). — *Lóra termett, Tsépre, kapára termett* (KISV. Adag. 7). *Inkább ásóhoz kapához termettel* (BAL. CsIsk. 471). — *Oda terem rejtekéből ekkor a bús remete* (KISF. Tátika II. é.). *Egy ugrással odatermett* (ABONYI: A mi nótáink II. 15). *Egy iramodással a pitvarba terem* (ARANY: Családi kör). *Képzetelem szárnyán oda visszatermek* (Toldi Sz. VI 18). *Meglepetve kérd: az égből estek-e, vagy honnan teremtek így váratlan ide* (Murány ostr. IV.). *Se kérdett se hallott — a szobába terme* (Rózsa és Ibolya). *Tetőtől talpig érbe öltözött alak, hasonló idvezült atyád-*

*) Vö. még: *et ei enam naeste-rövi seie ilma siginekse* 'damit nicht mehr weiberraub hier in der welt gedeihe' uo. 343 || *sē mōte tārkas mu mēle* 'dieser gedanke erhob sich in meinem Herzen' uo.

**) *siunaa* 'áld, teremt' ige első jelentésében is lativussal áll; pl. *siihen pappi siuna'avi* 'ott megáldja a pap' Kant.³ III. 108.

hoz, termett eléljők (Hamlet). *Ha érkeznek nagyot nyerít, rá termők* (t. i. a lóra) (PETŐFI: Hírös város ...).

nörel (nevel), teremt, támaszt*)

finn: α) *siihen loi lohi-apajai* 'oda lazaczháló húzó helyet teremtet' Kal. I. 272 | *luopi luotoja merehen* 'szirteket teremt a tengerbe' uo. 277 | *elkösi sinä ikänä luoko lasta luonnotointa, ... isotointa alle ilman!* 'soha se teremts az ég alatt természetellenes, atyátlan gyermeket!' uo. XXXIV. 56 | *luo, Ukko, merelle myrsky!* 'támassz, Ukko, a tengeren vihart!' Kant.³ III. 27 || észt: *kui ta sinna on loodud* 'wenn er für den ort geschaffen ist' AHRENS II. 73 | *äratas lotust tema siidamese* 'er erweckte hoffnung in seinem herzen' WIED. EGr. 343. — β) *luopi luotoja merehen, kasvatti sala-karia laivan laskema-siaksi, merimiesten pään menoksi* 'szigeteket teremt a tengerben, titkos zátonyokat támaszt hajónak kikötő-helyül, tengerészeknek életük elpusztítására' Kal. I. 277 || észt: *kasvatan kazu kofli* 'ich vergrößere den gewinn im sacke' WIED. EGr. 343.

cseremis: kCzar. *tšjēn aza'tām me ku'stšāna βūt jūmalan* 'dein kind erzogen wir unter dem wasser' POROKA 14.

magyar: α) *My okaert tamaztaa zent Ferenczót eelgyen modon ydōnek utolso rezeeben ez vylagra* (Érdy-k. 567b). *A sidosagbeli kiralyoknac orszagoc tamasztatik elōnkbe* (HELT.: Bibl. 1. f2). *Nehéz két úrnak szolgálni, kit bizony az Kd jó ítéletére tamaszthatok* (LevT. II. 216). *Az phariséusok Christust és keresztelő Jánost egymásra támaszthatnác, elveszthetnéc, azon igyekezne* (MOLNÁR A. Scult. 50). *Zent Petőrrre tamazta a nepet* (Debr.-k. 196). *Nem egy s két ellenséget támaztélk Sám-bárra* (CZEGL.: Japh. 175). *Im írtam Kassára Forgách uramnak, hogy ... az vármegyéket is reátok ne támassza* (1607. TörtT. Új f. I. 430). — β) *Teremts oda engemet ...* (KISFS.

*) Vö. a miser-tatárban: *uf allada kajām bær xodajām, nik jarattāy bəzni dəŋjara* 'o Alla, du mein einziger gott, warum hast du uns in diese welt geschaffen?' PAAS. SUS. Aik. XIX₂. 289.

Kcs. Szer. 135. d.). *Ő azokat egyszerre szemünk elé teremti* (GREG. ShakP. 334). *Erre a menyecske felkapja az ecetes korsót s úgy a tinók közé teremti, hogy mind miszlikbe megy* (MNGy. III. 356). *Ub béterëntëm a tensurat [a városba], akar a vasaskocsi* (Göcsej, MTsz.). — *Odaterëntëk a hátad közepire* (Veszprém m. MTsz.). *Úgy odaterentlek a falhó, hogy a személ is szikrázik belé* (Csallóköz MTsz.). *Úgy fõthõ teremttette hogy csak nyekkent belé!* (uo).

gyökeredzik

finn: *sen oli juuret juurritelu yheksän sylen syvähän* 'annak gyökerei kilencz ölnyi mélységben voltak gyökeredzve' Kal. XLII. 143 | *si ihen juuret juurritelu yheksän sylen syvähän, yksi juuri maa-emähän, toinen vesi-vierteheksen, kolmas on kotimäkehen* 'oda vannak gyökeredzve a gyökerek kilencz ölnyi mélységbe, az egyik gyökér az anyaföldbe, a másik a víz ösvényébe, a harmadik a ház halmába' uo. XXXIX. 18 || észt: *jürdus mā sisse* 'er wurzelte in der erde' WIED. EGr. 343.

magyar: *Mivel azért a nyomorúságok szenvedése illy hatalmas az irtalmaságnak belénk gyökereztetésére, emberré akara lenni az isten fia* (Pázm. Préd. 442).

hajt, sarjad

finn: *α) alkoipa veitsenpää vesota, vesat lehtiä lykätä, vesosi vesaista kuusi, kultalehen kunki päähän* 'elkezdt a kés vége sarjadni, a hajtások leveleket hajtani, hat kis hajtást hajtott, mindenik végén aranylevelet' Kant.³ III. 21. — *β) észt: huñdi hamba idanegu* 'möge er [der zahnschmerz] in dem zahn des wolfs keimen' WIED. EGr. 343.

szaporodik, növekszik

finn: *ia pirun suussa se maa eneni ja samalla tuska kanssa eneni suupielin* 'és az ördög szájában növekedett a föld és egyszersmind a kín is növekedett szája szegletében' Kans. I. 291.

mordvin: E. *vašijast, raštast kardoń-ien!* 'möchten sie fohlen, möchten sie sich in dem stalle vermehren!' PAAS. II. 18 | *budiń, arakaj, kardajs rašti kildin kis tele oskskeńt sirgavtik, šestě, avinen, mondak, końazom krostke mon tejan, alov suk pra mon maksan* 'wenn du, mütterchen, des viehs wegen, das auf dem hofe sich vermehrt, diese opferhandlung veranstaltet hast, dann werde ich auch, mütterchen, an meiner stirn das kreuzes zeichen machen, eine verbeugung machen!' PAAS. I. 174.

cseremisiz: kP. *Patam βokten olêkeš ertak kande šaška pošalôn** 'am Patam fluss auf einer grünen wiese schossen alle blauen blumen üppig auf' GEN. SUS. Aik. VII. 73.

változik

finn: *muutu petraksi metsälle* 'változzál vad rén-szarvassá az erdőbe' Sat. I.² 65 | *jos siipeni alle kirpuksi muuttut, niin mä sinut vien* 'ha szárnyam alá bolhává változol, akkor elviszlek' uo. III. 58 | *niinpä muutu kirpuksi kylkeeni, niin mä sinut vien* 'változzál hát bolhává oldalamon, akkor elviszlek' uo. | *muuttuivat murut hyciksi, kappalehet kaunoisiksi: ... mi munassa kirjavaista, ...a tähiksi taivahalle* 'a morzsák jókká változtak, a darabok szépekké, ...a mi a tojásban tarka, az az égen csillagokká' Kal. I. 231.**)

változtat

finn: *Syöjätär muutti hänet lampaaksi metsään* 'boszorkány (a sárkány anyja) őt az erdőbe(n) juhvá változtatta' Sat. I.² 59.

cseremisiz: kP. *«ik satâšte kočkam, jüam, pôtarem», manše osal, βüt pundaške puren kajen, βüt aβam šüdralten luk-*

*) nyK. *pašas* 'wimmelnd werden, stark zunehmen' (RAMST.); kP. *pošem* 'elszaporodik; sich vermehren', 'reichlich wachsen'; *pošalam* 'aufblühen' (GEN.).

**) Vö. magyar: *Vigyük hátráb Tapolcsán felé, hadd nyugodjék csak mit is, s változzék onnan ide az szolgáló ezer egymásután* (BERCS. Lev. 333).

tēn, βūt aβa litōmašēn, tē mlandēmbalan, aj-aj aβap! mantegece, šüanden lomēžanden...! 'wenn das übel, das gesagt hat: «In einem augenblick werde ich sie auffressen und aussaufen», zum boden des wassers untertauchen, die wassermutter vernichtend, sie auf diese erde [hinaufziehend], ohne o weh! zu rufen, sie zu kohle verwandeln oder zu asche verbrennen...!' GEN. SUS. Aik. VII. 53.

lesz

finn: α) *rupea sinä hongaksi tähän, minä rupean kuuseksi* 'légy te itt erdei fenyővé, én jegenyefenyővé leszek' SAT. I.² 149 — β) *se poika pääsi kuninkaaksi sinne morsiamensa valtakuntaan* 'ez a fiú lett ott király menyasszonya birodalmában' uo. II. 111.

lapp: S. *autšen kuh wāran alemie šattā, puāraba skutti'* varraka 'mielőtt a helységben zivatar támad, jobban siessünk (gyorsan)' HAL. II. 116 | *jū purhvie šattāma icse lantse* 'már legelő (tkp. rénzuzmó) nőtt a maguk országában' uo. 112 | *tē kalhka šaddat akta stūrra varrē tunū kaskai* 'ekkor egy nagy hegy lesz kettőtök között' uo. V. 160 || N. *dē li akta nié'da gussavagžē, ja dē dasa šattai ir'gē mæccai* 'ein mädchen war einmal kuhhirtin, sie bekam einen freier im walde' QVIGST. 28 | *dē šattai stuora bākas jā spiddēstæbmē dan čičko-bai'kai* 'es wurde dort eine grosse hitze und schmerz' uo. 38 | *toppi šattai ibmilmaettum toarrum* 'ott borzasztó viaskodás támadt' FELLM. II. 327 | *igo lāk tat olmai šaddam, šaddam vela ādnami, kutti pukta fast ruōktut vallji mīn (mīja) ādnami?* 'es ist noch nicht der mann geboren, geboren auf unserer erde, welcher die beute zurück nach unserem lande bringt?' uo. 203.

cseremis: nyK. *ki'dēs mēngē lin, š'ü'š ka'la* 'er hatte (tkp. neki...lett) geschwülste am halse und an der hand' RAMSTEDT 77.

votják: *kobi-pidesē ku'-ke gibi luoz, so'ki gibi med luoz tāni!* 'wenn auf dem boden der kelle «der pilz» sich bildet, dann überfalle «der pilz» diesen menschen!' WICHM. I. bm. 15a.

magyar: *Azon ydöbben leen ez vylagra Moyses* (Jord.-k. 728). *Ennye esztendöbben lön ez vilagra* (VALK. Gen. 4). *Attyanak temetese utan löt ez vilagra* (VER. Verb. 347). *Te akara-*

todból lettem e vilagra (KÓNYI: HRom. 20). — *Ekkor lehuzza a papucsát, belerugja a hajóba s lessz beléje egy aranybót mindenféle portékával telisteli* (MNGy. VII. 536). *Hát kénköves tó lött a helyre* (MNGy. I. 373).

Ötödik csoport.

tesz, csinál

finn; α) *mitäs tähän laitatt?* 'mit csinálsz itt?' Kans. I. 143 | *saunaan laitatti lämpimät vedet* 'a fürdőházban meleg vizet készítettett' uo. 34 | *niin härkä laittaa ensin itsensä pihituoliseen, sarvet oveen päin* 'hát az ökör az ajtófélfánál helyezkedik el (tkp. csinálja magát), szarvai az ajtó felé' Kans. I. 191. — β) *hauta kun oli valmis, laati siihen pienosen pirtin* 'mikor a gödör készen volt, egy kis kunyhót épített oda' Sat. I.² 128 | *laatii linnoillensa pidot suuret* 'nagy vendégséget csap várában' uo. 55.* — γ) *minä tähän kaupungin portille toimitan nyt kauppuodin* 'én most kereskedést csinálok itt, a város kapujánál' uo. IV. 52. — δ) *ja sitten pesä sitte varustettiin kivi-raunioon* 'és aztán fészket készítettek neki a körakásba' uo. 222. — ε) *menkääät pojat katsomaan, mikä tupa tuohon tehty on* 'menjetek, fiúk megnézni, micsoda ház van oda építve' Kans. I. 144 | *tekivät majan siihen havuista* 'ott fenyőágból kunyhót csinált' Sat. I.² 9 | *sitten mennyt mies linnun pyydyksiä tekemään metsään* 'aztán ment az ember madárkelepezzét csinálni az erdőben' Kans. I. 11 | *teki vuoreen kolon* 'a hegybe üreget csinált' Sat. I.² 144 | *mies teki maan sisään kuopan* 'az ember vermet csinált a földbe' Kans. I. 21 | *kylkeen teki teräksisellä nokallansa suuren loukon* 'oldalába aczél csőrével nagy rést csinált' Sat. I.² 4 | *muudan korppi teki nevan rannalle pesänsä* 'egy holló a mocsár partjára rakta fészket' Kans. I. 245 | *sinä et saa tehdä pesää maahan ollenkaan* 'te nem rakhatsz fészket sehol a földön' uo. 5 | *teki*

*) Vö.: *merelle laatiutui saari* 'a tengeren sziget támadt (tkp. csinálódott)' Sat. I.² 5.

valkean lämmitelläkseen siihen 'tűzet rakott ott, hogy melegdjék' SAT. I.² 93 | *teki tulen rantaselle* 'tűzet rakott a parton' KAL. XLIX. 131 || *kettu teki itsensä kuolleeksi tien viereen* 'a róka dögöltnek tette magát az út szélén' UO. 42 || *kun jumala teki maalle eläimet ja ihmisen* 'mikor isten az állatokat és az embert a földön teremtetete' KANS. I. 172 | *teki tuonne pienen poian, latoi lapsensa vakaisen heinille, heroisen luoksi, sorajouhen soimen päähän* 'kis fiút szült (tkp. csinált) ott, ártatlan gyermeket szült (tkp. rakott) a szénán, a lónál, a szépszőrű jászla végén' KAL. L. 333 || *észt: senna sãb sild tehtama* 'dort wird eine brücke gemacht werden' WIED. EGr. 587 | *tegi hirmust vere-valamist senna paika* 'er richtete in dem orte ein grosses blutbad an' UO. 345—6. — ζ) *észt: senna valmista meile söma-æg* 'dort bereite uns mahlzeit' UO. 346. — η) *észt: löi oma lēri üles linna alla* 'er schlug sein lager auf vor der stadt' UO. 344.

lapp: α) *S. tē son tolōu tahkā tanhkā sa d'd'ai* 'hát tűzet rakott azon a helyen' HAL. V. 39 | *N. ræŋ'ga lvi . . . dakkam stúora dola goáttai* 'der knecht hatte ein grosses feuer im zelte angemacht' QVIGSTAD 18 | *mī takkap tasa kolbma viste* 'csináljunk itt három hajlékot' (KÁR.) FELLM. II. Mát. XVII. 4. — β) *S. lākī tau tolōu kōtē kūrrai mau stūrēs, āhte kōhtē pūli* 'ezen tűzet a sátor mellé oly nagyra csinálta, hogy a sátor megégett' HAL. V. 10. — γ) *tlje tassa aktem kuotiem tarejajin (tarejajijin)* 'aztán ott egy sátrat csináltak (építettek)' UO. II. 80. — δ) *tihte pūwrie il'e' toihltkqmmā jōretse (joqretse)* 'ez a puvrie nem földre van építve (csinálva)' UO. 96. — ε) *K. tānn kolle ol' mun seadam iččan cierkev* 'ezen kősziklán építem fel az én Anyaszentegyházamat' GEN. UF. I. Mát. XVI. 18.

mordvin: *E. vana bu težen tejems néske pīre!* 'sieh, hier sollte man einen bienengarten einrichten!' PAAS. II. 93 | *tejiže kudoñt škamonzo, i ustuma čavš ejzenze* 'er erbaute das haus allein, auch mauerte er einen ofen in diesem auf' UO. 115 | *nej pokš lej pīras čineme pizi tejs* 'an der quelle eines grossen baches machte der marder, das wilde tierchen [sich] ein nest' UO. I. 68 | *tejičlin pize pize luga lanys* 'ich möchte

auf der grünen mein nest bauen' uo. 88 | *tejičliń pize mon pokš pakšines, mon pokš pakšines, uma mežińes* 'ich möchte auf dem grossen felde mein nest bauen, auf dem grossen felde, in der grenzfurche, zwischen den ackerfeldchen' uo. 86 | *tejičliń pize šuparoiń kardajs, šuparoiń kardajs kardas lat(a) alov kardas lat(a) alov, końok žerda laŋks* 'ich möchte auf dem hofe des reichen mannes mein nest bauen, auf dem hofe des reichen mannes, in dem schuppen auf dem hofe, in dem schuppen auf dem hofe, auf einer stange an dem firste' uo. || M. *preazińsa tis yaksarga piza* 'auf seinem kopfe machte eine ente ihr nest' AHLQV. MMGr. 111 | *tilen piza, tilen vasta otsu tuma preas, tuma-taratti, otsu ved tĩrvas* 'ich würde ein nest machen, ich würde eine stelle auf eine grosse eiche machen, auf einem eichenzweig am rande eines grossen wassers' uo. 132.

cseremisiz: nyK. *amasaeš, okńaeš, truβaeš pisanimⁿ-donō krestam ōštāš keleš* 'an die türe, in das fenster und in den schornstein muss man aus distelnadeln kreuze machen' RAMST. 199 | kP. *tumōna čaška βuješ pžasēm ōšta* 'die eule baut ihr nest auf dem gipfel einer birke' GEN. SUS. Aik. VII. 34 | kCzar. *kürtiń-kũβar ūmbalan ši-rešetkam ōštōšēm* 'auf die eiserne brücke macht' ich einen eisernen gatterzaun' PORKKA d. 124.

votják: MU. *ton tańi kesmekfos vaĩa muštē tubisa tatsi musir leštisa daša* 'bringe kufen her, sammle deinen honig ein und braue dann hier met' WICHM. II. 56.

zürjén: V. *med ħin, šeta, vešsas-ke efik vojen menam ešin ulē pu-šuker* 'nos, hozzá adom, ha egy éjjel alatt az én ablakom alá kertet (facsoportot) csinál' FOKOS 80.

osztják: É. *lōn'det latti tvrāina žūdet ūer'səŋən* 'a ludak vedlőhelyére házat csináltak' PÁPAY: UF. XV. 42 || AK. *žōt-žōnēŋ-vēsa nož nōrēm vērōt* 'er machte oben bei der dachöffnung eine pritsche' PATK. II. 140.

vogul: α) É. *vōrēn vārēm vōr-alāšēm akw' jānpā jāniŋ jāntēl am žūm unttilēm* 'erdőbe készített erdei vadászszerszámomba egy idegű ideges íjjat helyezek én, férfiú' MUNK. VONGY. IV. 238 | *vitēn vārēm vit alšēmne vōrnēl va'ilem vōr-žār žum-mūs žājawē* 'vízbe készített vízi fogó szerszámomba erdőből alá-

szállott erdei bika ugyan mikép juthat bele' IV. 239. — β) *vāt norpā norij porā kwotlān sēmēl uj tinij piti pitaḡti* 'a harmincz gerendából való tutaj közepébe fekete állatból való drága fészket szerkeszt fészekké össze' uo. 211.

magyar: Csinájakok ide reggere ajan aranyas palatát, hogy még a kiráj is csudájára járjon (Nyr. XXXII. 403). Hamujutka Jancsi az udvarra csináltatott egy vas filigóriát a feleséginek (MNGy. VII. 418).

épít

finn: α) *mitäs te, veliseni, tähän rakennatte* 'mit építtek ide, testvéreim?' Kans. I. 143 | *siihen kirkko tehtäköhön, kap-peli rakettakohon* 'oda templomot csináljanak, kápolnát építsenek!' Kant.³ III. 28 (274. l.) | *haahdet rantahan rakensi* 'hajókat épített a parton' uo. III. 52 (318. l.) | *jo tein merehen sillan, aian alloille rakensin* 'már csináltam a tengerbe hidat, a hullámokra építettem kerítést' uo. III. 47 (312. l.) — β) *ja pakenivat kauas salolle, johon kyhäsiwät itsellensä huoneet* 'és messzire a berekbe mentek, a hol maguknak házakat tákoltak össze' Sat. I.² 120. — γ) észt: *ma ehitazin metsa enesele maja* 'ich erbaute mir im walde ein haus' WIED. EGr. 343 | *ehitas omale maja metsa* 'erbaute sich ein haus im walde' AHRENS II. 73.

lapp: N. *tām lassa ala mon tatom räkkadet* 'ezen közsiklán építem fel az én Anyaszentegyházamat' (KÁR.) FELLM. Máté XVI. 18.

mordvin: E. *uš kozon Kazan strojati?* 'wo erbaut sich Kazanj auf?' PAAS. Chrest. 28 | *uš kozon os'os vatškati?* 'wo errichtet sich Kazanj?' uo. | *vaj pokš vir kunčkas strojaksnoš, vaj gluš vir kunčkas vačkakšnoš* 'inmitten eines grossen waldes ward es erbaut, inmitten eines öden waldes ward es errichtet' PAAS. I. 70 | *tejiže kudoñt škamonzo; i uštuma čarš ejzenze* 'er erbaut das haus allein; auch mauerte er einen ofen in diesem auf' PAAS. II. 115.

vogul: É. *ti tärmet-sip lülit ūserišennē pānti* 'totnēmēn jui-pält tū ūsejälīmēn' 'ebbe az istenek nyaka magasságú váracskába, miután majd a földdel egyenlővé hordtuk, oda fogunk mi majd várost alapítani' MUNK. VogNGy. II. 188.

magyar: Mēr építették a templomot a falu végire a

pécsöliek? (NyF. XL. 43). *Olyan templomot épít a kapu elébe* (MNGy. I. 390). *Ha az apám levelit, amit születésem előtt adott, ki nem aggyátok, akkor ide egy templomot építették* (Nyr. XV. 570).

választ

mordvin: E. *avul' kočkado, lelakaj, letke tarkas, latko práas, cedün' čudime tarkiñes, a pando koiñas, pando práas, a varmañ tokamo tarkiñes: glad' tarkiñes lelakaj, piže luga polanas, mazi luga polanas!* 'wählt ihn [einen platz] nicht, brüderchen, an einem feuchten ort in einer schlucht, an einem ort, wo das wasser strömt, nicht auf des hügels stirn, auf des hügels haupt, nicht an einem ort, wo wind bläst: an einem ebenen ort, brüderchen, auf einer grünen wiese, auf einer schönen wiese!' PAAS. I. 208.

gyújt, fűt*)

finn: α) *viritti**)* *pesän eteen päreistä pienoisen tulen* 'a fészek előtt gyújtószilánkokból kis tüzet gerjesztett' Sat. IV. 17. — β) *ottivat sitte muurin takaa, mistä löysivät, päreitä ja sytyttivät niistä pienen tulen pesän eteen lattialle* 'vettek aztán, a hol találtak, a fal mögül gyújtószilánkot és ezekből gyújtottak tüzet a fészek előtt, a padlón' uo. | *kettu... sytyttänyt valkean siihen juurikkakokoon* 'a róka tüzet gyújtott

*) A török nyelvekben is; pl.

kumük: *sewukka ot jaktirma* 'in der kälte zünde kein feuer an' NÉMETH: KSz. XII. km. 218.

ufai-tatár: *bu aýaj ejenä kájtsa, zätene mičkä jákkan ikän* 'mikor ez a bácsi hazaért, felesége éppen tüzelt volt a kemenczében' PRÖHLE: NyK. XXXVIII. 104.

kazáni-tatár: *pičkä jaçarak bir* 'fűts be jobban a kályhába' BALINT II. 73 | *munča jak-* 'a fürdőbe befűt' uo.

**) Eredeti 'feszít, kifeszít' jelentésében szintén lativussal; pl. *mies sille tielle viritti* *ansan hänelle* 'az ember azon az úton tört állított (tkp. feszített) neki' Sat. III. 33 | *mies oli linnun paulan metsään virittänyt* 'az ember madárkelepezét feszített ki az erdőben' uo. 77.

ott a kalarábérakásba' Kans. I. 65 || észt: *armastust südame sisse sülama* 'liebe im herzen entzünden' WIED. EGr. 345.)*

lapp: α) *S. ciwdnin tölöp kirhkü-tahhcai* 'tűzet gyújtottak a templom tetején' HAL. V. 105. — β) *S. tē kalhkai son tolōcau pullēhtit mūra(n) vullai* 'kis tűzet akart gyújtani egy fa alatt' uo. 94 || N. *dolla dāsa buōllaturvut* 'ott tűzet gyújtani' FRHS 9.

cseremis: kCzar. *izi kuršk umbalanžē izi tulēm oltalēm* 'auf einem kleinen berge zündete ich ein kleines feuer' PORKKA 44 || kP. *kušaze moŋžas olta* 'das weib heizt die badestube' GEN. SUS. Aik. VII. 8 | *pünžō βuješ tulēm oltalēm* 'auf der fichte gipfel zündete ich ein feuer' uo. 68.

votják: G. *ta'brē so kunoka korkaze estīnē kutske* 'darauf fängt der wirt an die stube zu heizen' WICHM. II. 132.

zürjén: *va vilō pestinī* 'vízre tűzet gyújtani (= hiába-valót cselekedni)' WIED. UF. II. km. 40.

osztják: KK. *tuv sotaj piretna ār-ñātmap Tārén tūt toz te-edōt* 'darnach zündete er da vielzüngiges (Tārén) feuer an' PATK. II. 82.

magyar: α) *Lésza nevű faluban egy házban emberek rekedvén, redjok gyújtották* (Mon. TME. VI. 470). *Rátok gyútom a házsat* (MNGy. IX. 517). — β) *Befűtött a kemencébe.*

Hatodik csoport.

elvéssz, eltűnik

finn: *mies meni merehen, alle aaltojen katosi* 'az ember a tengerbe ment, eltűnt a hullámok alatt' Kant.³ III. 77 | *jokohan tuo nyt sille tiellensä morsiameni katosi?* 'már is elveszett azon az útján most menyasszonyom?' Sat. II. 104 | *sillä pakinalla katosi hüiri maan sisään taaskin* 'ezzel a beszéddel az egér újra eltűnt a földbe' uo. 108 | *se katosi yht'äkkiä metsään* 'az egyszerre eltűnt az erdőben' uo. I. 182 | *sanoi kiitokset parantajalleen, joka katosi nyt metsään eroten hänestä* 'hálát mondott meggyógyítójának, a ki most eltűnt az erdőben elválva tőle' uo. II. 175 || (déli Häme) *sittem miäs*

*) Vö. *pukusid tuld tuppa* 'sie fachten feuer an in der stube' uo. 345.

katos siä hem paikka a(n) 'aztán az ember eltűnt azon a helyen' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131 || *kunne tyttösi katosi?* 'hova veszett leányod?' Kal. XXXIV. 207 | *niist' oli osatomaalta kaksi vanhinta kaonnut, poika suurehen sotahan, tyttö tietämättömihin* 'közülök, tölem szerencsétlentől, elveszett a két legnagyobbik, a fiú nagy csatában, a leány ki tudja hol' uo. XXXIV. 199 | *sanoi...päivän saaneheksi, kuun tuonne kaonneheksi Pohjolan kivimäkehen, vaaran vaskisen sisähän* 'azt mondta, hogy a nap odakerült, a hold odaveszett Pohjola köhalmába, rézhegysége belsejébe' uo. XLIX. 107 | *heitti sen lattian alla olevaan syvään hautaan, johon tämä katosi ja kuoli* 'a padló alatt levő mély gödörbe dobta őt, a hova az odaveszett és meghalt' Sat. IV. 36 | *morsian virtaan katosi* 'a menyasszony a folyóba veszett' uo. II. 116 | *joka luodolta laineisin katosi* 'a ki a szírtől a hullámokba veszett' uo. I.² 114 || észt: *lõm kadus metsa* 'das tier verlor sich im walde' WIED. EGr. 343.

lapp: *S. tē lī akta stūrra lahpa, man rullai son čāyāi, ja kätui tasa* 'ott volt egy nagy sziklaüreg, a mely alá bújt és a melyben eltűnt' HAL. V. 49 | *tē lijin tā mānā kāhtõm etnama sisā* 'ezek a gyermekek eltűntek a föld alá' uo. 28 | *tē kätuiķan sõi talle khammāri* 'eltűntek a szobában' uo. 79.

cseremisiz: kP. *moš jomâč, šeske?* 'wo bist du geblieben, schwiegertochter?' GEN. SUS. Aik. VII. 38 | *kande šaska longes jomâč-mo?* 'bist unter den blauen blumen du verschwunden?' uo. 72 | *tē šinǵalsē (š)ška šočsem užar časkar longes jomâldâš* 'so auch mein eignes liebechen im jungen birkenwäldchen ging verloren' uo. 77 | *parňastet ulo ši šörǵas modâldâmas βeres jomâlden* 'der silberne reif am fingerlein, auf dem spielplatz ging er dir verloren' d. 29 | *lünǵgal košmo lünge kumâžem užar časkar kôrǵes jomâldâš* 'mein birkenrindchen, welches blasend ich herumging, im jungen birkenwäldchen ging verloren' d. 98.

votják: *keššjos o'lo kîtsî bîrîllam* 'die hasen waren wer weiss wohin verschwunden' WICHM. II. 128 | *korka tšumolo kad pîre, o'lo kîtsî bîre (kežît korka pîre)* 'geht in die stube hinein, (gross) wie ein schober, verschwindet — wer weiss wohin (die kälte strömt in die stube herein)' uo. tm. 388.

osztják: É. *uōtn' uōrdi tviibi poŋzrās si ēnēmda pīdās, χada uoliūis* 'odébb [a part felé], a hol eltűnt, piros rozs kezdetű nőni' PÁPAY: UF. XV. 85 | *soŋēmpuŋen χada uoliūil, soŋa seda uandūū* 'a czérnagombolyagod, a hol megáll, aztán odanézz' uo. 8.

vogul: K. *pēs k'om lēm ŋēl jiwēt k'uti pātērs* 'őskori ember lőtte nyíl a fák mögé tűnt el' MUNK. VogNGy. IV. 397 | É. *am san-sajne patrēnūm-ke, nan ša'itnūwān, jēŋwūwān* 'ha én elveszniek (tkp. szem mögé tűnnék el), ti örülnétek, tánczolatok' uo. 140.

*elveszt**

finn: *siihen Kaukoni kaotan virrestini viikommaksi* 'Kaukómat [most már] itt hagyom (tkp. 'elveszitem') versemből egy időre' Kal. XXX. 495. — észt: *selle kautasin jōke* 'das verlor ich im bach' AHRENS II. 73 | *kautazin kaera-koti tē-peale* 'ich verlor den hafersack auf dem wege' WIED. EGr. 343.

lapp: S. *mennet ačč' anīe suomies čienneste mū kullie rinuk b uhcedit, māb l'ep manne tann čienneje karviehtomma* 'meg el fogsz menni, [hogy] egy kis tóban megkeresd aranygyűrűmet, melyet azon tóban elvesztettem' HAL. III. 132 | *jēh lattie' karviehtijin taitie sāmien pärnite tan skoŋken sī'se* 'és a parasztok a lapp fiúkat elvesztették [szem elől] az erdőben' uo. 12 || N. *mæce čada vagjol ja soŋbes mæccai lappa?* (= *nallo*) 'es wandert durch den wald und verliert den schweif im walde? (= ein nadel)' FRUS 115.

votják: *koŋijostī utēm kītsīkē kaigorod pala* 'eichhörnchen verlor er [durch kartenspiel] irgendwo in der gegend von Kaigorod' WICHM. II. 129.

zürjén: V. *sijis kutisni juuabni, kītšē vokjasse voštis sije* 'kezdték tőle kérdezni, [hogy] hová tette (tkp. vesztette) a testvéreit' FOKOS 126.

vogul: É. *tul χotāl ūstipēstā* 'aztán valahová elvesztette [szem elől]' MUNK. VogNGy. I. 12.

magyar: *A nador ispan meg monda, hogy meg étközet volna a tator ekal és hogy oda vesztette volna minden népét*

*) L. még az *elveszt*, *elpusztít*, *megöl* igék alatt.

(HELT. Krón. 55). *Holofernes minden az előtt vett dicséretes győzedelmét oda vesztette* (MA.: SB. 22). *Szamárát-is oda vesztette* (CZEGL. Japh. 60). *A lovas haddal nem subsistálhattam, mert ha megindétott volna, odavesztettem volna őket* (BERCS. Lev. 525). *Egyetlen egy hazugsággal oda veszti ember minden hitelét* (FAL. UE. 392). — *Még talám a fő pénzt is belévesztettem, nem hogy nyereségem lett volna 'etiam de sorte venis in dubium' (PPBL.)*

eltéved, eltéveszt

finn: α) *sepä eksyi sinne metsään yksi 'hát ő eltévedt ott az erdőben' Kans. I. 231 | nyt pitää, ukkoseni, meidän tämä lammass tappaa, jott' ei vasa katraasta metsään eksy 'most nekünk, öregem, meg kell ölnünk ezt a bárányt, hogy ezentúl el ne tévedjen a nyájból az erdőbe' Sat. I.² 59—60 | ennenkuin oli jo korpeen eksynt 'mielőtt már eltévedt az erdőben' uo. IV. 149 | sattui pa hauki uiskentelemaan siinä rantitse, niin eksyi kiven lomien 'hát éppen egy csuka úszkált ott a part mentén, hát eltéved a kövek hasadékaiban' uo. I. 114 || észt: *eksis pōzastiku* 'er verirrte sich im walde' WIED. EGr. 343. — β) *isä tuumasi, että viedä tyttärensä metsään sydänmaahan ja eksyttää ne sinne* 'az atya azt gondolta, hogy elviszi leányait az erdőbe, a kellős közepébe és ott el hagyja őket tévedni' Kans. II. 1.*

lapp: *čäjäni tan skoqkije* 'eltévedt az erdőben' HAL. III. 106.

rotják: *vehik tijani vetlim'-no tälä jiomim* 'nyír vesszőt jöttünk mi törni és eltévedtünk az erdőben' MUNK. VNpH. 81.

elbúvik, elrejtőzik)*

lapp: S. *sō lätien konokā sētti jēse alāmučistie, acčie* 'mennet čiekadūt p^oltskuččēn, alāmuči piāļaso 'ekkor a madár-

*) A finn a *peittää* 'fed, takar', *pistää* 'szúr, beszúr, bedug' igék reflexiv alakjait szokta ilyen jelentésben használni; pl. α) *hukka taas hongan murtoon peitäysi* 'a farkas megint a széltörte fenyőgályhalmazba bújt' Sat. III. 18. — β) *vortimo kiven*

király elküldött emberei közül néhányat, hogy menjenek, bújjanak a medve emberei mellé' HAL. III. 41.

mordvin: E. *vana ie šis' em koštortne alov kekš'!* 'nézd, az alá a hét farakás alá bújj!' PAAS. Chr. 8 | *karš'igat mehel jožov, pel' udalov kekš'it* 'a héják az égboltozaton elbújnak a felhők mögé' uo. | *tohé kekš' kučka ekš'es* 'selbst verbarg er sich hinter einem tümpel' PAAS. II. 93 | *sohé koňik-akš'alov kekš'* 'selbst verbarg sie sich unter der kleinen bank an der tür' uo. 92 | *šišim-prasa Karas kekš' šišim koštir-Rnij poč* 'der siebenköpfige Karjas versteckte sich unter diesen scheiterhaufen' uo. 136 | *sohé ugole kekš'* 'selbst verbarg er sich in einer ecke' uo. 94.

eseremisiz: nyK. *i marē šālēn šerγəškə* 'ein mann verbarg sich im wald' RAMSTEDT 130 || kCzar. *pa'tār liat kēn, pāl šenγ'ak ot šāl š'lē* 'wenn du stark wärest, würdest du dich nicht hinter den wolken verbergen' PORKKA 1 | *olača-bulača čəβəžə* *βaraš* *βuβerlečēn arβa-βūta š šālē kodeš;* *izi lapka šem pižə* *pižə* *βuβerlečēn toškaldəš jūmalan šālēn kodeš;* *nemnan kočšaš jūšaš kinđə-šinžalžə* *kūβar jūmalan šālēn kodeš* 'das bunte huhn vor dem bösen habicht in der spreuscheune sich verbergend weilt; der kleine, niedrige schwarze hund vor dem bösen wolfe sich unter der treppe versteckend bleibt; die speisen und getränke, die wir geniessen sollen, bleiben unter der diele verborgen' uo. d. 143.

votják: *talä vatkäm* 'elrejtözött az erdőben' MUNK. VNpH. 68 | *kvar ulə yatskem* 'unter die blätter hat er sich versteckt' WICHM. I. d. 449.

zürjén: V. *kittš'e-ne džebšan?* 'hová bújsz el?' FOKOS 84 | *azimist mly nekod sijes oz nöžjav, zəbsis prestol ulē* 'látván, hogy senki őt észre nem veszi, elrejtözött az oltár alá' POPOV 21.

alle pistäksen 'a hölgymenyét a kö alá bújik' uo. 4 | *itse pistäkse vesakkoon* 'maga elbúvik a fiatal erdőbe' uo. II. 125—6 | *taaskin pistihe metsään* 'megint elbújt az erdőben' uo. III. 6 | *kettu pistäysi piiloon juurikan alle* 'a róka elrejtözött a gyökernövény alá' Kans. I. 26 | *kun näki miesten tulevan, pistäytyi tyhjään tynnyriin* 'mikor látta, hogy az emberek jönnek, elrejtözött egy üres hordóba' Sat. II. 170.

osztják: É. *χὰνδῆβ σῖλνα σῖ χὰνῆμὰ!* 'a lépcső szélén ott rejtőzködjél el!' PÁPAY: UF. XV. 11 | *tòdà oxsar χὰνῆμὰς* 'ott a róka elrejtőzött' uo. 107 | *kudəβ mɛŋ'k'-ɛu iɛmɛŋ ɣul* (svrt-)oχ *χοζα τογο i χὰνῆμὰς* 'a középső erdei manóleány a esukafejben rejtőzködött el' uo. 66—7 | *ittam pàm-χorbi-χoῖ mur ɣɔtpina χὰνῆμὰς* 'most Fűforma ember a nép mögé elrejtőzött' uo. 123 | *nyy tàm moɣənnə χὰνḁdɔmən oldi nɛŋχoῖ olmən!* 'te ezen a földeden rejtőzködve élő ember vagy!' uo. 10 || AK. *in nɛŋ juɣ taŋot, kør-ɛən-ɛə χὰnḁdɔt* 'die frau trat hinein und versteckte sich hinter dem ofen' PATK. II. 142.

vogul: α) É. *mān jā-süntkwən pā pērəmti, tū tuɣɣati* 'kis folyótorkolaton befelé fordul, ott elrejtőzik' MUNK. VogNGy. II. 89 | K. *ūs-qolnə èlè tè tuɣk'qts* 'a város végén elrejtőzött' uo. 238 | T. *nou-ɛis-ti qnù-si-sɛn il-tɔɣk'qtən* 'te kedves, rejtőzzél el ezen fenyő mögé!' uo. IV. 363 — β) K. *ɔsəm-kīn è qlé-né-sér vuj tūs* 'ruhám-ba valamiféle állat bújt' MUNK. VogNyjár. 198 — γ) KL. *tūli jiw sajin am k'ínhentiām* 'rejtő fa mögé búvok el én ólalkodva rájuk' uo. 115.

magyar: α) *E boldog bűnös hatul kerüle, es az zek ala buec* (Nagysz.-k. 166). *Es legottan őrdög bueek beleie* (Weszpr.-k. 49). *Őrdög búeek ő beleh* (Debr.-k. 6). *Az kisedd gyermek annya-hoz futameek es palasttya alaa bwweek* (Érdy.-k. 426). *Az twuis-kek kwzibe buth* (Virg.-k. 31). *Az őrdög bueek az ő louaba* (Tel.-k. 111). *Nem buvom, nem rőytőzem valami szegeletbe* (MA.: Scult. 1029). — β) *Igy lészen dolgoz akárhol légy, és különben nem találd, akárhova rejtezzél is* (PÁZM. KT. 165). *Az utakat fosztó lovasoktól hova fusson, minemő helybe rejtőzzék* (TitkRózs. 121). *A róka, midőn a darásoknak sokasága reá támad, szoros szájú lyukba rejtezik elűtők* (MISK. VKert 157).

rejt

finn: α) *kukko-kätki**) *hänet köyheniinsä* 'a kakas elrejtette őt tolla közé' Sat. III. 58 | *kerta kun oli kaunis päivä,*

*) *peittää* 'decken, bedecken, überdecken; verhüllen, bemänteln, verdecken, verbergen, verhehlen stb.' (ERWAST) igével is; pl. *sillä aikaa poian otti piilostansa ja kantoj vihantaan*

niin rotta kätki kontrahdit räystään alle maahan 'egyszer, mikor egy szép nap volt, a patkány a szerződést az eresz alá, a földbe rejtette' KANS. I. 211 | *kätki kirjeen kirjan alle* 'elrejté a levelet a könyv alá' BUDENZ: FNY.² 108. — β) észt: *katab palge kastenarma* 'er versteckt sein antlitz in einem taustreifen' WIED. EGr. 343.

lapp: α) S. *ēhpēr lē akta mannā mau lē sija (tā etnē) mähheai vurhkim* 'az ēhpēr olyan gyermek, a melyet ezeknek az anyjuk az erdőben elrejtett' HAL. V. 43 | N. *tās lē olme rikka olo lāgaš, mi lē pelddui vurkkijuvum* 'das reich der himmel ist gleich einem schatze, der auf einem acker verbor-gen war' FELLM. II. Máté XIII. 44. — β) S. *ēhkā taiše čällära sisa* 'a pinczébe bűjtatta őket' HAL. V. 28 | N. *čiekkalada dāid manaid, muttomit gari vuöllai, muttomit bādi vuöllai* 'sie versteckte die kinder, einige unter holzschüsseln, einige unter eisernen töpfen' QVIGST. 20 || N. *coggali dan juölge-ruššasēs sun oaddem-rimsides vuöllai* 'er steckte sie unter seine zerlumpten betten am fussende des bettes' uo. 39.

mordvin: E. *kozo keksik, odirvakaj, veska poliñet* 'wo hast du, junge frau, deinen kleinen gatten versteckt?' PAAS. I. 6 || M. *od kud sed-alu Filä kešizä* 'unter dem fussboden der neuen hütte verbarg Philipp ihn' AHLQV. MMGr. 129.

zürjén: V. *kittšeg-ne loe tene džebni?* 'hová rejtselek téged' FOKOS 84.

osztják: AK. *nugat čota lukimetem* 'wo werde ich dich verstecken?' PATK. II. 116.

vogul: É. *čotāl sam-sajne tujtitā* 'valahová, a hol szem nem látja (tkp. 'szem mögé') rejtse el' MUNK. VogNGy. IV. 415.

vainioon, johon peitti valkean kiven alle 'akkor a fiút kivette rejtekéből és a zöld mezőre vitte, a hol egy fehér kő alá rejtette' SAT. I.² 90 | *neuvoivat sepolle, kuhun oli lipas peitettynä* 'útbaigazították a kovácsot, hogy hova van rejtve a láda' uo. 4 | *siinä on lipas hiekkään peitettynä* 'ott van a láda a homokba rejtve' uo. | *leskiakka hänen peittää sāngyn alle* 'az özvegyszony az ágy alá rejti őt' KANS. II. 101 | *repo otti ja peitti sen suden suolet ratsansa alle* 'a róka vette a farkas belét és a hasa alá rejtette' uo. I. 21 || észt: *vahest peidab pilvetije* 'bald verbirgt er es in den wolken' WIED. EGr. 344.

magyar: *Ha az föld meg nylt volna, legottan oda reytete volna ő magat* (Virg.-k. 42). *Görögül tezauros, hova ember valami drága marhat reyt* (RMNy. II. 48). *Nyúl szívű tanítók féltékben az igasságot véka alá rejtik* (Misk. VKert 175).

Hetedik csoport.

elpusztul,¹⁾ *odavesz*:²⁾

finn: α) *lintu hävisi häkään, kun paljo huonetta lämmitettiin* 'a madár elpusztult a széngözbén, mivel nagyon fűtötték a szobát' KANS. II. 59 | *osta leipää, muuten me nälkään häviämme* 'végy kenyeret, másképp éhen veszünk' uo. 32. — β) *ei ole hukkunut veteen, kuollut poika puolikkohon* 'nem veszett a fiú a vízbe, nem halt meg a hordóban' Kal. XXXI. 129 | *perkele hukkuu veteen* 'az ördög a vízbe veszett' Sat. I.² 145 | *sanottiinpa miehen hukkuneen mereen* 'azt mondták, hogy az ember beleveszett a tengerbe' BUDENZ: FNY.³ 123 | *kolmas osa väkeä hukkuu tuleen* 'a sereg harmadrésze a tűzbe veszett' KANS. II. 114 || (déli Häme) *e'ne(n) hukku yhlen talon karja mettään* 'egyszer egy tanya nyája odaveszett az erdőbe' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131. — γ) *löyät veikkosi verevän kujahan kukistuneen*,³⁾ *kartanolle kaatuneen* 'megtalálod piros-pozsgás bátyádat a sikátorban elpusztulva, az udvaron elesve' Kal. XXII. 372. — δ) *anna käyä käyräsarven... ilman suohon sortumatta*⁴⁾ 'hadd járjon a görbeszarvú úgy, hogy ne vesszen a mocsárba' uo. XXXII. 295 | *en mä silloin suohon sorru, enkä kaau kankahalle, korpien kotisioille, variksien rainioille, kun sorrun sota-tiloille, vaivun vaino-tanterille* 'akkor nem mocsárba veszek, sem a homokos mocsárra esem, a hollók tanyájára, a varjúk mezejére, ha a csatatéren veszek el, a harcmezőn rogyok össze' uo. XXXVI. 25 | *kaivotielle kaatukohon, sotkutielle sortukohon* 'rogyjon össze a kút ösvényén, pusztul

¹⁾ Vö. ész: *ta äpardas tēle* 'er verunglückte auf der reise' WIED. EGr. 343.

²⁾ L. még az *elvész* igénél.

³⁾ *kukistaa* 'ledönt, lever, leront, elpusztít' (SZINNYEI).

⁴⁾ *sortuu* 'lenyomódik, elnyomódik; ledül, lerogy, leroskad, elpusztul; elreked (hang)' (SZINNYEI).

tuljon el a mosóúton! uo. XXXVI. 55 | *löyät siskosi siveän sotku-tielle sortunehen, vanha korttu kainalossa 'megtalálad szelid húgocskádat a mosó úton elpusztulva, hóna alatt régi sulyka'* uo. XXII. 280.

magyar: *Megtérjen, mert ide vesz az gyalogja* (BERCS. Lev. 319). *Az én polgárimban Szüdi János és Macskási Ferencz vesztenek oda* (1603. THURZÓ Lev. II. 88). *Az a rossz Dankovits is szintén oda vesze* (1630. Tört. Tár Új f. II. 496). *Féltem is, mind oda vesztek feleségek seggihez vágyódásért az áruló kurva fiak* (1661. uo. I. 215). *Sibón gyermekkel, szolgálkkal együtt veszett oda No. 15 asszony és leány is no. 5* (1660. uo. I. 197). *Tyzony egy wezsoth oda bennyk* (1553. LevT. I. 133). *Már bizonyosra tartották, hogy odaveszett a király* (MNGy. X. 21). *Még te is odaveszel* (uo. IX. 225). *Mintsem odavesszen idegen országba, inkább én magam pusztítom el* (uo. III. 340). *Oda vesztén minden arany marhája, az pórság közé* (1667. Tört. Tár Új f. II. 462). *Én elkerülöm asztalát, mert kevés ebéd az, melyben belém nem vész* (1641. uo. VIII. 570). *Szalán holnap eret is vágatok, s kedden Isten velem levén haza megyek, ha belém vesznek is, mert szintén elfárasztottak* (1629. uo. II. 492). *Ha meliek [a szerződést] meg nem allana, iozagaig bele vezen* (RMNy. II. 23). *Hogy a Dunán enynyiszer való által járásában bele nem tud veszni* (1625. Tört. T. Új f. II. 371). *Az Duna fel szakatt, két széna szekér veszett bele mind lovastul* (1558. uo. XII. 97). *Huzzatok ki, mert beleveszek [a kutba]* (MNGy. VII. 546). *Bele vész az tengerbe* (MOLNÁR A. Bibl. I. 61). *Akkinek va jó emböre, nem vész tóba a kendöre* (NyF. XXXIV. 111). *Az Ur Isten oltalmazza meg, hogy bele nem veszék az Dunába az nagy zajnak miatta* (1560. Tört. T. Új f. XII. 104). *Az vízbe is több veszett 9 száznál* (1683. uo. III. 475). *Borbély Péter papucscsa sárba veszőtt* (MonTME. I. 19). *A számára beleveszett a sárba* (Nyr. XV. 144). *Útjának czélja annyiszor vesz ködbe az ő s a mi szemeink előtt is* (BEÖTHY: Széppr. II. 343).

(meg)hal

finn: α) *niin korppi luuli, jotta se on kuollut siihen 'hát a holló azt hitte, hogy az ott meghalt'* Kans. I. 248 | *hän*

kun mence tiestä poikki, niin siihen täytyy kuolla 'ha ő az úton átmegy, akkor ott meg kell halnia' uo. 216 | *töytäsi sieltä, mutta kaula jäi lattian rakoon ja siihen se kuoli* 'el akart onnan rohanni, de a nyaka a padlóresbe akadt és ott megdöglött' uo. 129 | *ja niin pääsi hanhi tynnöristä, johon sen muutoin olisi täytynyt kuolla* 'és így szabadult ki a lúd a hordóból, melyben különben meg kellett volna döglenie' uo. 246 | *poika kuoli veteen* 'a fiú vízbe halt' BUDENZ: FNy.² 99 | *lintu oli häkään kuollut* 'a madár megfulladt a széngőzben' Kans. II. 64 | *hän kuoli maantielle* 'ő meghalt az országúton' SET. SKL.³ 62 | *kun oli ruuna kuollut metsään* 'mikor a herélt ló az erdőben megdöglött' Kans. I. 120 | *aik' on käyä katsomahan, joko Kullervo katosi, kuoli poika hirsipuuhun* 'ideje elmenni megnézni, hogy elpusztult-e már K., meghalt-e a fiú az akasztófán' Kal. XXXI. 180 | *kuolkohon kuja-rikoille* 'haljon meg a sikátor szemetjén' uo. XXXVI. 43 | *suden akka kolme poikaa saapi, vaan itse kuolee lapsi-vuoteesen* 'a farkas feleségének három kölyke születik, de maga meghal gyermekágyban' Sat. III. 28 | *se kuoli siihen käsiin* 'meghalt ott a keze közt' Kans. I. 160 | *lintu kuoli liian surman, surmahan sanattomahan, nimen tietämättömähän* 'a madár szörnyű halált halt, olyan halált, a mire nincs szó, a minek a nevét nem tudni' Kal. XXXIV. 216 | *kun sinä sotahan kuolet* 'ha meghalsz a csatában' uo. XXXVI. 38 | *somap' on sotahan kuolla, kaunis miekan kalskehesen* 'dicső meghalni a csatában, szép a kardesörgésben' uo. 31 | *lie kuollut kovin viluhun, vainko leivän puuttehesen?* 'a nagy hidegtől halt-e meg, vagy kenyérhiány miatt?' uo. 221 | *minun pitää lähtä kansaa johdattamaan lämpimään maahan, jotta eivät kuole tänne viluun* 'nekem meleg országba kell vezetnem a népet, hogy ne fagyjanak meg itt a hidegben' Kans. I. 252 | *nälkään kuolen, syödä ei ole mitään* 'éhen halok, nincs mit ennem' uo. I. 255 | *kun ostit kissan, niin nälkään me tässä kuolemme* 'ha macskát vettél, akkor itt éhen halunk' uo. II. 32. — β) *siihen se poika töllösiin* 'abba bele is halt az a fiú' Kans. II. 91. — γ) *siihen surmansa sukesi, kuolemansa kohtaeli* 'ott szerezte meg vesztét, találta meg halálát' Kal. XXXVI. 341 || *se jo surmansa sukesi, kuolemansa kohtaeli kosken kuokuun*

kovahan, palavahan pyörtehesen 'az már vesztét megszerezte, a halálát megtalálta a zuhatag erős hullámverésében, sístergő örvényében' uo. XXXV. 333. — *δ)* észt: *tahab linna surra, oma rahvase* 'er will in der stadt sterben, bei seinen angehörigen' WIED. EGr. 345 | *surid ennemine nälga, kui et nemad seda tegid* 'sie starben eher hunger, als sie das taten' uo. 658 | *suri nälga, rõugese* 'er starb hungers, an den blattern' uo. 345 | *tõve, hävade kätte surema* 'an der krankheit, den wunden sterben' uo. 551 | *suri häva* 'er starb an der wunde' uo. 345.

lapp: *α)* N. *dasa son jami* 'dort starb er' Qvigst. 40 | *de dat ruoššat galbmojen eige gawdnam goaä ja jabme dokko mæccai* 'da erfroren die russen und fanden das zelt nicht wieder und starben dort in der einöde' uo. 32 | *oajdna rjervan jabmam gærës-luod' ala* 'látja, hogy egy róka holtan fekszik a szánúton' FRIIS 6 | *de son dagai jēcas jabmen gærës-luod' ala* 'hát halottnak tette magát a szánúton' uo. | S. *ainät jū vāruti, ähte son ihkep lē japmam tan jawrai* 'hanem már sejtették, hogy talán belehalt a tóba' HAL. V. 52 | *so jāmi tat olmaj si sa stōbu* 'aztán meghalt az az ember bent a szobában' uo. 64 | *tälliä hujitskop kuitie eiehtie jāmi* 'tannak s'ammä šwalks' 'hát csakugyan meg kellett a kígyónak ugyanabban a hasadékbán hálnia' uo. II. 43 || N. *de nokka spaita goike, ja de šattan monge goit næl'gai jabmēt liska* 'es ist doch bald verzehrt und dann werde ich dennoch hungers sterben' Qvigst. 27. — *β)* K. *i kiē, pūkk šakk-ēuoze suohpjodij peacek-sajest mierre i majkjē ēācca* 'és imé az egész sereg disznó, nagy magas hegyről nyakra-főre a tengerbe rohana és vízbe hala' GEN. UF. I. Máté VIII. 32. — *γ)* K. *rīmne proppej ajt vuolla* 'a róka megdöglött a tárházban' (tkp. 'alá') GEN. UF. II. 77.

mordvin: E. *ve ezemnes kuloš tetanok, omoce ezem s kuloš avanok; kerē pelij kuloš sajin polat, kijaks javs lukšta-diñ larss piže takat* 'egyik lóczán meghalt atyánk, másik lóczán meghalt anyánk, bal felé meghalt elvett feleséged, padlat közepén ringató bölcsőben zöld (újonnan született) kis gyermeked' R. GULY: NyK. V. 87.

cseremisiz: nyK. *βəðes kolššə βolšk* 'im wasser gestorbenes tier' RAMST. 60 | *βəðəškə kolššə teze'n so-ikt-o'k*

'mit dem im wasser gestorbenen ist es genau ebenso' uo. 206 | *šarɣas ʔesli edem kolaɣna* 'wenn ein mensch im walde stirbt' uo. | kCzar. izi: kola kuɣu kaβaneš pāzərne'n ok ko'lā 'die kleine maus wird in der grossen getreidehocke nicht todtgedrückt' PORKKA 22 | *iktāze te'γāz-orzaš kole'n* 'einer war an der landzunge des meeres gestorben' 7.

votják: *vištem vuε kuwem* 'der narr ertrank' WICHM. II. 79 | *vu-murt dart-d'elā kuliz* 'a vu-murt meghalt a parton' MUNK. VNpH. 116.

zürjén: V. *tattše neže tšigjen kulni da kedžiden kinmini* 'nem fogunk itt éhen halni és a hidegben megfagyni' FOKOS: NYR. XLI. 73 | *sije boluĩtsae kulema* 'a kórházban halt meg' uo.

osztják: É. *tàdà ɣvlda ant rapəl* 'itt meghalni nem szabad' PÁPAY: UF. XV. 101 | *sē ɣvl'su!* 'itt halunk!' uo. 26 | *put-kòrdi nàlna ioutlāžen, seda i ɣvllən* 'vas nyíllal lő rád és itt halsz meg' uo. 3 | *ou ɣoʒəyna seda i ɣvl'səynən* 'az ajtó mellett ott meg is haltak [azok]' uo. 158 | *ɣòrən iāɣ ɣoʒa si naurəm ɣvls-ki, ɣulβāsləy iāɣ rət andām ōs ləln* 'ha a ɣ.-népnél ez a gyermek meghalt volna, a nagy folyóági nép nemzetsége [már] nem volna' uo. 165.

vogul: P. *vūtne tql k'vallesəm* 'csaknem a vízbe veszttem' MUNK. VogNyjár. 248.

magyar: 2) *Minthogy az gyermekszülő asszonyállatok ide is igen holtanak....* (1599. THURZÓ Lev. I. 272). *Mindazonáltal jól adta az Ur Isten, hogy senki bele nem holt és szekerem, lovaim hogy tellességgel oda nem veszték* (1608. uo. II. 205). *Az többi sokaság az Jordannac szoréttatván, oda holt* (ZVON. Post. II. 257). *Mihelt a vyzben menenek, ottan beleh halanak* (Debr.-k. 177). *Vgyan belé hal ő az mihőz kezd* (DECSI: Adag. 68). *Benned ezen az drnyékvilágon semmiféle élő állat nem tud teremni, míg valaki beléd nem hal* (MNGy. III. 329). *Herodes belee holt az gonoz palaznak zerelmeeben* (Érdy-k. 524). *Belé halz te az álomba: Epimenidem dormis* (DECSI: Adag. 68). *Belé hal e titokba az emberi elme* (EMB. GE. 4). *Én két tallérba bele nem halok, kiváltom* (1668. LevT. II. 345). *Az tengerbe belee halanak: mortui sunt in aquis* (Jord.-k. 377, 550). *Az disznóc az tengerbe halánac* (KÁR. Bibl. III. 95).

Az Rábába mind német s mind magyar sok hala be (1594. THURzó Lev. I. 110). *Kinek akasztófa helye, nem hal a Dunába* (DUG. id. MARGALITS, Magy. közm. 301). *Akár a Dunába, akár a tengerbe halni* (uo.). *Már nem búsul, mint a Tiszába halt ember* (uo.). *Nem hal vízbe, kinek fel kell akadni* (uo.). *Nekem is volt egy böles macskám, a csávába halt vala* (KIS-VICZAY uo.). *Hamvábaholt* 'aluszékony, alamuszi, élheteretlen, ügyetlen, rest' (Csongrád m., Szatmár m., Békés m. MTsz.). — β) *Az aranyszörű bárány bédöglött a kútba* (MNGy. X. 106). *Muszájja az árogha döglött* 'kényszert nem tűrünk' (NyFüz. XXXIV. 115).

elveszt,) elpusztít, megöl*

finn: α) *laske, jumalan luoma, irti eläkä veteen hukuta!* 'bocsáss el, te istenadta, ne veszíts a vízbe' Sat. II. 188 | *ja hänet sitte järveen hukutti* 'és őt aztán a tóba vesztette' uo. I.² 148. — β) *kaataos Kalevan miehet, upota Uvantolaiset, hävitä häjyt urohot alle aaltojen syvien* 'döntsd föl Kaleva embereit, süllyeszd el Uvantolainent, pusztítsd el a gonosz hősöket a mély hullámok alatt' Kal. XLII. 352. — γ) *kaotti Kalevan poian Tuonen mustahan jokehen, pahimpahan pyörtehesen* 'Kaleva fiát Tuoni fekete folyójába, leggonoszabb örvényébe vesztette bele' Kal. XIV. 438. — δ) *jo on poikasi poloisen kaotettu, kuoletettu Tuonen mustahan jokehen, Manalan ikivetehen* 'szegény, a fiadat már belevesztették, beleölték Tuoni fekete folyójába, Manala örök vizébe' uo. XV. 187 | *itse en nyt tiekünä...., kunne surmani sukean, kunne kurja kuoletaime: suuhun ulcovan sutosen, karhun kiljuvan kitahan, vainko vatsahan valahan, meren hauin hampahisin?* 'magam sem tudom, hol érem meg haláloamat, hol fognak megölni engem, nyomorultat: az ordító farkas szájában, az üvöltő medve torkában, vagy a bálna hasában, a tenger csukájának foga között [pusztulok el]' uo. XXXV. 337. — ε) *mikähän ketun tuohon tappoi* 'ki ütötte agyon ott a rókát' Kans. I. 54 | *repo siinä odottaa, kuhun karhun tappoi* 'a róka ott vár, a hol a medvét agyonütötte' uo. 168 | *tahikka tauilla tapata, surmoa suku ka'ala,*

*) 'Verlieren' jelentésben l. fönnebb.

miehet pithille pihaille, naiset läärän lattioille 'vagy betegséggel ölesd meg, gyilkold meg a nyomorult nemzetséget, a férfiakat hosszú udvarukon, az asszonyokat akluk padlóján' Kal. XLV. 19 | *kettu narrasi jänistä menemään vaarapaikkaan järveen tappamaan itsensä* 'a róka elbolondította a nyulat, hogy menjen veszedelmes helyre a tóba ölni magát' Kans. I. 89 || (déli Häme) *pa'lvelija tappo sä'nkyij_ju'apuneen kunin-haa(n)* 'a szolga az ágyban agyonütötte a részeg királyt' KAN-NISTO: Suomi III. j. XX. 131 | *karhu oli ennen sotavalakan tappanus siähem mä'kee(n)* 'a medve a hadi mént agyonütötte azon a dombon' uo. || ész: *tapavad lapse ära sinna ve sisse* 'sie werden das kind noch umbringen dort im wasser' AHRENS 73 | *paganad on teda ühe säre peale ära tapnud* 'heiden haben ihn auf einer insel ermordet' WIED. EGr. 345. — ζ) *päätettiin lyödä kukko penkkiin* 'elhatározták, hogy agyonütik a kakast a padon' Kans. I. 194. — η) *surmasi hänen nälkään* 'megölte őt éhséggel' BUDENZ: FNy.² 99. — θ) ész: *külm vötab meid sinna* 'die kälte tödtet uns dort' AHRENS 73. — ι) ész: *kaera kül'vie kautab* 'den hafer verdirbt sie in der saat' WIED. EGr. 343.

lapp: α) *S. kuddin sū tasak staurai* 'megölték őt azon helyt botokkal' HAL. VI. 140. — β) *ellam ken tā lāki'tuwwum sū kētan vullāi jāmēhtuwwet* 'nem voltak ezek arra rendelve, hogy az ő keze alatt (által) ölessenek meg' uo. 56.

mordvin: E. *ažo vešnik tejterem, kozo jomavtik!* 'suche meine tochter auf, wo du sie zu grunde gerichtet hast!' PAAS. II. 82.

zürjén: *köinös jukmös dīnas vijis* 'a farkast a lék mellett megölte' Rogov: UF. II. 65.

osztják: α) *É. kāmən seda i pustəsa i uel'sa* 'ott künn kárt tettek benne, meg is ölték' PÁPAY: UF. XV. 88 | *tām tvrāna tādā at uellājen!* 'ezen a helyen ám ölessél meg!' uo. 136 | *kudəβ iajəl i kim-təl'sa i tōdā kāmən* (loc.?) *uəl'sa* 'a középső bátyját is kihúzták és ott künn meg is ölték' uo. 89 | *mēt ai mēy'k'·əu manəm mola moyna* (loc.?) *uəl'lə, sit ant xəl'səm* 'hogy a legkisebb erdeimanó-leány engem micsoda földön öl meg, azt nem hallottam' uo. 67 || D. *xūs-vēt notat xūs-vēt xojet xarna* (loc.?) *vedājet* 'von 25 pfeilen wurden 25

mann auf dem platze getödtet' PATK. II. 20. — β) AK. *igena kīm kōr čenčivet sāgar-mōž ŋerimāi, tu čānc ōtēyeta torimāi* 'vom alten wurde hinter dem ofen ein kalb hervorgezogen und vor seinen knien geschlachtet' uo. 106.

magyar: α) *Lőnéldőzni kezdéc à magyarokat, és mind oda öléc őket* (HELT. Krón. 56). *Bele ölte a vízbe: aquis suffacavit* (KRESZN.). *Belé-ölék magokat az vízben (= vízbe)* (MA. SB. 133). *Olasziban az Károly uramét és Lónyai uramét úgy verték fel az hajduk, kiknek fejét vették, kiket hozzájuk eskettek, kiket az vízbe ölték* (1607. Tört. T. Új f. I. 437). *Vízbe ölték a rákot* (MARGALITS, Magy. Közm. 594). *Addig üzte, győzte (a játékot), míg mindenét belé ölte* (FAL. NU. 292). — β) *Halván Mariánus császár, hogy oda vesztettéc volna az magyaroc egész seregét, igen meg iyede* (HELT. Krón. 14b). *Tehetünk két felül való diversiót neki; hiszen, ha ezt ideszorítjuk s megrontjuk, oda vesztethetnénk azt könnyebben* (BERCS. Lev. 622). *Addig iarek vtánna, hoj magamat is alig hogy oda nem veztém* (DECSI: Adag. 79). *Seregivel az tengerbe vesztettéc* (ZVON. Post. I. 59b).

főltáldoz

osztják: KK. *ix-sūzta, ŋož-sūzta-kēlep tonž igema jāgam-pēlka tābet kumdet āret tās pōjirīdem, unt-pēlka tābet kumdet āret tās pōjirīdem* 'meinem in eine malitza aus bären- und elentierfellen gekleideten greisen götzen habe ich an der heide-seite sieben speicher mit zahlreichem pelzwerke geopfert und an der waldseite sieben speicher mit zahlreichem pelzwerke geopfert' PATK. II. 84.

me glő

finn: *laivalaisia jos mitä tulee, niin minut metsän petona ammutaan tänne saareen* 'ha valami hajósok jönnek, akkor engem mint erdei vadat lőnek le ezen a szigeten' Sat. I.³ 31 | *jos liekin mun mieheni se naurishuughtaan ammuttu, pitää käydäkseni katsomassa* 'hátha az én férjem van agyonlőve a répairtásban, el kell mennem megnéznem' uo. II. 85 || (Kemi) *ne ammut sitä herraa sinne järffheen* 'ők rálöttek arra az úrra ott a tónál' CANNELIN: Suomi III. j. II. 86.

fullad, fojt

finn: α) *siinä tukehtui kauppias huutaessaan veteen* 'ekkor a kereskedő kiabálása közben belefulladt a vízbe' Sat. 122 || *kun oisit emo kuluni synnyteltäissä minua... tukahuttanut savuhun* 'ha édes anyám, akkor a mikor szültél... megfullasztottál volna a füstben' Kal. XXXV. 297. — β) *kun löyät isosi vanhan saunahan savuttunehen* 'mikor öreg atyádat a fürdőben találtad [a füstben] megfulladva' uo. XXII. 354. — γ) *kuolkohon kupo sylihin, läävähän läkähtyköhön* 'haljon meg, kéve az ölében, fulladjon meg az akolban!' uo. XXXVI. 47 | *isoni isoiset ruunat valjaihinsa vaipukohot, länkihiin läkähtyköhöt, kyntöaikana parasna* 'atyám nagy herélt lovai a hámban rogyjanak össze, a lóigában fulladjanak meg a legjobb szántásidőben' Kant.³ III. 29. — δ) *hänenpä siinä seisessa nousi virrasta sieltä, jonne hiiri oli uponnut,*)* *viisi komeata ihko mustaa hevoista* 'hát míg ő ott áll onnan a folyóból, a hova az egér belefulladt, őt pompás tiszta fekete ló szállt ki' Sat. II. 116—7 | *tuohon suohon upposi* 'abba a mocsárba fulladt' Kans. I. 56 || észt: *uppus vette* 'er ertrank im wasser' WIED. EGr. 346 || *poika tahallansa ajoi hevois-luuskansa tien-ojaan, upotti sinne* 'a fiú szándékosan az út árkába hajtotta gebéjét, abba belefullasztotta' Sat. I.² 145 | *upottakaamme mereen* 'fojt-suk a tengerbe' uo. IV. 120 | *lienet jälle jättänyännä, uhkukun*

*) *uppoa-* ige eredeti jelentése: '(el)süllyed, (el)merül'; pl.: *tähän on ryytimaahan uponnut kolme kultaista porsasta* 'ebben a kertben elsüllyedt három arany malacz' Kans. II. 117 || *hän olisi menevä tuonne punaisen meren keskellä yhteen linnaan, ioka on upotettu veden sisään* 'ő odamenne a Vörös-tenger közepén egy várba, mely a vízbe van süllyesztve' uo. 83 | *oletteko nähneet semmoista linnaa, joka on upotetta tuonne punaiseen mereen, että pikkuisen harjaa näkyisi sieltä* 'láttatok-e olyan várat, mely ott van elsüllyesztve a Vörös-tengerben, hogy [csak] kis teteőel látszik ott?' uo. 84 | *upotti säkin avantoon* 'a zsákot a lékbe süllyesztette' Sat. IV. 121 | *nün veteheh visko'otte, aaltoihin upottaotte* 'hát hajtsátok a vízbe, süllyeszszétek a hullámok közé' Kal. XL. 327. — Vö. még: *luka sinua sieltä nostaa, kun suohon rajoat?* 'ki emel ki téged onnan, ha a mocsárba elmerülsz' Kans. I. 242.

upottanunna 'a jégen hagyta [zsákmányodat], a vizes hóba fojtotta?' Kal. XLVI. 527 || észt: *uputa kašši-pogg jōkke* 'ertränke das katzenjunge im bache' WIED. EGr. 346.¹⁾

lapp: α) K. *juhtlīzij čācca* 'belefült a vízbe' GEN. UF. I. 70. — β) *tälliä poántā mossksšistiäji tann^a wuāšn sējjesä* 'hát az ember megfulladt a zsákban' HAL. II. 53. — γ) S. *stuora Phiere viēnti, atte unne Phiereče pattnini tann juhkse* 'nagy Péter azt hitte, hogy kis Péterke belefült²⁾ (tkp. elmerült) a folyóba' uo. III. 155.

mordvin: α) E. *a ombočede ištā čačtiūdēreš, mejle pajms puvasa³⁾* 'wenn sie ein anderes mal aber wieder so gebären wird, dann werde ich sie an der querstange erhängen' PAAS. II. 104. — β) E. *tetāñ avāñ bas lavkaš vēcak a vaji⁴⁾* *tolcak a pali* 'der segen der eltern ertrinkt nicht im wasser, verbrennt nicht im feuer' PAAS. II. 78.

zürjén: α) V. *sije veji jue* 'ő a folyóba fült' FOKOS, Nyr. XLI. 73 || *ruťs jomaes veitas juuas* 'a róka a jomát a folyóba fullasztja' FOKOS 111. — β) *ruťs pondas kukañte juas šujni* 'a róka a folyóba kezdi fullasztani a borjút' uo.

magyar: α) *A vízbe taszította s az bele is nyuvadt egyszeribe* (MNGy. III. 387). *Abba a patakba még nem nyuvadt bele senki* (uo. 328). *Belényuvadt a vízbe* (Székelyföld MTsz.). *A méj tengerbe maj belényuvattam* (Csikszentkirály MTsz.). — β) *Belé fojlódtak a vizekbe* (BOD: Lex. 23). *Melly sokan rizben* (= vízbe) *vesznec, fulladnac* (MA.: Scult. 132).⁵⁾

¹⁾ Vö. még: *sädemed kustuzid vette* 'die funken erloschen im wasser' uo. 314.

²⁾ Vö.: S. *stāluo patuiniñ tan stüore juhkse* 'az óriás lemerült a nagy folyóba' uo. 51 || *jōktie iēh muine onth kähcen pieräkuste, ... tie °oče vujēñit, tie patnenih tan jaurān* 'mint-hogy sajnáltad tőlem a kecskehúst, hát láthatod, im elsülyedtél a tóba' uo. 39. — Vö. még: *tann čienñije tah sāmie* 'tapp skiälömup vuajuodñ' 'abba a tóba sülyesztették el a lappok a gazembert' uo. 20 || *N. de kalēke rođduočeť mierrih* 'a tengerbe akarják sülyeszteni' uo. 179.

³⁾ E. *puvams*, E. M. *povams* 'erwürgen' PAAS. Chrest. 728. sz.

⁴⁾ *vajams* 'sinken, untersinken, ertrinken' PAAS. Chrest. 1213. sz. ~ finn *vajoa* 'sülyed, merül'.

⁵⁾ Vö. még: *És a pisztráng helyet torkotokra ne*

Kivel sebje nem birt, az vérbe fúladott (ARANY: Szt. László füve). *Bele is fút vóna, ha a két nagyobb lány ki nem húzza* (MNGy. IX. 364). *Akar ék kalán vízbe fullaggyon az ember, akár a Dunábo* (NyFüz. XXXIV. 111). *Mindénki beléfút a tengerbe* (Gömör m. Nyr. XIX. 525). *Fojtógőzbe fúlni* (CzF.) *Hamvábafuladt* 'aluszékony, alamuszi, élbetetlen, ügyetlen, rest' (Szeged, Hódmezővásárhely MTsz.). — γ) *Vízbe fojtani az ebkölyköket* (CzF.). *Vízbe fulasztani valakit* (CzF.).

eszik

észt: *hunt söi härja ära sinna möisa rohuaja alla* 'a farkas megette az ökröt ott az urasági kert alatt' AHRENS II. 73.

mordvin: E. *Motros lavca lan'kov ejsest turado jarci* 'M. isst auf der bank brotsuppe aus ihnen' PAAS. II. 95.★)

osztják: É. *ittam çui seda i lisa am'batna* 'most a leányt az ebek ott meg is ették' PÁPAY: UF. XV. 85 | *mā nul zu'el vāzay ör't-igi nasna seda i lilem* 'én a legöregebbiket a városi fejedelem-öreg városában (ott) eszem majd meg' uo. 61 | *kuš seda lūi, kuš sē olmadā, ielta moyen zoy, turay nēyxo jōyo an' jōyātēl* 'akár ott edd meg, akár ott is maradj, hátra [maradt] földed messzi, gyalogos ember [onnét] vissza nem jut' uo. 168 | *lanfen...toja leti* 'ételed ott evődik meg' PÁPAY: Oszty. Népk. Gy. 155 | *sāuər pām līl pāmpai zoža* 'a nyúl füvet eszik a fűrakásnál' PÁPAY: UF. XV. 1 || É. *šaykel jeyk kuša lillmel* 'hőségük vizében majd elvesztek (tkp. meg-evődtek)' PÁPAY: ONGy. 41 | *ont-xāri vural kūša muj nāra liltstēl* 'erdei rénbikavér bőségében majd elvesztek' uo. 177.

fullyon az istráng (CSÚZI: Síp. 178). *Mig gégejékre reá nem fojtódik a kötél* (LAND.: ÚjSegits. II. 912). — *A rad mennél inkább* 'verdődik, annál inkább' *nyakára fojtja a kötelet* (PÁZM. Préd. 262). *Köteleket az ló nyakára fojtának* (HUSZTI, Aen. 8). *Egy fűzfa gúst tekert s nyakamra akarja fojtani* (MATKÓ: BCsák. 335). *Labayra lanczot fuitottak vala* (Csoma-k. 61).

★) Vö. E. *piže vinas son avanzo simize, tautej prákas serize* 'zöld borbán az anyját megitta, edes kalácsban megette' REGÜLY: NyK. V. 107.

etet, itat, táplál

finn: α) *tulkoon sinne äkkinäiseen huoneesen, minä sinne syötän, juotan hänet* 'jőjjon egy idegen házba, én ott megetetem, megitatom őt' Sat. I.² 32. — β) *kerran havukka elütti hiiriäistuuppaa (hiiriäispöllöä) pesään* 'egyszer a héja egerészbaglyot etetett fészékében' Kans. I. 244. — észt: α) *mind söödeti tupa* 'ich wurde im zimmer gespeist' AHRENS II. 74. — β) *kas tema toidab neid sinna?* 'ernährt er seine kinder dort?' uo. 73 | *kasta toidab oma lapsi senna?* ua. WIED. EGr. 346.★)

megszűnik, végződik, véget ér

finn: α) *johon taukosi sillä kertaa heidän puheensa* 'a mivel megszűnt ez alkalommal beszédjük' Sat. IV. 74. — β) *metsän keskessä on nitty, niin sen veräjälle oli jälet, vaan siihen loppuivatkin* 'az erdő közepén van egy rét, hát annak a kapujáig voltak nyomok, hanem ott véget is értek' uo. I. 150 | *siihen loppui se nujakka* 'ezzel végződött az a lárma' uo. 169 | *siihen se juttu sopiikin loppumaan* 'ezzel illik is ennek a történetnek végződnie' uo. IV. 33 | *siihen loppui hiiren virsi, katkesi katin tarina* 'itt végződött az eger éneke, megszakadt a macska története' Kant.³ II. 196 | *siihen loppui se tarina* 'ezzel véget ért az a történet' Kans. I. 344 | *siihen ne veljeykset loppui* 'itt vége szakadt a barátságnak' uo. 103 | *tämä kun aukaisi suunsa, toinen heti työnsikin tulisen rauta-harkon hänelle kulkuun, niin ei vuotellut enää, loppui siihen* 'ez, mikor kinyitotta a száját, a másik rögtön belelőkte a tüzes nyersvasat a torkába, hát nem várt többet, vége lett ott' Sat. I.² 18 | *ei ruoka syöden loppu, vaan saamattomuuteen* 'nem az által lesz vége az eleségnek, ha megeszik, hanem ha élehetlen az ember' Sananlask. 910 | (déli Häme) *se loppuu sinne Hirsjärvelles* 'si 'az [az út] Hirsjärvinél végződik' KANNISTO: Suomi III. j. XX.

*) Vö. mordvin: E. *ei pas alov tirāžan, mon kor pas alo kaštožan* 'unter dem sonnen-gotte bin ich (ja) geboren, unter dem mond-gotte bin ich (ja) herangewachsen' PAAS. I. 164 (*tīrams, tīrams, tīrams* 'ernähren' Chrest. 1148. sz.).

131 || észt: *lōppesid āra jānu kätte* 'sie kamen um vor durst' WICHM. EGr. 344.

votják: *sojos otsi bitmiljam* 'azok oda vesztek (tkp. véget értek)' MUNK. VNym. 5 || *otči-ik so vedin-kišno birām* 'a boszorkányasszony odaveszett' MUNK. VNpH. 82 | *so šamen višak das-odig adami vozeniz va'llše vuε pîrîllam no otsî bîrîllam* 'auf solche weise gingen alle zwölf männer mit ihren fudern in's wasser hinein und kamen da um' WICHM. II. 160 | *kiška ni vuε bîremles* 'er fürchtet im wasser zu ertrinken' uo. 135 | *sojin-ik kalik no vuε ug bîr* 'eben darum kommen die leute auch nicht im wasser um' uo. 119.

osztják: *Ē. joχ-zašam ārem ālaŋ sî āt sogona* 'abba-hagyott énekem vége itt hadd végződjék' PÁPAY: ONGy. 259.

vogul: K. *k'wqtāl' k'wqlilāt* 'hová tűnnek el?' MUNK. VogNGy. IV. 378 | *Ē. naŋ χotäle kāsēn χālēs?* 'hová tűnt el a te kedved' uo. IV. 339 (*χ'li* 'enden, vergehen, zunichts werden, hinschwinden' KANNISTO: FUF. Anzeiger VIII. 201).

Nyolczadik csoport.

összerogy, kimerül, eltikkad, elájul

finn: α) *poika teki niin, kannatti toisilla rengillä viisi-kymmentä korvoa vettä talliin, jotta siihen olivat uupua** 'a fiú úgy tett, a többi béresekkal ötven esőbőr vizet hordatott az istállóba, úgyhogy attól majdnem kimerültek' Sat. I.² 189 | *uuvun rasituksiin* 'összerogyok a nyomasztó terhek alatt' BUDENZ: FNy.² 99. — β) (déli Häme) *kyllä se on korpiil la:nt-tunu* 'bizony az [a tehén] összerogyott az erdőben' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131. — γ) *isoni isoiset ruunat valjāihin sa vaipukohot,*** *länkihin läkähtyköhöt, kyntö-aikana parasna* 'atyám nagy herélt lovai a hámban rogyjanak össze, a lóigában fulladjanak meg a legjobb szántásidőben' Kant.³ III. 29. — δ) *sinne mieleni tekisi kotihini kuolemahan, maalleni masene-*

* *uupu-* 'ellankad, kimerül' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

** *vaipu-* '1. (el)merül, (el)süllyed; 2. (le)hanyatlik, (le)rogy' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

*mahan*¹⁾ 'arra lenne kedvem, hogy odahaza haljak meg, földemen rogyjak össze' Kal. X. 480. — ε) *päästä piika pintehestä, vaimo vatsan väantehestä, ettei vaivoihin vajoi, tuskihinsa tummeneisi!*²⁾ 'szabadítsd meg a leányt szorultságából, a nőt hasfájásától, hogy bajában ki ne merüljön, kínjaiban el ne pusztuljon!' Kal. X. 311. — ζ) *siinä kun ollaan nyt maahan nääntymässä*³⁾ *ihan* 'ott mikor most majdnem egészen a földre rognak (a kimerültségtől)' Sat. II. 17 | *oiskohan parasta tappaa nälkään nääntyväiset eläimemme* 'hiszen legjobb lenne megölni az éhségtől eltikkadt (kimerült) állatainkat' uo. III. 22 | *nälkähänkö nääntyminen, vai veteheän vaipuminen* 'éhen kell-e halnom, vagy a vízbe fulladnom (merülnöm)' Kal. VII. 87 | *nääntyi nälkään* 'erőtlenül összerogyott az éhség miatt' BUDENZ: FNy.² 99. — észt: α) *minestas ema kätte vaele* 'sie ward ohnmächtig unter den händen der mutter' WIED. EGr. 344. — β) *külma kätte ära roiduma* 'in der kälte schwach werden' uo. 345.⁴⁾

lapp: S. *tē voidnä härrä, ähte slāmai tasā* 'hát látja a pap, hogy ott összeesett' HAL. V. 70.

zürjén: V. *babaid settsē jēimis da uši* 'az asszony ott elájult és elesett' FOKOS: Nyr. XLI. 73.⁵⁾

magyar: *Nem vesztik evvel nemességeket, megmarad mind töve mind gyökere, de oda rogyan gyámola* (FAL. NU. 284).

elfárad, ellankad

finn: α) *en minä sinä ikänä, kuuna kulan valkiana, nuku nurjuksen nutulle, väsy värkin turjukselle* 'soha, de soha életemben el nem alszom egy lusta kabátján, ki nem merülök

¹⁾ *masene-* 'megszelidül, megfékeződik, megalázódik, megtörik' (SZINNYEI, Finn-m. Szótár).

²⁾ *tummene-* 'ellankad, elsorvad, elpusztul' (SZINNYEI, Finn-m. Szótár).

³⁾ *näänty-* '1. kimerül, eleped, eltikkad; 2. meghal' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

⁴⁾ Vö. *jäi haigeks veri-tövese* 'er erkrankte an der ruhr' uo. 343.

⁵⁾ Vö. *piž va šere putkilttis* 'a csónak a víz közepén fölfordult' uo.

(tkp. 'el nem fáradok') egy czafat rongyán' Kant.³ II. 80 | *nukui nurjuksen nutulle, väsyin väryyn vuotehelle, hurstille humalahurjan, viinavillin vaattehille* 'elaludtam egy pipogya kabátján, ellankadtam (tkp. 'elfáradtam') egy lusta ágyán, egy berúgott lepedőjén, egy részeg ruháján' uo. II. 208 || észt: *väzisiid sügava lume sisse* 'sie ermüdeten im tiefen schnee' WIED. EGr. 346. — β) észt: *ta nõrkus tõ peale* 'er ermattete auf dem wege uo. 344.

mordvin: *El. sin pačkučt nej i gluš tarkas, šezén ošinešt šizekšnės, šezén lišmiñest šizekšnės* 'sie gelangten nun an einen öden ort, dort brach ihre achse ab, dort ermüdete ihr pferdchen' PAAS. I. 70.

cseremisiz: *kUr. ožan kõrõ tiakšõ k²nara βalan orlana* 'a kazáni íródeák könyvei mellett bajlódik' WICHM. NYK. XXXVIII. 222.

magyar: *Belefáradni a kaszálásba, gyűjtésbe, szántásba* (CzF.). *Belefáradni a tanulásba, gondolkodásba* (CzF.). *Félig étel, félig bánat, mindkettőbe belefárad* (VÖRÖSMARTY: Szegény asszony könyve). — *El fáradtac vala az nagy bor italba* 'erant fatigati a vino' (KÁR. Bibl. I. 497).

elalszik, elszunnyad, elaltat

finn: α) *niin sitten se mies uinuupi kirkkoon* 'hát akkor az az ember elalszik a templomban' Kans. II. 90 | *Mikko uinahti tytön polville* 'Miska elszunnyadt a leány térdein' Sat. I.² 15. — β) *se siihen sikein nukkui* 'az ott mélyen elaludt' Kal. XLI. 165 | *hän nukkui valkean viereen siihen* 'ő elaludt ott a tűz mellett' Sat. II. 95 | *vuoteelle nukkui* 'elaludt az ágyon' uo. IV. 36 | *nukkui pöydän ääreen penkille* 'elaludt az asztal mellett a padon' uo. 84 | *se siitā nukkui päätä etsittäessä tytöle syliin* 'az aztán, mialatt a fejében kerestek, elalszik a leány ölében' Sat. I.² 139 | *karhu ja susi nukkui taas sikeään uneen* 'a medve és a farkas ismét mély álomba merült' Kans. I. 335 | *nukkui nuoret, nukkui vanhat Väinämöisen soitantohon* 'ifjú, öreg elalszik Väinämöinen zenéjén' Kal. XLII. 79 | *neiti nurmelle nukahti* 'a leányzó elszunnyadt a pázsiton' Kant.³ III. 40 (299. l.). — γ) *nukutteli*

nuivan joukon, väsytti väen Manalan, nuoret miehet miekoillehen, vanhat vasten sauvojansa, keski-ään keihäille 'elaltatta a vad sereget, elbágyasztotta (tkp. kifárasztotta) Manala népét, az ifjú embereket a kardokon, az öregeket botjaikon, a középkorúakat lándzsáikon' Kal. XV. 230 | *tuohon torkka torkutteli, sekä nukkuri nukutti* 'ott a bóbiskolás elbóbiskoltatta, és az álom elaltatta' Kant.³ III. 64. — észt: α) *neidu uinus laente kamberise* 'das mädchen entschlief in der kammer der wellen' uo. 346. — β) *senna suigub mēs ja hobu* 'dort entschläft mann und ross' WIED. EGr. 345.

lapp: α) *S. iččī ville son kossek tån sammā sad'd'ai oōdā* 'sohasem aludt többé azon a helyen' HAL. V. 39 | *tut amās oōdaj stōhpi* 'az idegen a szobában feküdt le' uo. 67. — β) *N. lunnto nohkōi n'eita asskai* 'a legény elaludt a leány ölben' uo. III. 175.

hál

lapp: *N. de ækkeđuššē rúoššat owta vaggai* 'da übernachteten die russen in einem tale' QVIGST. 31.

votják: *jultoškiz šures vīlīn beromem no analskem kelīnī vuko-korka* 'dieser reisegefährte aber verspätete auf der reise und blieb in einer mülstube über nacht' WICHM. II. 134 | *ze'm-ik so saldat so vukoiz analskem kelīnī* 'in der tat war dieser soldat in derselben mühle über nacht geblieben' uo. | *soos vīdīllam kelīnī gure* 'sie legten sich im ofen schlafen' uo. 135.

nyugszik

mordvin: *E. jakaške, pakaške, kenkš udalov ojmaške* 'einer der hin und her geht, hinter der tür sich zur ruhe legt' (= stock) PAAS. II. 30.

belevénül

finn: *vanheni sanoihin sampo, katoi Louhi luottehisin, virsihin Vipunen kuoli, Lemminkäinen leikkilöihin* 'belevénült a szampo a szavakba, Louhi belepusztult a varázsigékbe, Vipunen behalt az énekbe, Lemminkäinen a játékokba' Kal. I. 47.

magyar: *Belevénült a sok csapásba, gondba.*

ethomályosodik

mordvin: E. *uj kozon čizē čopotī, uj kozon čizē son valgi, aras' nej sovams kudiñet* 'o, wo die sonne sich verdunkelt, o, wo die sonne niedergeht, da wirst du kein haus zum ein-treten haben' PAAS. I. 220.

Kilenczedik csoport.

török, szakad, hasad

finn: α) *sampo särkyi lainehisin* 'a szampo széttört a hullámokban' KAL. XLIII. 374 | *särkyi kuoret kulkkuun* 'a [tojás]héj eltörött a torkában' Kans. I. 222. — β) *repsi häntäkin avantoon* 'a farka is elszakadt a lékben' uo. 58. — γ) *kun on pitänyt sillä lailla liikkua, jotta oikein on siihen katketa* 'mivel oly módon kellett mozognia, hogy szinte egészen megszakad belé' Sat. I.² 166 | *vaikka sinun asioitasi mie olen juossut, että siihen olen katketa matkalla* 'noha a te dolgaid-ban futottam, úgy hogy az úton majd megszakadtam ott' Sat. II. 197 | *häntä katkesi avantoon* 'a farka elszakadt a lékben' Kans. I. 61 | *kohta on ruis rutistumassa, kaura maahan katke-massa* 'a rozs mindjárt összenyomódik, a zab széttörök a földön' Kant.³ III. 135 | *ja sitälyyttä ei ole karhulla häntää, kun siihen puuhun katkesi oksiin* 'és azóta nincs a medvének farka, hogy elszakadt ott a fán, az ágakon' Kans. I. 121 | *häntä käteeni katkesi* 'farka elszakadt a kezemben' Sat. IV. 95. — δ) *suosta sitä ruvettiin nostamaan, irtonaiset korvat töpsähti miehelle käteen ja ketulle häntä* 'aztán kezdték azt kiemelni a mocsárból, szabadon levő fülei az ember kezében, farka a rókaéban elszakadt' (vö. *tupsahtaa* 'hirtelen lebben, billen; puffan, pattan') Kans. I. 56. — ε) (déli Häme) *olis se'ki(n) ka'ljen-nut to:nne* 'hasadna csak szét az [a csónak] is ott [a tón]' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131. — ζ) *väyysi värilusikan terä suuhun lohketkohon* 'vöd föstékes kanalának az éle törjön el a szájában' Kant.³ III. 63 || észt: *magu lõhkes mätastiku* 'der magen zerbarst auf dem rasenplatz' WIED. EGr. 344.

lapp: S. *tē muhtēma laθkanēn pāra suuhkkan riðō vullai* hát némelyek porrá zúzódtak a görgeteg alatt HAL. V. 100.

mordvin: α) E. *kāv pandīnes sindirivit pižen koputan* 'köhalomba beletörnek rézkörmeim' REG. NyK. V. 109. — β) E. *siñ pačkučt nej i gluš tarkas, sezēn ošīnest šīvekšnēs, šezēn ošīnest šīvekšnēs, šezēn tišmiñest šīžekšnēs* 'sie gelangen nun an einen öden ort, dort brach ihre achse ab, dort ermüdete ihr pferdchen' PAAS. I. 70. — γ) E. *tišmeñ pīlj(e) alov tapartado, kolisa alov čavutado* 'ibr werdet unter der rosse füßen zertreten werden, ihr werdet unter den rädern zerschmettert werden' uo. 172 | *čiriñ lamo jak inze, lamo pīljēn tšalginze, tšuv'to alov siñ poŋgiť, tšuv'to alov tšavoťit* 'der wald hat viele wandernde, viele, die ihn mit den füßen treten, sie werden unter die bäume geraten, sie werden unter den bäumen zerschmettert werden' PAAS. Chrest. 25.

magyar: α) *Nem ió néked télben szánkáznod, oda törik egy olykor kezed avagy lábod* (FortSzer. H3). — *Elő nem viheti szándékát, belé törik a kése* (SzD.: MVir. 18). *Beletörött a kése, bicskája* (CzF.). *Mely kerékvágásban van már az mi kerekünk, ha hertelen csavarintjuk az rúdját, bizony belétörik az mi kerekünk* (BERCS. Lev. 124). *Félek, hogy beletörik a fogad* (MNGy. IX. 31). *Fut a vezér maga is vesztébe, beletört a gyalázat szívébe* (ARANY: Török Bálint). — β) *Ne iargaly ló-háton, ha akarod, hogy nyakad oda ne szakadgyon ielesben az kék szórú-fele louakon* (FortSzer. K2b). *Ha ez ellenvetésec elomolnac, az többinek is vélec egygyütt oda kell szakadnioc* (MOLNÁR A. Scult. 987). *Megapad az Morva majd, Ocskainak is kinyilik Ausztriára az útja, ha oda is kell szakadni neki, úgy is kevesedik* (BERCS. Lev. 451). *Addig jár a tök a jégre, hogy egyszer oda szakad* (SzD.: MVir. 127). — *Valaki a más ember lovának vermet áss, belé szackad önnen lovánac a nyaka* (HELT. Mes. 278). *Karággya maroclattya félbe szackada* (GÖRCS.: Máty. 69). *Szakadgyon félbe az én tiszteletem* (ILLY.: Préd. II. 93). *Nem egyhuzomban, egy igában, minden félben szakadás nélkül fordítottam e könyvet* (DEBR.: Ker. 31). — *Nem szakad markába a dolog 'megszakadás nélkül dolgozik'* (Háromszék m. MTsz.). *Jól meggondolják császár hatalmát, kivel soha egy koronás király sem tört fel, s ha elkez-*

ték is, markokba*) szakadt (Tört. T.² I. 301). — A várossal által ellenben szakad a Dunába az édes Olt vize (MIK.: TörL. 411). Az Vízla száz negyven ött mélyföldet kerengven itt szakad az tengerben (SzCsOMB.: Útleír. 49).***) — Beleszakatt ígym a vashorog a boncába (Dráva mell. MTsz.). Tüske szakatt a lábába (uo.).

széttép, eltör, elszakít, vág

finn: α) Mikko Metsolainen Rován ruhtoo siihen paikkaan 'Erdei Miska Ropát apróra vágja azon a helyen' Sat. I.² 14. — β) senki katkaisin kivehen, karahutin kalliohon, leipähän pahan emännän, pahan vaimon paistamahan 'azt is eltörtem egy kövön, szétreccsentettem egy sziklán, gonosz gazdasszonyom kenyerébe, a rossz asszony sütetébe' Kal. XXXIII. 95. — γ) venehet vesille sārjen 'a csónakokat összehatórom a vizeken' Kant.³ III. 52. (319. l.) — δ) kontio se otti akan ja sen siihen murensi akan kaiken pikkupalasiksi 'az

*) Gyakoribb -ban raggal, de azért valószínűleg ez is lativus-értékű, vagy legalább is eredetileg az volt (vö. alább a szakaszt igénél); pl. Látván azért Luther, hogy itt markában szakad, azt mondgya, hogy ötlet az fejedelem és világi tisztviselőrendek hitták (PÁZM.: Kal. 117). Markában szakad Balduinusnak és semmi jelenségét nem adhattya, hogy Lutert isten ő-maga hitta (PÁZM. LuthV. 80). De azt sokszor próbáltuk magunkban, soha nem nyertünk véle, mindenkor markunkban szakadt (ZRINYI II. 175). Részesé teszi várt birodalmában, nem hagyván szakadni az ágat markában (THALY: Adal. I. 134). Órczapirolással markában szakad íze hímes hazugságának (CSÚZI: Tromb. 28). Ki látta valaha, hogy ezek erkölcsös életnek oly torkos prókatori ki-támadtak volna a virtus mellett, hanemha akkor, mikor csak nem markokban szakatt a gonoszság (FAL.: NE. 91). Az udvari bölts előbb-áll-el a dologtul, hogy sem markában szakadgyanak (FAL.: UE. 421). Még eddig minden ág a kezünkben szakadt, mert nem az isten segítségéhez kaptunk (MIK. TörL. 243). — Vö. még: Régi példabeszéd: Körmetlen, fára hág; sok ízben sokaknak markokban tört az ág (THALY: Adal. II. 203).

**) Az ilyen kifejezéseket eredetileg nyilván így értették: az Olt a Dunában szétszakadt.

a medve fogta az asszonyt, és kis darabokra törte ott az egész asszonyt' Kans. II. 92. — ε) *se otetaan, pannaan upeelle hantään, sinne revitään* 'azt megfogják, egy csödörnek a farkára kötik, ott szétszakítják' uo. 17 | *hevonon siihen revitellään ja kaikki syödään* 'a lovat ott széttépik és egészen megeszik' uo. I. 186. — ζ) *kun mies on hakannut kaskea, niin on karhu tullut siihen ja sanonut, että: tähän et saa hakata, että tämä on hänen pesänpaikkansa* 'mikor az ember irtást vágott, hát oda jött a medve és mondta, hogy itt nem vágatsz, hogy ez az ő vaczka helye' I. 165.

mordvin: α) *E. ved' sajima, ališ tozo tapama, vedint marto čovorāma, vedint ejse ejkakšis ekše lama* 'man muss wasser nehmen, das ei darin zerschlagen, es mit dem wasser mischen, in diesem wasser das kind baden' PAAS. II. 3. — β) *ton polat putik nuvaras, ton takat eškik ugol pes* 'deine gemahlin hänge an einen schiefen baum, dein kind zerschmettere an einer ecke' uo. 56 | *piše takanzo putinše ugol pes* 'seine kleinen kinder zerschlug er an einer ecke' uo. I. 60. — γ) *M. kerizä udim-vasts preants* 'er schnitt ihm an der schlafstelle seinen kopf ab' AHLQV. MMordwGr. 102.

zürjén: P. *ósis da kőinis konóm rízetinis vőlisló tééčo* 'der bär und der wolf trennten dem pferde den bauch dort auf' GEN. SUS. Aik. XV₁. 39.

osztják: α) *É. tōdā kanzəm iux mārilt* 'ott száraz fát tördel' ПАРЯ: UF. XV. 100. — β) *mur tōdā xāt šugātlet* 'a nép ott a házat rombolja' uo. 87. — γ) *məŋ'k'-čui mā sēdā lāžmna sēyər'səm, sēdā i xpləs* 'a manóleányt én ott fejszével összevagdaltam, meg is halt ott' uo. 66. — δ) AK. *nīnedn en mosta xajāt utaja, peť peť tagajà mentčeten, panxet panxet tagajà mentčeten!* 'ist euch der mann nicht lieb, so reisset ihm seine schenkel ab da, wo seine schenkel sind, zerreiſst ihm seine schulterblätter da, wo seine schulterblätter sind' ПАТК. II. 104 | *peť peť tagajà menimeden, kur kur tagajà menimeden, kim tagameden* 'reiſset ihm die schenkel ab, da wo sie [angewachsen] sind, reiſset ihm seine beine ab, da, wo sie [angewachsen] sind, und werfet ihn hinaus' uo. 142.

magyar: α) *Belétörík a kőrmüket az ajtó-félbe* PPBL. *A szerecsen egyenesre rugódva döfi fel a lándzsát s beletöri a*

hegyét a sisak álladzó gombjába (GÁRDONYI: Egri csillagok II. 157*). — β) Az török is elment, az Ur Isten szakaszsa odanyakát (1594. THURZÓ: Lev. 122). — *Temlechte zakastom nyakokat, hogha gongyat nem wyselyk* (LevT. I. 263). — *Az egyházi szolga kereskedgyéc az néki adatot talentommal hasznossan azaz közbe szakasztás nélkül kiálczon* (ZVON.: Post I. Előbesz. 6). *Ő felsége praktikájokat markokban szakasztotta* (RÁKGY.: Lev. 292). *Hol torkodba verte, hol markodba szakasztotta szemtelen hazugságidat* (FAL.: NU. 250). *Kezdet munkádat markodba szakaszttyák* (SZD.: MVir. 19). *Markába szakasztani pergetyűs súlyhának nyelét* (uo).

összelapul

finn: *itse puuttui pihtilöihin, latsistihe lautasihin* 'maga akadt a kelepczébe, lapult össze a deszkák között' Kans. I. 23 | *itse puuttuikin pihtihinsä, latsistihe lautoihinsa* 'maga akadt a kelepczéjébe, lapult össze a deszkái között' Sat. III. 3.

eltompul

finn: *oikein terä tylsyi hänen niskaluuhunsa* 'az él teljesen kitompult nyaka csigolyájában' Sat. IV. 160.

vásik

magyar: *Atyáink vétkezének, im mint vászik meg beléje fogak fiaknak* (RMK. VI. 83). *Az atyác öttéc meg az vad szőlőt és az fiaknac fogoc vásic meg belé* (KÉR.: Bibl. II. 123). *Kicsirázott eb-agyara az magyar cipóra, de meg váslik foga bele, lészen még oly óra* (THALY: Adal. II. 90).

*) Vö. még: *Ezeket sem gyomroskodásból sem a végre nem irom, hogy valakinek tormát törjek orra alá* (PÁZM. Kal. a2). *Az órodba lészen törve az a torma, mellyel Arszlánt vesztéd* (KÖNYI: HRom. 96).

Tizedik csoport.

ég, éget

finn: *heittää* *Syöjättären raadon palamaan sinne* 'S. (= boszorkány) holttestét beledobja, hogy ott elégjen' Sat. II. 26 | *karhu siihen paloi* 'a medve odaégett' Kans. I. 40 | *ethän tuosta miten yli mene, tuohon palat* 'azon ugyan sehogy sem mégy át, ott megégsz' uo. II. 113 | *siinä olkien sekaan paloiivat kumpikin* 'ott égtek mind a ketten a szalma között' Sat. II. 211 | *siinä paloi nyt linnan omistaja linnan sekaan tuhaksi* 'ott most a vár tulajdonosa a kender között hamuvá égett' uo. 55. — észt: *tule kätte ära põlema* 'im feuer verbrennen' WIED. EGr. 551 | *rīded põlesid selga ära* 'die kleider verbrannten auf dem felde' uo. 345 || *odrad põllule põletab* 'die gerste verbrennt sie auf dem felde' uo.

mordvin: α) *E. tetän avan baslavkaš véčak a vaji, tolcak a palj* 'der segen der eltern ertrinkt nicht im wasser, verbrennt nicht im feuer' PAAS. II. 78. — β) *jakstere tol nes kurtavi grivinem* 'vörös tűzben megég sörényem' REGULY: NyK. V. 109.

cseremisiz: kP. *kue čarat tāmālče, elāksār tuleš jūla* 'feucht ist dein birkenspahn, will nicht im feuer brennen' GEN. SUS. Aik. VII. 63.

zürjén: V. *munisni, munisni, vois zev idžid idžas-tega; eztis rutš, settšje džikež sottsīsni* 'mentek, mentek, jött egy nagyon nagy szalmakazal; a róka folyóújtotta, egészen odaégték' Fokos: Nyr. XLI. 73.

vogul: α) *Ė. vittē voss sēpe'im, ul'än voss jase'im* 'fuljak meg a vízben, égjek el a tűzben' MUNK. VogNGy. IV. 413. — β) *nājin paltētü* 'tűzben fölégette' uo. I. 13 | *puniŋ ūtpi ul'än pältwēs* 'a szörös ugatót tűzben égették föl' uo. III. 463 | *P. soat pū-pūžän oqrēs poltime oqrēsne paltitām* 'hét unokáját tűzbe rakva, tűzben fölégetjük' uo. 525 | *T. lomētne nqlwē poqltētē* 'égő lángba rakta' (tkp. 'égette föl') uo. IV. 381 | *Ė. an vorin kätpä ħurēm-uj-pikwē tari'-jiw jānγ' ulä simän pältawē* 'amaz erőszakos kezű erős állatfiacskát a közönséges fenyőfa nagy tüze közepébe rakják' uo. III. 391.

magyar: α) *Mindene odaégett.* — *Megégett a debreceni*

csere, beleégett a gulyás mindene (VIKÁR: A magyar népkölt. remekei II. 98). — *Körmére égett a gyertya, a tapló, a tekercs* (MARGALITS, Magy. közmond. 471). *Én ugyan tehetségemmel, valamég körmemre nem ég, itt nem hagyom [Csáktornyát]* (RÁKF. Lev. I. 107). — β *A poluacat egeti tűzbe: comburit* (MÜNCH.-k. 18). *Az toronban szaladának, az toron pedig igen magas és erős, még is mind addig égettem reájok, hogy immár mind megagyák vala magokat* (1557. Tört. T. Új f. VIII. 394).

sül, sült

mordvin: E. *vaj šisem skalīn ojs pańež, vaj véjksē ŋeškeń mec pańež* 'sie ist in der butter von sieben kühen gebacken, in dem honig von neun bienenkörben gebacken' PAAS. I. 122.

votják: *Vańka soä gurä kuštem, so nil otsi pižem* 'V. öt a kemenczébe dobta, a leány ott megsült' MUNK. Votj. Nyelv. 13 | *niyu gurε pižem* 'das mädchen wurde im ofen gebraten' WICHM. II. 66.

magyar: α *Ügyejen ked arra a kolbászra s fazék káposztára, nehogy oda süjen* (Nyr. XXXII. 49). *Héküre sūt pogácsa* 'sós pogácsa' (*hékü* 'forró kő, a melyen előbb tűz égett, kemencze tüzes feneke') Somogy m. MTsz. — *Nem hagyja magához sűlni a gyalázatot* (PÁZM.² Kal. 265). *Mindjárt az első szavaiban belé-sült: prima statim verba præcidit* (PPBl.). *Bele sült a beszédbe* (FAL. Jegyz. 921). — β *Ha a lén nem szereti a legínt, süttessén a legény az annyávo pogácsát, abba süttessé bele fölaprúzóva ég galambnak a szívét* (NyFüz. XXXIV. 140). — *Tüzes rassal lilium bélyegét sūtötték hátára* (BARNÁ: Isk. 408). *Marhára bélyeget sütni* (CzF.). *Homlokára, hátára akasztófát sūtötték* (CzF.).

fő, főz

finn: *keitti ohraista olutta...puisen uuen uurtehesen, korvon koivuisen sisähän* 'árpasört főzött új kád vályújában, nyírfá csöbörben' Kal. XX. 175.

cseremis: α kCzar. *džyga denō pōrēž roklaš...*

munō kūēs 'zwischen der freundin und dem manne kochet sich gar ein ei' PORKKA 47. — β) *nyK. ik padēs šolten... kōnam kerdēs* 'wenn er vermag sie in einem topfe zu kochen' RAMST. 209 | *kCzar. tumōneṛa kalpakešet šoldatēm* 'in der schale eines eichenzapfens kochte ich ihn' PORKKA d. 105.

votjāk: ton tañi kesmektos vaiša mušts tubisa tatsi musir leštisa daša 'bringe kufen her, sammle deinen honig ein und braue dann hier met' WICHM. II. 56.

osztjāk: α) KK. voš xadox tēda ēne pūda tēg matājet 'für die mahlzeit der stadtbevölkerung wurden sie (die renntiere) in einem grossen kessel gekocht' PATK. 94 | *É. uās-āgnəβ unūžmən ī pēlgəl putna mollēmən* 'a keskeny állú lazaczunk egyik felét a fazékban főzzük meg' uo. 138. — β) *É. nvj īsi kāuərlen seda* 'te is főlsz itten' PÁPAY: UF. XV. 13 || *ī soṛəl putna* (loc.?) *kāuər-səllī* 'a [tokhal] másik felét üstben megfőzte' uo. 103.

vogul: É. ulān ponsäslāln 'főzd meg tűzön' MUNK. VogNGy. I. 151.

fagy

*finn: α) orja suistui suin lumehen, päin paleutui**) *pakasehen* 'a szolgál szájjal a hóba esett, fejjel a fagyba fagyott' Kant.³ III. 26 (268. l.). — β) *karhu meni ja piti häntäänsä lähteessä, niin kauan että se jäätyi sinne* 'a medve ment és farkát a forrásban tartotta addig, míg odafagyott' Kans. I. 35 | *ja sitten jäätyi häntä siihen kiinni* 'és azután odafagyott a farka' uo. 42 | *niin sen häntä katkesi, kun jäätyi sinne avantaan* 'hát a farka, mikor odafagyott a lékbe, elszakadt' uo. 40 | *kun kettu luuli hännän hyvästi kiinni jäätyneen avantoon, niin meni Ilmolaan* 'mikor a róka azt vélte, hogy a [farkas] farka jól belefagyott a lékbe, hát elment Ilmolába' uo. 55. — γ) *kuin olette pihat, tähän kylmämme, kulemme kaikki* 'mivel rosszszak vagytok, ide fagyunk, halunk mindnyájan' uo. 184 | *sitä jo häntä kylmi avantoon hänellä* 'aztán már belefagyott a farka a lékbe' uo. 49 | *kylmi hännästä siihen avantoon*

*) Alapszava *pala-* 'ég'. Vö. *tulipalo pakkanen* 'rettenetes fagy' (*tulipalo* 'tűzvész, égés') Kans. I. 55.

jäähän 'farkánál fogva odafagyott a lékbe, a jégbe' uo. 102 | *kouko piti siinä häntää, jotta se kylmettyi kaivoon* 'a medve ott tartotta a farkát, hogy az odafagyott a kútba' uo. 46 || ész t: *senna külmetati palju inimezi* 'dort erfroren viele menschen' WIED. EGr. 344 | *vezi on külmand tōbrise* 'das wasser ist im zuber gefroren' uo. 344. — 2) *oisko uhkahun uponnut, meren jälle jähmettynt** 'a vizes hóba merült-e, a tenger jégén fagyott-e meg' Kal. XV. 69.

lapp: α) *S. puoltaja čakše tännie kaltejisnie tann kuhkiep, kussekq sieipie, julēkie kilēmī faste tann kaltejisie* 'a medve addig ült a forrásban, a míg farka, lába erősen belefagyott a forrásba' HAL. III. 31 | *tasak ko kalēmē piējai sā'ipē čakē-prutnīn sisā* 'a míg a farka belefagyott a (vizes) kútba' uo. V. 116 | N. *de ješ jottal rjevan dast birra, dassaci go guovčast sa'jbe galbmo galdō sīsā* 'a róka meg ott körülötte járkált ideoda, míg a medve farka belefagyott a kútba' FRIIS 6 | *dē ledje dat ruoššat galbmom muottagan sīsā ja jabmam dokkō* 'da waren die russen im schnee erfroren und dort gestorben' QVIGST. 32 | *poares väre lei kalāmūn koachte-sa d'd'āi* 'az öregember megfagyott a sátorhelyen' HAL. III. 172 || *Spieččē lē galbmom ja gārram goātte-sa d'jāi* 'Sp. ist erfroren und erstarrt auf dem zeltplatze' QVIGST. 21. — β) *S. tē sa kōlū jāmi tai'ta mēhēi'ta* 'aztán megfagyott az erdőkben' HAL. V. 137 || *tē āi kōlū jāmi tēn to'lovum mohhka i* 'ezen üldözés közben megfagyott a stallū' uo. 122.

mordvin: M. *kepters āindaš antsimati* 'der bastkorb fror im eisloche ein' AHLQV. MMGr. 118/9.

votják: *Vestā-nil pelaz azveš igi: kabanā kinmām jō* 'Vestā-leány fülében ezüst fülbevaló: az asztagba fagyott jég' MUNK. VNpH. tm. 111 | *ta kišno-murt kionlēš lukmāsā kinmām bižzā ad'jisa, kionāz karnanāniz žugni kutkām* 'ez az asszony a farkasnak lékbe fagyott farkát látván, a farkast ütni kezdte vederhordó rúdjaival' p. 126.

zürjén: P. *bōžis kinmōm jukmōs berdas* 'a fark odafagyott a lékhez' ROGOV: UF. II. 65.

*) *jähmetty* '1. megfagy; 2. megalszik' (SZINNYEI, Finn-m. szójegyzék).

magyar: *A fejem odafagyott a jéghez* (Nyr. XXXII. 456). *S a menyasszony az ablakba, oda fagyott az ajaka* (VIKÁR: A magyar népkölt. remekei II. 118). *Sárga sarkantyús csizmája lábára van fagyva* (uo. 118). *Ő neky ruhay testeehez es az sebókhöz ragattanak es fagytanak vala* (Winkl.-k. 204). *Ki al vala a nagh hidegre, es vizes ruhat magához hagga vala fagnia* (Nád.-k. 84). *Beléfagyott az szó 'elállt a szava, bennerekedt; elhült'* (Nyr. XLII. 298). *Belefagyott, mint a fehérvári béka a kocsonyába* (CzF.). *A fiatal ember érezte, hogy halálveríték gyöngyözik a homlokán s oda is fagy a bőrére* (MÓRICZ ZSIGMOND: Nyugat VII. 613). *A' hazútság ajkamra ne faggyon, ha valamiben a' sinóron kívül találnék vágni* (SZEGEDI JÁNOS, Nagy-Szárnnyu Saskeselyő 18; id. Nyr. XLII. 162). *Vérbe fagyott* *) *ruháját zent testeről levonyák* (MAROSVÁSÁRHELI G. Evang. 307). **)

fagyaszt

finn: *kylmi veitikän venehen, Ahin laivan lainehille* 'a kópénak a csónakját, Ahtinak a hajóját a hullámokra fagyasztja' Kal. XXX. 171 | *kylmä veitikän venonen, pursi lieto Lemminkäisen selvälle meren selälle, ulapalle aukealle!* 'fagyaszd a kópé csónakját, a könnyűvérű Lemminkäinen dereglyéjét a síma tengersíkra, a nyílt tengerre!' uo. 133 | *kylmä kattilat tulelle, hiilet uunin lietoselle, käet naisen taikinahan, poika neitosen povehen, utarihin uuen maito, vatsahan hevosen varsa!* 'fagyaszd a katlant a tűzre, a parazsat a kemence kis tűzhelyére, a nők kezét a tésztába, a fiút

*) Ma már elhomályosult e kifejezésmód eredeti jelentése, s azt mondják: *vérbe-fagyba*.

***) De -ben raggal is; pl. *Azon vérben fagyva téteték el* (KER. Préd. 428). *Verben fagiuan fekszik teste* (BáthBúcs. 3). *Vereeben fogywan halwa fekyk* (Érdy.-k. 628, Nagysz.-k. 86). — A -ben rag azonban bizonyára ezekben is lativus-értékű, mivel a régi írások nem tesznek különbséget a -ban -ben és -ba -be használata között. Az élő nyelvben u. i. a -ba -be rag lett általános mind lativusi, mind locativusi értelemben, s mármost, minthogy a hol? kérdésre felelő -ban -ben is -ba -be-nek hangzott, egészen összekeveredett a két rag írása, s olyankor is írtak gyakran -ban -ben-t, mikor a határozó hová? kérdésre felelt.

a leány keblébe, a tejet a juh tögyébe, a csikót a ló hasába!'
uo. 273.

cseremisiz: kP. *erjēm i jēm al an kēlmāktat* 'sie lassen
den knaben unter dem eise gefrieren' GEN. SUS. Aik. VII. 43.

olvad, olvaszt

finn: *luuli Tuhkimo Muuritsan miehinensä sinne nyt
sulavan* 'azt hitte, hogy T. M. embereivel együtt most ott el-
olvad' Sat. II. 35—6.

cseremisiz: kCzar. *tāi partār liat kēn, kečēš ot šulā
šlā* 'wenn du stark wärest, würdest du nicht im sonnenschein
schmelzen' POROKA 1.

osztják: É. *ojsar tüüm nóvājal tutna* (loc.?) *lolta
pitseli* 'a hozott húst a tűznél olvasztani kezdte' PÁPAY:
UF. XV. 101.

magyar: *Ide váltig olvad a hó* (1599. THURZÓ Lev. 273).

forr, forrad, forraszt

magyar: *Soha alkalmatlanabb időben nem esett volna az
Kd távolléte mint mostan, ugyan rám forr az sok galiba egy-
nehány helyről* (1668. LevT. II. 254). *Torkára forr néked
elegyített bora* (KÓNYI: HRom. 201). *Tettének zsirja torkára
forrott* (MARGALITS, Magy. Közm. 261). *Torkára forrott a hun-
cutság* (uo.). — *Corinthiai érc nem egyéb, hanem mindenféleből
az olvasztó kemencében egybeforrott bányászna* (FAL. NU.
263). *Leghottan egybe forradanak hűv czontyay es talpay*
(Jord.-k. 714, Érdy-k. 322b). — *Ez édesíti egymáshoz a szomszéd-
ságot, ez köti össze a szíveket, ez foglalja és forrasztja
egybe a felebaráti szeretetet* (FAL.: NU. 307).

Tizenegyedik csoport.

megrothad

finn: α) *kettu ajoin hevosien suohon, ja se sinne kuoli ja
märkäni** 'róka a lovat a mocsárba hajtotta, s az ott megdög-

* *märkäne* 'rothad' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

lött és elrothadt' Kans. I. 56. — β) (déli Häme) *ne laho**) *läjää(n)* 'azok (a házak) összedültek' (tkp. 'rakásba korhadtak') KANNISTO: Suomi III. j. XX. 131. — ész: α) *sāgu sa pō-zastiku peñdimaje* 'mögést du im gesträuch verrotten' WIED. EGr. 344. — β) *sāgu sa ragastiku raipenema* 'mögést du im dickicht verfaulen' uo. 345. — γ) *vili mädaneb pōllu peale* 'das getreide verfault auf dem felde' uo. 344.

megpenészedik

ész: *hallita ize oma raha-koti kōrva* 'verschimmele selbst neben deinem geldsacke' WIED. EGr. 343.

elhervad

ész: α) *senna lillike närtsizin* 'dort welkte ich blümchen' WIED. EGr. 344. — β) *kürika otsa kolletama* 'auf dem hügel dahinwelken' uo. 343.

szárad, szárít

finn: α) *emäntä juuston leipoi ja panee hulaan rakoon laudan päälle kuivamaan ulko-ilmaan* 'a gazdaasszony sajtot készített és a sarokhasadékba teszi deszkára, hogy a külső levegőn száradjon' Kans. I. 97 | *rupeisi hyppäämään selüstä: kun on tervattu, hän ei pääse, karvat tarttui, kuivi kiinni siihen selkään* 'le akarna ugrani a hátáról: [de] mivel be van kátványozva, nem bír, a szőre ráragadt, rászáradt a hátára' uo. 341 || ész: *kēl' kuivab suhu* 'die zunge vertrocknet im munde' WIED. 344. — β) *älä, veliseni, mene, siellä koiraat tapetaan, naaraat jätetään, liha hääpaistiksi, ja nahka orrelle kuivamaan* 'ne menj, testvérkém, ott agyonütik a hímeket, [csak] a nőstényeket hagyják meg, húsuikat lakodalmi pecsenyének, bőrüket a gerendán megszáritani' uo. 192 | *pavut kuivutti pal'olle, hernehet kukostukselle* 'a babot hüvelyére szárította, a borsót virágjára' Kant.³ III. 6. — γ) ész: *nizud nurmele närtsitab* 'den weizen macht sie verdorren auf dem felde' uo.

*) *lahoa*- 'korhad' (SZINNYEI, Finn-m. Szójegyzék).

cseremisiz: α) kCzar. *tu ðä pe le'n ã št koške'n pižñ* 'sie trocknete an ihrem körper fest' POROKA 7. — β) *βozaka pun-da šešet koštālēm* 'in der ofennische trocknete ich ihn' uo. d. 105.

vogul: É. *χoti χum vēritēs, mātāt tū ti tās wēs* 'a melyik ember kibírta, az a maga földjén, ott ért szárazra (tkp. oda száradt)' MUNK. VOGNGy. I. 72.

magyar: *Odaszárad. Rászárad, rászárít.* — Ki-derül a te napod-is és ugyan csak arra szárad a gyalázát, a ki gyalázott (FAL. SzE. 538). Ennek is má a lába szárába száratt az esze (NyFüz. XXXVII. 58). Oldala csontjához száradt a lelke (CzF.).

aszik

magyar: *Úgy látom édes fiam hogy a vén ember mellé aszol te is, mert cifrálnodni kezdel* (1625. Tört. T. Új f. II. 377). *Ugyan hozzá aszot az lelke* (DECSI: Adag. 43). *A rosszrúl, kihez mihez már hozzá aszott természetek, az istenes jószágoknak gyakorlására beszélni* (FAL.: NU. 252). *Úgy szivekhez aszott némely különös vétkek, hogy dicsekedve fitogtatják* (FAL.: UE. 447).

akad, ragad

finn: α) *sinne puuttui pursinensa* 'ott megakadt csónakjával' Kal. L. 507 | *puuttui luotohon lujusti* 'megakadt a kőszirten erősen' uo. XLIII. 128 | *länget puuttui länkilöihin,* *vemmel vempelen nenähän* 'a lóiga beleakadt a lóigába, lójárom a lójárom végibe' Kal. III. 95 | *minä en kehtaa kaikkeen pyytöön puuttua* 'nem vehetem magam rá, hogy minden hálóba beleakadjak' Kans. I. 263 | *säynäjä ei puutu kuin hyvin vahvaan ja harvaan verkkoon* 'az ön csak igen erős és ritka hálóba akad bele' uo. jegyz. | *itse puuttui pihtihinsä* 'maga akadt a fogójába' uo. 33 | *itse kaunis Kaukomieli puuttunut haravan piihin* 'maga a szép Messzivágyó akadt a gereblyefogba' Kal. XV. 269 | *maot puuttui onkehensa, väkähänsä kyyt vihauset* 'férgék akadtak horgára, mérges kigyók kampójára' uo. XXVII. 171 | *vai on puihin puuttununna* 'vagy fákra ragadt [a tej]' uo. XXXII. 191. — β) *minä pistin häntäni kairoon,*

ja siihen tarttui noin paljot kalat 'farkamat a kútba dugtam és azon ragadt rajt annyi hal' Kans. I. 46 | *aura tarttui k a n - t o o n* 'az eke beleakadt a fatökébe' uo. 73 | *tarttui aisa aisan p ä ä h ä n , r a h e r a h k e h e n t a k i s t u i* 'beleakadt a szánrúd a szánrúd végibe, összeakadt a szij a szijba' Kal. III. 93 | *karhun k ä p ä l e t a r t t u i r a k o o n* 'a medve mancsa a résben fogva maradt' Kans. I. 70 | *vaan tarttui a n s a a n j a l a s t a n s a* 'hanem lábánál fogva bennakadt a törben' Sat. III. 33 | *kenkä tarttui t e r v a a n* 'cipője beleragadt a kátrányba' uo. I. 76 | *ja haapanan p ä ä h ä n o l i t a r t t u n u t h i i l i ä* 'és a vadruca fejére szén ragadt' Kans. I. 10 | *minä pistän häntäni avantcon, niin se tarttuu j o k a k a r v a n n e n ä ä n k a l a s i i t ä , k u n m i n ä v e d ä n y l ö s* 'én a farkam a lékbe dugom, hát minden szál szőre végére hal akad onnan, mikor fölhúzom' uo. 63 || *tarttui j a l k a a n* kétulle 'belefogódzott a róka lábába' uo. I. 26 | *siitä seppo Ilmarinen tarttui t u k k a h a n u r o s t a* 'I. kovács aztán üstökön ragadta a hóst' Kal. XL. 137 | *kiiskipä o l i t a r t t u n u t l o h e n p y r s t ö ö n* 'a sérincez belefogódzott a lazacz farkába' Kans. I. 262 | *tarttuvat t o v e - r i i n s a k ä s i n* 'megragadják kezükkel társukat' Sat. II. 86. — γ) *kouko otti ketun j a l k a a n j a v e t i* 'a medve megragadta a róka lábát és húzta' Kans. I. 46. — δ) észt: *kurku hakkama* 'in der kehle stecken bleiben' WIED. Wb. | *pigi hakkab sörmede külge* 'pech bleibt an den fingern kleben' WIED. EGr. 554.

lapp: α) *S. te ma mon tallë, jähkä, kihcecičan t a s ä ?* 'azt hiszed, hogy én most majd ebbe beleakadok?' HAL. V. 118. — β) *ku k ä m a k t a b ä r ä n i t a ' r ä v ä n s i s q* 'mikor a cipő beleakadt a kátrányba' uo. V. 187 | *tihte k y u t i e t a p a r ä n ä m a k i r k i ä - s w a l k s* 'ez a kigyó odaszorult egy köhasadékba' uo. II. 42. || *N. t e t a r ä - v a n i h (v . v e u t t a i h) m a n n u j h a k t a n ' ä b b a r i n* 'és ekkor odaragadt a holdhoz az edénynyel' HAL. III. 181 | *albma-olbmo galdoi biijim s æ j b a m j a g u ö l e k d a r v a n e g j e d a s a* 'az emberek kútjába tettem a farkam és a halak rajta akadtak' (*darvvanet* 'an etw. haften bleiben') FRIIS 6. — γ) *S. t e t e ä h p u i i e c m ä n n u i* 'ekkor odaragadt a holdhoz' uo. I. 78 | *t e t ä h p u i e h c a m ä n n u i a k t a n t a r ä v ä - k o u h p o c i n* 'ekkor odaragadt a holdhoz az edénynyel együtt' HAL. NyK. XXII. 314. — δ) *K. a k i t t i j i p a s s ä n* 'kézbe nem ragad' GENETZ: UF. I. 71. — ε) *N. v i m a g d e f a t t i g u o f c ä s æ j b a i* 'végre megfogta a róka farkát' FRIIS 8.

mordvin: E. *turmade turmas jaki, kozon'dak a poygi* 'es geht von gefängniss zu gefängniss, es bleibt nirgends stecken' PAAS. II. 63 | *ščipécs a poygit' sijnst ponast* 'ihr haar bleibt nicht zwischen der zange stecken' PAAS. I. 112.

cseremis: kCzar. *baslinat turjak šümž... ana' βelen piššō!* 'so möge auch Wassilis herz an Anna hängen!' PORKKA 31 | kP. *laβraš pižōn kolen* 'er blieb im kot kleben und starb' GENETZ: SUS. Aik. VII. 16 | *kisēs kutko pižēs* 'die ameise bleibt im harz kleben' uo. 48 || *onžen, oš talγādeš pižas töcat, šim talγādeš pižlālōa* 'er sieht zu und indem er nach dem weissen füllen hascht, fasst er das schwarze' uo. 15 | *onžen šoja, šoj-at, oš taras pižas töca* 'er steht und sieht zu, steht und versucht den weissen bock zu fassen' uo. | *oš komeš pižas töca* 'er versucht die weisse gans zu fassen' uo. | *aβadēn čičešōže kučo* 'sie fasst die brust ihrer mutter' uo. 32.

votják: α) *vijä šurām murt* 'hurokba akadt ember' MUNK. VNpH. 55. — β) *kīk šika-vīnjoslen vīlaz līmī ug ku'ddža (šikal-šur)* 'zwei brüder, an denen der schnee nicht haftet (die kuhhörner)' WICHM. II. tm. 376. — γ) *volit bad'ar vīyū ē līmī uz tukta (škāy-šur)* 'der schnee bleibt nicht auf dem glatten horn (das kuhhorn)' uo. tm. 215. — δ) *mo'n-ke zek luīsal, pilem šēgrī no ei šedīlīsal* 'wenn ich das grösste wäre, müsste ich mich nicht hinter der wolke verbergen' WICHM. I. d. 447.

zürjen: α) *keni ne šed ponjis? poššes koste šibdema* 'wo ist denn der schwarze hund? — in einem spalt im zaun blieb er stecken' WICHM. SUS. Aik. XXI₃. 40. — β) V. *medberja širkētšē mīj-ke šedema* 'az utolsó hurokba valami akadt' FOKOS 38.

osztják: α) É. *tūus malai sī tararlasen?* 'tunguz, miért akadtál ott meg?' PÁPAY: UF. XV. 47 | *īōy'k xoža an' tararlīlōn* 'jégben sem akadsz meg' uo. 70 | *īōy k'n a an' tararlīlīsot* 'vizben nem akadtak meg' uo. 62. — β) *noγōš-laidī kōrdēt n a tāxnas* 'a fölfelé álló vasakba akadt [az]' uo. 55. — γ) *īōγō-χažēm kural toγ-o-χvnēm dēs* 'az ott hagyott lába oda ragadt hozzá' uo. 174 | *oγsar pozi xoža i iāsl toγo χvnēs* 'a róka farkához az egyik keze odaragadt' uo. 101.

vogul: α) É. *ūnlēnē mān at taχnī, lūlnē mān at χanī*

‘ülő helyén nincs nyugta, álló helyén nincs maradása’ MUNK. VogNGy. I. 82 | *xāpprä-tqwnē ā’inäspinēl taimatēm* ‘állánál fogva fönn volt akadva egy nyárfaágon’ uo. 15 | *T. laptq tqu-qšēn nuq-toumēzts* ‘a levél fönnakadt az ágon’ MUNK. VogNyjár. 273 | *Ē. am supēmtēl tātāpēmne ta’ile’im* ‘ingemmel a ládámba akadok’ uo. 9 | *zoti aul nē-ke taqapi-ke ānēmne* ‘ha bármi vidékbeli nő belém akad’ VogNGy. IV. 6 | *an mēt-nē, kuēr, taw la’ilān ta’imats* ‘ama béresnő, a szegény, megakadt az ő lábában’ uo. 32. — β) *kērā āzwtāsēn tū žanuwēs* ‘vasa a kőbe odaakadt’ uo. II. 303 | *mašši žum lūw pēs-pōχān tū žanujēs* ‘a mánysi ember a ló csipőjéhez odaragadt’ uo. I. 73 | *ti sāt lū zoti žumin lā’inūt tori* *kātān žanujē’it: mir-susnē žum taw voss āli* ‘ezen hét ló, a melyik embernek a hívására a kezéhez ragad, az hadd legyen világügyelő férfivá’ uo. II. 116.

magyar: α) *Een nyelwem ragada een yneymhez* (Keszth.-k. 39). *A mitől féltél, a ragad teread* (HELT. Bibl. I. aaaa). *Áldozza meg az iuhnac minden kőuérít, melly az béli-hőz ragadot* (KÁR. Bibl. I. 89). *Mi ragadt az embernek seggire, hanem csak szarbinsok* (SalMark. 14). *Igea nagy volt a sár, egyszer beleragadt a félcsizmám* (MNGy. I. 459). *Odaragadt a fába mind az egész ujja* (MNGy. X. 189). *Az arancipe odavót ragadva a szurokba* (MNGy. IX. 82). *A templom elejét teleöntötte szurokkal, hogy majd beleragad az a szépség* (uo. 92). *Akinek testihő hozzá iér, arra ragad a seb* (Nyr. VII. 181). — β) *Az kevények akadanak az horogba* (Dom.-k. 95). *Absolon fára akada* (PÁZM. Préd. 1109). *Ligetes erdőkön messzére haldott: de a maga haján egy fára akadott* (THALY: Adal. II. 200). *Hozza el neki azt a galyat, aki a kalapjába (? -ban) legelőször megakad* (MNGy. IX. 80).

bepiszkolódik

finn: *ja ryvettyi pää viiliin* ‘és a feje tejfölös lett’ (tkp. ‘bepiszkolódott a tejfölbe’) Kans. I. 45 | *ryvetti itsensä sitten viiliin kaikki* ‘aztán egészen bepiszkolta magát tejföllel’ 63.

mordvin: *E. lamo varnes gadavi pulinem* ‘sok gödörbe bepiszkolódik farkam’ REGULY: NyK. V. 109.

megmerevedik

észt: *senna tuvike tarretu* 'dort erstarrte ich täubchen'
WIED. EGr. 345.

vogul: *É. ělēm-χqlēs jol-pōsēli, la'ilärä, kätürä tū-pōsēi'*
(= *kärtei'*) 'ha az ember meghal, keze-lába megmered' MUNK.
VogNGy. IV. 423 | K. *k'ōlem ŋoul tqu kḗrti* 'a holttest (hús)
megmerevedik' VogNyjár. 200.

B) Az ablativusi szerkezetek.)*

Az ablativusi szerkezetek, bár nem oly változatosak, mint a lativusiak, mégis elég nagy számmal vannak. Négy főcsoportra lehet őket osztani.

Az elsőbe a következő igék tartoznak: *szerez, kerít; vesz, vásárol; választ, kiszemel; eljegyez; akar; kap; lop; szed, gyűjt; fog, halász, horgász; vág, nyes, szakít, tép, tör; kidönt, földönt; agyonüt, megöl; lö, célóz; koptat, rothad, korhad, ég, éget; olvaszt; eszik, iszik, itat.* Ezek mellett az ablativus kétségkívül azt fejezi ki, hogy a cselekvéssel együtt jár az illető tárgyának a cselekvés helyéről való eltávolítása.

A második csoport már kevesebb igét foglal magában: *keres, talál, találkozik, akad.* Ezekben is benn van már az elvívés fogalma.

A harmadik csoport igéi a következők: *észrevesz, megismer, megtud, tanul, olvas; lát, néz, látszik, süt, ragyog, fénylik, megvillan, hall, hallgat, hallatszik.*

Vége a negyediké: *beszél, kiált, énekel, kér, kérdez, mennydörög; szúr, döf, rúg, üt, harcol.*

E két utolsó ige-csoport mellett az ablativus azt a helyet jelöli, a hol az ige alanya van, mikor a cselekvés történik, s a cselekvés ezen a helyen kívül álló tárgyat érint.

*) Irodalom: BUDENZ: Finn nyelvtan² 107; SETÄLÄ: Suom. kiel. lauseoppi³ 61; Suomi II. j. XVI. 57; CANNELIN: Suomi III. j. II. 86; KANNISTO: Suomi III. j. XX. 128; SÖÖGRÉN: Liv. Gramm. 259; WIED. EhstGr. 342; MISTELI: Zeitschr. für Völkerpsych. u. Sprachw. XVI. 441; FOKOS: NyK. XXXVI. 239; SIMONYI: MHat. I. 32.

Első csoport.

szerez, kerít

finn: α) *matkatoverin taaskin täytyi kylästä hankkia ruokaa* 'az útitársnak megint kellett a faluból ételt szerezni' Sat. IV. 68. — β) *mistä's tuommoisen joukon mateita väänsit* 'honnan kerítettél ennyi menzhalat?' Kans. I. 54.

mordvin: M. *art, dobicak kostivik kepter* 'geh, schaffe irgendwoher einen bastkorb' AHLQV. MMordwGr. 118.

osztják: α) *É. nēmäl šeltta šitnal* 'névét innét vette' PÁPAY: ONGy. 107. — β) *KK. neman ūrt jim nemet žot žotēmōt?* 'der namhafte held, wie (tkp. 'honnan') gewann er sich seinen schönen namen?' PATK. II. 22.

vogul: K. *k'otél täutēm kēntēn?* 'honnan szerezted (tkp. 'van szerezve') sapkád' MUNK. VogNyjár. 226.

magyar: α) *Nekem kenig nincs honnan szereznem* (1554. Tört. T. Új f. VIII. 532). *Ha kegyelmed valahonnét szilvára árusokat szerezhetne árvaikat, vagy két feles szilvánk van, igen megköszönném kegyelmednek* (1624. uo. I. 493). — β) *Kerítünk valahonnét egy szép nagy halat* (MNGy. IX. 539).

vesz)*

finn: α) *hän otti sieltä kyytihevosen* 'ő vett ott póstaloivat (előfogatot)' Kans. II. 30 | *ja se tyttö-parka joutui kuninkaan*

*) A török-tatár nyelvekben is; pl.

oszmán-török: *ne istersin alām sana čaršēdan* 'bármit akarsz, megveszem a bazárból' KÚNOS: OszmNGy. II. 330 | *bir жієr aldēm pazardan* 'máját vettem a vásárból' uo. 363.

ufai-tatár: *kājan āldey?* 'honnan vetted?' PRÖHLE: NyK. XXXVIII. 93.

miser-tatár: *bazardın alğan əslijāmnəy urta-bildā-məsi tar kilgān* 'an meinem pferdegesshrr, das auf dem bazar gekauft ist, ist der mittlere querriemen in der herabhängenden zierde zu schmal' PAAS. SUS. Aik. XIX. d. 85 | *kazandın alğan iltər-bürkəgnəy anəy kədrāsən nig(ä) äjländərdəy?* 'die kräusel an deiner lammfellsmütze, die in Kasan gekauft ist, warum hast du sie gedreht' uo. 62. l.

puutarhaan ilman käsittä, ja sieltä otettiin kiinni 'és az a szégyen leány a király kertjébe jutott kéz nélkül, és ott megfogták' uo. 13 | *ota talosta evästä* 'végy a házból útravalót' BUDENZ: FNy.² 140 | *vaimon poika meni ja otti metsästä näreisiä keppiä* 'az asszony fia elment és szerzett az erdőben fenyőbotokat' Kans. I. 178 | *otti härän heinikosta, auran pellon pientarelta* 'az ökröt vette a legelőről, az ekét a szántóföld mesgyéjéről' Kal. XLII. 151 | *työnnän kuuta ottamahan, talia tavottamahan a homailta aukeilta, leveiltä lehtomailta, korkeilta korvikoilta, mataloilta haavikoilta, kultaisilta kuusikoilta, hopeisilta saloilta* 'küldöm [öket] kövérséget szerezni, faggyút keresni a sík mezőkön, széles ligetekben, a magas erőkben, az alacsony nyárjasokban, az aranyos fenyvesekben, az ezüstös berkekben' uo. XXXII. 41 | *ota vitsa viiakosta, koivu korven notkelmosta* 'végy egy vesszőt a berekben, egy nyírfát az erdő hajlásában' uo. XXXIII. 109. — β) *kirkosta olen otettu, kappelista kahvaeltu* 'a templomban fogtak meg, a kápolnában ragadtak meg' Kant.³ III. 22.

lapp: S. *kustöm tälliä kakkom walti?* 'hol fogom elvenni?' HAL. II. 43 | *köste kalhkan monno tū ijän valltēt?* 'honnan vegyelek [ki] tegedet éjjel?' uo. V. 53 | K. *ko:st ton rimä valdiḡ tajt košk kuolliḡ?* 'hol vetted, te róka, ezen szárított halakat' GEN. UF. I. 77.

cseremisiz: kP. *indeš eryžlan indeš βüt mučaskêc üödrēm nalēn* 'kilencz fiának leányt vévén kilencz vízen túlról' GEN. SUS. Aik. VII. 57.

kazáni-tatár: (Jurtkuli) *žajıqlardın itek aldım* 'in Uralsk kaufte ich mir stiefel' PAAS. KSz. III. 51.

csuvas: aU. *pažardan mēn jabalazēm ilbēn?* 'a vásáron micsoda holmikat vettél?' MÉSZÁROS, CsuVNGy. II. 417 | aT. *sīrēn allerdī tšēberkker pīt vīdžē, žes pažardan ilinē pələstšē* 'a ti kezetekben lévő ostortok nagyon vékony, hadd tudjuk meg, melyik vásárban vettétek' uo. 149 | aT. *tšēm bər dēn ilnē šur jārlək, žərfinē űgā pəpērnē* 'Szimbirszkben vett fehér kendő, a széle aranyos pántlikával beszegve' uo. 98 | aT. *samar dandā ilnē säre lažā* 'Számárában vett sárga ló' uo. 147. — Vö. aU. *'stan tijētēn kū ukšānā?* 'honnan pakoltad fel ezt a pénzt?' (tijē- 'megrak, [terhet] föl- v. berak' PAAS.) uo. 420.

votják: B. *kabakîs bastem kuiñ vedra vina* 'aus der schenke kaufte er drei eimer branntwein' WICHM. II. 167.

zürjén: V. *kîs pe taje (taja) boštis mišku-kuťšîkse?* 'honnan vette ez hátbörüket?' FOKOS 58 | V. *me og mun ñe-kîťše, a me kîs-ke tšukeren bošta dënga* 'én nem megyek sehova, hanem én valahonnan egy csomó(val) pénzt kapok majd' uo. 122 | *jözlön mij es-kö abu, sömin kîťš boštan* 'wenn du einmal dem fremden nicht zugeben hast, wo bekommst du dann selbst?' LYTIN 34 | P. *kîs sîja čeri boštöm* 'honnan vette ő a balat?' ROGOV: UF. II. 65.

osztják: AK. *zūdem söt sojejen tūmdépteta vāgay nūr, vāgay saz man zōte vedem* 'von wo nehme ich [gleich] teure stiefel und teure gewänder um euere 300 mann zu kleiden' PATK. II. 22 | É. *ul iīram niyna sel'tta uīlīisēm* 'az öregeb-bik fiamnak onnét vettem feleséget' PÁPAY: UF. XV. 151 | *mā iaiēm zoltša uisēm?* 'az én bátyámat honnét vettem?' uo. 63 | AK. *āipa zui noťtotumdōt tōgol lōživet juž ādimōt* 'der jüngere mann stand auf, nahm aus dem holzlager (eigtl. ecke) hinter dem herde ein holzstück' PATK. II. 44 | AK. *tada, zūdem zui muγat ei zōtīvet nēγat veje!* 'väterchen, uns drei männern nimm frauen aus einem hause!' 154 | AK. *untīvet ei tapa vejōt, urīvet ei tapa vejōt* 'aus dem walde nahm er einen holzspan, aus dem kiefernhaine nahm er einen holzspan' 136 | AK. *kēsājīvet vejāi nova űot-sēm-tāγat* 'er nahm aus seiner tasche das weisse handtuch' 126.*)

vásárol**)

finn: *osta sieltä ostamia, pojallei puolahattu!* 'vásárolj ott vásárolnivalót, a fiadnak lengyelsapkát!' KANT.³ II. 148 | *osti sieltä rätsinäisen, . . . osti sieltä sussunaisen* 'vásárolt ott ingeszkét, . . . vásárolt ott derekas ruhácskát' 214 | *annoin vieläkin sinusta solen suuren minjällesi, saatu saksan kaupungista, ulkomalta ostettuna* 'adtam még érted menyednek egy nagy

*) De ugyanott locativussal is: AK. *man kēsājem na nova űot-sēm-tāγat veje* 'nimm aus meiner tasche ein weisses handtuch!'.

**) L. fönnebb vesz alatt is.

csatot is, a melyet német városból kaptak, külföldön vásároltak' III. 63 | *viinat ostin Wiipurista, oluet omilta mailta* 'a pálinkát Viborgban vettem, a sört saját földünkön' I. 154 | *ostin lakin Helsingistä* 'vettem sapkát Helsingforsban' SET. SKL.³ 61 | *minä läksin taas Löytölästä jauhoja ostamaan* 'elementem ismét L.-ben lisztet venni' Kans. II. 37 | *hän läksi ostamaan apteekista rohtoja* 'element orvosságot venni a patikában' uo. 50 || (Koillis-Satakunta) *se on otanu' viljaa Jämsästä* 'az gabonát vett Jämsäben' SETÄLÄ: Suomi II. j. XVI. 56 | *se oli menossa kaupungista tavaraa ostaan* 'most ment el a városba árut venni' uo. || észt: *ma ostin sed turult* 'ich kaufte es auf dem markte' WIED. EGr. 346.

lapp: S. *sõ aččij tuhte parnie mennet marhneste vīnep oqstet* 'a legénynek el kellett mennie a vásáron pálinkát venni' HAL. III. 76 | *ku' tihte parnie marhneste pō'ij, sõ lij oqstuma marhneste õmesse ai'*, *mqitie aččijin prū'resne utnet* 'mikor a legény a vásárról megjött, a vásáron különféle holmikat vett a lakodalomra (tkp. melyeket a lakodalmon birni fogtak)' uo. | *suomies aikien lij vīnop wārādõmma oqstumma marhneste* 'egyszer oda volt pálinkát vásárolni a vásáron' uo. 164.

vogul: É. *kuher, nay ti-zurip-ut xoti sām nēl joulās-lēn?* 'szegényke, te micsoda vidékről vásároltál ilyesmit' MUNK. VogNGy. IV. 338.

választ, kieszemel

finn: *Tuhkamo silloin valitsi kauniimmat siivet sieltä talteensa* 'Hamupipőke akkor kiválasztotta ott a legszebb szárnyakat' Sat. I.² 36 | *sieltä vaattehet valitse* 'válassz ott ruhát' Kant.³ III. 87.

mordvin: E. *nej kosto sajik, šesk putik, vaj kosto var-čik, sez(ě) uskik!* 'nun, woher du ihn genommen hast, dahin versetze ihn (zurück), o, woher du ihn ausersehen hast, dahin bringe ihn (zurück)!' PAAS. I. 74.

eljegyez

finn: «*mistä sie kihlasit?*» — «*metsästä mie kihlasin*» 'hol jegyezted el?' — «Az erdőben jegyezttem el» Sat. II. 101.

akar

finn: *jos tahot venettä täältä* 'ha csónakot akarsz itten'
Kal. XVI. 238.

kap

finn: *täällä käyn tietelemässä, mistä työtä, ruokaa saisin*
'itt járok tudakolva, hol kapnék munkát, ételt' Sat. II. 84 |
mistä nyt saadaan neula 'hol kapunk most tüt?' Kans. II.
238 | *katsohan nyt, mitä minä Hiidestä sain* 'nézd csak, mit
kaptam a pokolban' Sat. IV. 191 | *isä olisi ristittänyt poikansa,*
vaan ei saanut kummiä sille kaupungista 'az atya megkeresz-
teltette volna a fiát, de nem kapott neki a városban komát' uo.
II. 152 | *saivat siitä joesta yhden hauvin* 'fogtak ott a folyó-
ban egy csukát' Kans. II. 32 | *ja akka sai kaloja verkoista,*
ja ukko sai lintuja metsästä 'és az öregasszony fogott a háló-
ban halat, s az öreg ember madarat fogott az erdőben' uo.
57*) || ész: *pärast ep ole sealt mitte iht vähemat tilka sädud*
'nachher hat man von dort nicht einen kleinsten tropfen be-
kommen' WIED. EGr. 412.**)

lapp: S. *icčin ecčä almača tētē, koste son riħkui oččui*
'nem tudták a többi emberek, honnan kapta a vagyónát' HALÁSZ
V. 78 | *kostes vä'ljäm külit lä užžum?* 'hol kaptad testvérem
a halakat?' uo. 116.

mordvin: E. *nej kosto sajik, šesk putik, vaj kosto*
varčik, šez(č) uskik! 'nun woher ihn genommen hast, dahin
versetze ihn [zurück], o. woher du ihn ausersehen hast, dahin
bringe ihn [zurück]!' PAAS. I. 74.

magyar: Kérdi a leányt, honnan kapta azt az arany-
pénzt (MNGy. X. 243). *Útnak indult egy felé, maga se tudva*

*) *saavuttaa* 'elér' szintén ablativussal jár; pl. *vielä mä*
sinut sieltäkin saavutan! 'én téged még ott is elérlek!'
Sat. I.² 13.

**) Vö.: *se kun sai kynsiin kissa lattia nraosta ropata*
karhun korvan, karhu säikähti 'mikor a macska körme közé
kaptathatta a padlóresben a medve fülét, a medve megijedt'
Kans. I. 131.

merre felé, ha valamerről szolgálatba kapna (Nyr. XXXVII. 370). *Há elindultam, ha anyát kaphatnék valamerről* (uo. XXXII. 402).

lop

finn: *Matti, joka arvasi pirun käyteen nitä sieltä varastamassa, meni metsään 'Matyi, a ki azt hitte, hogy az ördög járt ott lopni, az erdőbe ment' Sat. IV. 173 | menivät kaikki kotiinsa eivätkä sen kovemmin enää käyneet* *Matin riikhestä eloja varastamassa 'mind hazamentek, és nem jártak többé Matyi csürjében gabonát lopni' uo. 174 | minun isäni linnasta on hedelmiä käynyt varastamassa 'atyám várában járt gyümölcsöt lopni' BUDENZ: FNy.² 131.*

lapp: *S. tä lij olmāj tau suolātam uksa kiečies 'az ember ezt ellopta az ajtóvégből' HAL. I. 82 | sūlāt tate āihtēst 'lop ezen élestárból' uo. V. 118 | tē vite somēs āikēn rēpe lē kūht (pičtam) sūlātam almači kārrešist 'egyszer a róka halakat lopott az emberek szánjából' uo. 116.*

mordvin: *E. koda bu feste salamał gujin oj? 'wie könnte man hieraus schlangenbutter stehlen?' PAAS. II. 121 || M. salazā kosta? otsu pakśasta, sokama-vatsta 'woher stahl er ihn? von dem grossen acker, von der pflügestelle' AHLQV. MMordwGr. 128.*

vogul: *É. am nē-mat-χotél at tūlmentäsēm 'nem loptam én sehonnan sem' MUNK. IV. 330 | nay χotél-uilt tūlmentēm ālnän! 'ezek a te valahonnan lopott pénzeid!' uo.*

magyar: *Némelyek azt beszélék, hogy . . . Pápára akar menni, és onné t rabolni* (1602. THURZÓ Lev. II. 28).

szed, gyűjt*)

finn: α) *Anni . . . liksi . . . omenoita ottamahan, päkkämiä poimimahan, emonsa omena maasta, oman taaton tarhasesta 'Anna elment almát szedni, diót gyűjteni anyja almaföldjén,*

*) A kazáni-tatárban is: *bar sin, šušī tirädän jiläk jīj 'eredj, szedj ama környéken epret' (jīj- 'gyűjt') BÁLINT I. 45.*

atyja kertjében' Kant.³ III. 65 | *tyttö poimii marjoja metsästä*
 'a leány bogyót szed az erdőben' SET. SKL.³ 61 | *karhu ja susi*
ja kettu ja jänis poimi kankaalta marjoja 'a medve, farkas,

róka meg a nyúl bogyót szedett a homokos mezőn' Kans. I. 30 |
poimin maalta mansikoita, alta vaaran vaapukoita 'szamóceztát
 szedtem a földön, málnát a hegy alján' Kal. XXXV. 221 |
poimi kynelet merestä 'összegyűjtötte a tengerben a könnye-

ket' uo. XLI. 259 | *niinpä kuulla neljännellä poimi kultia me-*
reltä, hopeoita lainehilta 'hát a negyedik hónapban ara-

nyat szedett a tengeren, ezüstöt a hullámokon' uo. XXXVII.
 38. — β) *noukkia talia nahoista* 'faggyút szedni a bőrökből'
 Kans. I. 221. — γ) *luut korjasi lumesta* 'összeszedte a cson-

tokat a hóban' Kant.³ III. 28 (274. l.). — δ) *läksin hanhien*
kokuhun, kirjasiipien kisaan, kuolasuien korjelothon Saksan *sal-*
milta syviltä, ulapoilta aukeilta 'mentem ludakat gyűjteni,

tarkaszárnyúak játszóhelyére, nyálas szájuakat szerezni (szedni)
 Németország mély tengerszorosánál, nyílt tengerén' Kal. XVIII.
 134 | *hyppäsi itse viimein ja kokosi kalat tieltä* 'végre maga

ugrott le s összegyűjtötte a halakat az úton' Kans. I. 35. —
 ε) *no siittä repo keräsi ne kalat tieltä* 'no aztán a róka össze-

gyűjtötte az úton azokat a halakat' uo. 60.

votják: *so-berä šuräs-kužaiš čorīgä oktiñi kutkäm* 'az-
 után az út hosszában a halat össze kezdte gyűjteni' MUNK.
 VNPH. 125.

magyar: Szédett*) a kerbű egy nagy rakás körtét, ká-
 posztát még almát (MNGy. IX. 361). A szekeket innét s túl
 szedte össze, egyik kereket, másik rudat, harmadik tengelyt adott
 (uo. III. 352).

*fog,**) halász, horgász*

finn: α) *läksin lohta pyytämähän, kuujoa kueltamahan*
Tuonen mustasta joesta, syvästä sara-ojasta 'elindultam

*) A magyar *széd* ige eredeti jelentése: 'carpo', ebből fej-
 lődött a 'lego, colligo' értelme.

**) Vö. a csuvasban: aT. *küşkežēñan jöržēñē sat ājāñ-
 džēñ tütremēr* 'a koskibeliek leányait kert alatt fogtuk meg'
 MESZÁROS: CsuVNGy. II. 63.

lazaczoť fogni, ívás idején kövér tavi lazaczoť halászni Tuoni fekete folyójában, mély sásos patakjában' Kal. XVIII. 113 | *tuon havin tuolta pyydän* 'azt a csukát ott kifogom' Sat. I.² 48 | *menepä, Mikko tuolta lammista kalaa pyydä* 'menj hát, Miska, fogj hát halat ott a tavaeskában' Sat. I.² 21 | *pyytää kolmanneksi hirveän suuren havin Tuonelan joesta* 'harmad-szorra a rémséges nagy csukát kifogja Tuonela folyójából' Kal. XIX. tart. — β) *haroi lapsensa lähteestä* 'fölhalászta gyermekét a forrásból' Sat. I.² 118 | *äiti silloin juoksi hätään, ja haroi lapsensa lähteestä, ennenkun tukehtua ennätti* 'az anya akkor sietve odafutott és kifogta (tkp. felhalászta) gyermekét a forrásból, mielőtt belefulladt volna' Sat. I.² 118. — γ) *tuolta minä niitä avannosta hännälläni lipposin* 'ott halásztam őket a lékben farkammal' Kans. I. 87. — δ) *minä ongin hännälläni Ilmoilan akkojan lähteestä* 'én farkammal horgásztam I. asszonyainak forrásában' uo. 35 | *hännällä avannosta ongitin* 'farkammal horgásztam a lékben' uo. 102.

lapp: *S. kuste tatne täitie kūlute* 'hol [halásztad] te ezeket a halakat' HAL. III. 31 | *K. mon valdem, sijd galdijest vuokkum, sejbinam vuokkum* 'én [hol] vettem: a falu lékjéből kihorgásztam, farkammal horgásztam' GEN. UF. I. 77.

mordvin: *M. da vaga, kalnät kundañ. — kosta kundat?* 'sieh, ich habe fische gefangen. — Woher fingst du?' AHLQV. MMordwGr. 118.

votják: *čorīg mon šurīs kutīli* 'én a patakban fogtam halat' MUNK. VotjSz. 208.

zürjén: *me böžnam jukmösšs vugravi* 'én farkammal a jéglekből horgásztam' Rogov. UF. II. 65.

vogul: *T. ti tönél k'ol äleslěstkět k'ol kučr-jäptěl ä nglūs, jiv-jäptěl nglūs* 'ha ezen tóból halat fogtak, a halat nem tisztították vaskéssel, fakéssel tisztították' MUNK. VogNGy. IV. 408.

magyar: α) Kérdezték, *hogy honnan fogta. Azt mondta, itt a hídon egy egész lósereget üztek keresztül, onnan fogta* (MNGy. X. 408—9). — β) *A tengerből fát halásztak* (uo. III. 407).

vág, nyes, szakít, tép, tör)*

finn: α) *hakkoan metisen haavan metisellä kirvehellä, metiseltä mättähältä, kultaiselta kunnahalta* 'egy kedves (tkp. mézes) nyárfát vágok egy kedves fejszével a kedves dombon, az aranyos halmon' Kant.³ II. 352 | *sitten vaimonpoika hakkasi vuor'esta petäjätä* 'akkor az asszonyfia fenyőt vágott a hegyen' Kans. I. 178. — β) *leikkasi sieltä kuormallisen koivun vitsoja* 'vágott ott egy szekerre való nyírfavesszőt' Sat. IV. 169 | *no, otetaan leppäpölkky, leihataan metsästä* 'no, vesznek egy égerfatőkét, vágnak az erdőben' II. 2 | *leikkoa lehosta koivu, ota vitsa viiakosta* 'vágj nyárfát a ligetben, végy egy vesszőt a berekben' Kal. XXXII. 305. — γ) *orava oli mennyt kuuseen ja karsinut käpyjä sieltä* 'a mókus a fenyőre ment és ott tobozokat nyesett' Kans. I. 3. — δ) *karhu saa reväistä sen puun pois tieltä* 'a medve azt a fát kitépheti az úton' uo. — ε) *tempoi kartun kankahalta* 'kirántott a homokos mezőn egy busángot' Kal. L. 107. — ζ) *viel' on muitaki sanoja, ongelmaita oppimia, tie-ohesta tempomia, kanervoista katkomia, risukoista riipomia, resoista retelemiä, päästä heinän hieromia, raitiolta ratkomia* 'van még más szó is, bűvös szó, a mit tanultam, az útszélen szakítottam, a hangás mezőben tördeltem, a bozótban téptem, tőhajtásokról hoztam, a fű végéről dörzsöltem, a falu útján fejtettem föl' Kal. I. 51. — η) *mies pieni, uros vähäinen hongan rannalta hotasi, puun pitkän petäjiköstä* 'a kis ember, a piczi hős egy fenyőt rántott ki a parton, egy hosszú fát a fenyvesben' uo. XLVIII. 161. — θ) *taittoi vastan varvikosta, lempi-vastasen lehosta* 'vesszőt tört a csalitban, csinos vesszőeskét a ligetben' uo. XVIII. 295. — ι) *no mence karhu käymään vitsaa, kun murtaa sieltä suuren petäjän* 'no, a medve megy vesszőért, mikor ott nagy fenyőt tör'

*) A török nyelvekben is; pl.

miser-tatár: *kar(a) urmannardan kajän kistäm öle jullarja majakka* 'in dem dunkeln wald fällte ich eine birke zum wegzeichen an der grossen landstrasse' PAAS SUS. Aik. XIX₂. 185.

csuvas: aT. *satran ulmā tütrem käreznä* 'a kertből almát szakítottam felnyújtózkodva' MESZÁROS: CsuvNGy. II. 148.

Kans. I 184. — α) *sitten oli särjetty kyyhkysen pesästä munat* 'azután összetörték a galamb fészkeben a tojásokat' 9.

vogul: K. *roš mēnēl sairēpām sairēy pōl' mǫhš mōnē pāti, mǫhš mōt(!) sairēpām sairēy pōl' roš mēnē pāti* 'orosz földről vágott fehér forgács vogul földre esik, vogul földön vágott fehér forgács orosz földre esik' (= levél) MUNK. VogNGy. IV. 400.

magyar: α) *Vágják le azt a két fát onnat* (MNGy. X. 113). — β) *Az ökör megengedte, hogy szakasszon egy ezüst virágot az erdőből* (31). — γ) *A rézerdőőrű tör egy rézgalyat* (NyF. XVI. 55).

kidönt, földönt

finn: *kaasi sitten suuren hongan metsästä* 'aztán az erdőben kidöntött egy nagy erdei fenyőt' Sat. I.² 20 | *no minä sinulle en anna tytärtäni, ennenkun menet, kaikki puut tästä vuomasta kaadat* 'no én nem adom neked leányom, míg el nem mégy s ki nem döntesz minden fát ebben az öbölben' 37 | *kaatoi kattilat tulelta* 'földöntötte az üstöket a tűzön' Kal. XIII. 131.

agyonüt, megöl

finn: *nyt on karhu pirtissä, menkää tappamaan karhu sieltä* 'most a medve a kunyhóban van, menjetek, üssétek ott agyon' Kans. I. 31 | *tappakaamme muudan maho tanhuelta!* 'üssünk agyon néhány meddő tehenet az istállóban!' Sat. I.² 23.

lő, cölöz

finn: α) *hän rupeaa tähtäämään sitä oravaa puusta* 'ő cölözba kezdi venni a mókust a fán' Kans. II. 116. — β) *minäpä ammun tuon kiekin tuosta* 'hát én lelövöm onnan azt a sirályt' Sat. I.² 94 | *ampui ghtä teyrtä sieltä koirusta* 'lelőtt egy nyírfajdot ott a nyírfán' uo. 181 | *ammu tuo Hüiden poika tuolta hongan latvasta!* 'lődd le azt a pokol fajzatját onnan az erdei fenyő tetejéről!' uo. 187 | *ammu väinen, poikasen, tuo hukka puun juurelta!* 'lődd meg csak, fiacskám, azt a farkast

a fa tövénel' uo. | *ammu joutsenet joelta, vesi-linnut vierte-hiltä!* 'lőjj a folyón hattyúkat, az örvényeken vízi madarakat!' Kal. XIV. 455 | *lähtee itsellensä syöä metsästä ampumaan* 'elindul magának ennivalót lőni az erdőben' Kal. XXXVI. tart. | *ampui peiposet pihalta, rastahaiset rauniolta* 'pintyökéket lőtt az udvaron, rigókat a körakáson' Kant.³ I. 228 | *ammunko joutsenen joelta, virralta vihervän linnun?* 'lelőjem-e a folyón, a zöldes madarat a folyamon?' II. 154.

magyar: Kérdik, honnat lőtt annyi vadat; ő azt mondja, hogy itt az erdőben (!) lötte őket (MNGy. X. 211).

koptat, rothad, korhad, ég, éget

finn: a) *puolen kynnystä kulutti helevillä helmoillansa, puolen hirttä päänsä päältä sileillä silkkillänsä* 'fél küszöböt el-koptatott ragyogó ruhaszegélyével, fél gerendát feje fölött síma selyemkendőjével' Kal. L. 9. — b) *alta lattiä lahovi, päältä peite märkänevi* 'a padló alul elkorhad, a takaró fölül elrothad' Kal. XLV. 189. — c) *kirkon likeltä v. läheltä paloi talo* 'a templomhoz közel leégett egy ház' BUDENZ: FNY.² 110.

zürjén: *sešša vil' pirtēm jöz pondiš žugēdlini i sotni assis važ idoljšasnišē (jenjšasnišē) bidlais* 'azután az újonnan megkeresztelt nép kezdte összetörni és elégetni a maga régi bálványait (isteneit) mindenütt' POPOV 5.

olvaszt

votják: *tulis šundi šuräs vilis limijaz durän-kä šuntiz: so arä valäs-ñan udaltoz* 'ha a nap tavasszal az úton a havat oldalvást olvasztja: abban az esztendőben a nyári vetés [dúsan] fog teremni' MUNK. VNH. bab. 41.

eszik

finn: *koira sillaikaa söi hänen takaa puuropytyyn tyh-jäksi* 'a kutya ezalatt mögötte teljesen kiette a kásásputtonyt' Sat. III. 65 | *lintuin pitää syöä marjat pois tieltä ja repiä puolukan lehtiä ja kanavia* 'a madaraknak az útról le kell

enniök a bogyókat és tépni áfonyaleveleket és hangát' Kans. I. 1 | *joka karpaloita söi suolta* 'a ki foltos áfonyát evett a mocsáron' uo. 258 | *syöpi heinät hettehestä* 'a füvet eszi a fertőn' Kal. XX. 45 | *elkää, poikaseni, maasta syökö, syökää latvasta* 'ne egyetek, fiaim, a földről, hanem egyetek [a len] csúcsáról' Sat. II. 96 | *saat syödä urpia puusta ja puolukat maasta* 'ehetsz a fán rügyet s a földön áfonyát' Kans. I. 4 | *kukas rupeaa kuusikosta syömään käpyjä* 'ki fog a fenyvesben tobozt enni' uo. 3 | *sinä saat syödä petäjän latvoista neuloja* 'te tü[levele]ket ehetsz a fenyők csúcsán' uo. 4 | *jös minä ennen maalle pääsen, niin minä syön lapsen ja lampaan talosta* 'ha én előbb jutok a szárazra, akkor én megeszem a gyermeket és a juhot az udvarházban' uo. 260 | *kuka nyt on syönyt sen suden siitä kiukaalta* 'ki ette meg most azt a farkast ott a tűzhelyen' uo. 30.

lapp: S. *tē porōi muhtēm rēpi tau p^ooitēs stihkeu tat sājješ* 'hát valami róka megette azt a kövér falatot azon a helyen' HAL. NyK. XXII. 315 || N. *jus Adam jah Ēva eh lin borram dāte vadnođuovum muorest, de ȳb lim bārget dān lussōg* 'wenn Adam und Eva vom verbotenen bäume nicht gegessen hätten, würde ich nicht so schwer arbeiten' QVIGST. SUS. Aik. III. 47.

cseremisiz: kCzar. *tuđōn šeggač rēβāž laškāt šōret čālt kočkēn pštare'n* 'hinter ihrem rücken frass der fuchs alles, sowohl die nudeln als milch, auf' PORKKA: SUS. Aik. XIII. 10.

votják: *čut, gorib peres kišno luditi vetleno, otis višak jūez šiä (šurlo)* 'egy sánta, púpos asszony megy a mezőn át s ott minden gabonát megeszik (sarló)' MUNK. VotjNyt. tm. 47.

zürjén: V. *ruš petas, vii pos-vo, džiš šojas džik šersg* 'a róka kimegy, a pitvarból megeszi a vaját, éppen a közepét' FOKOS 63.

iszik, itat

finn: α) *vetäysi äärimmäiseen aittaansa heti, mistä elävätä vettä parataksaan joisi* 'visszavonult a legszélső éléskamrájába, hogy ott eleven[itő] vizet igyék, hogy meggyógyuljon' Sat. II. 197 | *juo kelleristäni kaiken viinan* 'idd meg

a pinczémben a pálinkát mind' uo. 41. — β) *elkõhönp'on veik-koseni sinä ilmoisna ikänä juottako sota-oritta rannalta merelliseltä* 'bátyácskám ne itasson világeletiben hadimént a tengerparton' Kal. IV. 351 | *juottaos vävyni varsa lähisestä lähtehestä* 'itasd meg vóm csikáját a közeli forrásban' uo. XXI. 83.

Második csoport.

*Keres**)

finn: α) *no, eihän se kuninkaan poika julennut sitä sormusta sieltä pöydän alta.... etsiä* 'no az a királyfi nem merte azt a gyűrűt ott az asztal alatt.... keresni' Sat. IV. 79 | *mitä hän sieltä etsi?* 'mit keres ő ott?' Kans. I. 167 | *pyöveli kirvestä etsi penkin alta* 'a hóhér a bárdot kereste a pad alatt' uo. 143 | *etsi pientä poiuttansa.... alta jauhavan kivosen, alta juoksevan jalaksen, alta seulan seulottavan, alta korvon kannettavan* 'kereste kis fiacskáját... az örlökő alatt, a futó szántalp alatt, a szitaló szita alatt, a hordozó csöbör alatt' Kal. L. 356 | *viikon etsi poiuttansa, poiuttansa, pienuttansa, etsi mäiltä, männiköiltä, kannoilta, kanervikolta* 'egy hétig kereste fiacskáját, fiacskáját, kicsikéjét, kereste a dombokon, a fenyvesekben, fatökéken, a hangafüves helyen' uo. 365 | *etsittihin iskiätä, katsottihin kaatajata selvältä meren selältä, lakeilta lainehilta* 'kerestek leütöt, néztek ledöntöt, a sík tengeren, a nagy kiterjedésű hullámokon' uo. XX. 85 | *niin keisari antoi hänelle etsiä päästä täitä* 'hát a császár kerestetett vele tetűt a fejében' Kans. II. 69 || észt: *mis sa otsid sīt toast* 'was suchst du hier in der stube' WIED. EGr. 342 | *otsis huost metsast* 'er suchte das pferd im walde' uo. 346. — β) *minä hain, etsin sitä joka paikasta* 'kerestem azt mindenütt' SER. SKL.³ 61 | (Kemi) *kyllä sitä haetthin joka paikasta, mutta ei löyTTY misthän* 'bizony azt keresték mindenütt, de nem talál-

*) A miser-tatárban is: *pitõrburdañ min æzlädәм, sinәñ көбөк көәнә tapmadәм* 'in Petersburg habe ich gesucht, aber keinen menschen gefunden, wie du' PAAS. SUS. Aik. XIX. d. 308.

ták sehol' CANNELIN: Suomi III. j. II. 86. — γ) *kirnusta urkkii* 'a köpüben kutat' Kans. I. 103.

lapp: S. *mentellie kallopa uššota škoukata uaccet je' mqt-kqm uhcedet (weččet) teppete* 'hanem hát az ember az erdőbe szándékozik menni és ott a medvét keresni' HAL. II. 30 | *tē sa kuit prinnsa ī lustiē toppēlt ohcot* 'akkor biz a királyfinak talán nem lesz kedve ott megkeresni' HAL. V. 197 | *te vu'lēkē talle suhte olbmā, ičē ohcot sū taiste pāktist* 'néhány ember elment, hogy majd megkeresik a hegyek között' uo. 23 | *ahčēie svarkkau ohcoq lohkiekis* 'apám falatozni (harapni) valót keres a záros szánkóról' uo. I. 104 | *mennet ačē' anīe suomies čiennešte mū kullie rinnkob uhcedit, māb lēp manne tann čienneje karviehtommq* 'még el fogsz menni, [hogy] egy kis tóban megkeresd aranygyűrűmet, melyet azon tóban elvesztettem' uo. III. 132 || E. *son ozai su juōhkē sajāest goādx bir* 'sie suchte ihn überall in der nähe der hütte' SANDB. 10 || K. *ochiōdij čāižest* 'kezdt keresni a vízben' GEN. UF. I. 70.

votják: α) *Kam žoz-kā bod-dorištīd kuškod-burjod-kū — ta šorī!* 'ha a Káma-part falain keresel, válogatsz [virágport] — idefelé!' MUNK. VNpH. d. 257 | *kuški-no šetti črommā, aslazo-izon kenasiškēz* 'kerestem és megtaláltam kedvesemet a maga alsó csütrében' uo. d. 120. — β) *Üreš-no nēļjos kajik aštām nēļjosēz dūnjaiš utčasa ud šettā* 'az Üreš-beli leányokhoz hasonló lusta leányokat az egész világban keresve nem találtok' uo. d. 131 | *utčaj-no šetti mon tonā izon-no kenas poškiškēd* 'kerestelek s megtaláltalak téged alsó csütrődben' uo. d. 117.

zürjén: *mōdivaiš košši!* 'máshonnan keress' Rogov: UF. II. 60 | *me vōv assim gort pal'nikiš mīmda košši* 'én a magam lovát a harasztosban mennyit kerestem' uo. 60/1 | V. *šéšša kutisni koršni vaiš* 'aztán a vízben kezdték őket keresni' FOKOS 126.

osztják: AK. *menā metta-sir jara tagīvet kēnceda!* 'geh und suche in irgend einem anderen orte!' PATK. II. 108 | E. *tām tvrāiēn ēuēlt niy manam niyi suy kanžā!* 'ezen helyedről nő járta nők vidéket keress!' PÁPAY: UF. XV. 8 | *manēm uazām ēuēlt alt kašlōli* 'engem a városomban ne keressen' uo. 153 | *vzam ilbi ēuēlt kanžāndas* 'a vánkös alatt keresgél'

uo. 8 | *imi vəm-p at èuəlt kanžanta pidəs* 'az asszony a párna-
aljbán keresgélni kezdett' uo. 16.

vogul: É. *juw-tënë pum-sq̄w xətél kinsianl* 'a megenni
való fűbimbót hol keressék' MUNK. VogNGy. I. 87, 132 | *p̄rā
sim pojt̄n-utū tūl kissnūw* 'fia éhének csillapító szerét ott ke-
resnénk' uo. 73 | *t̄i k̄er alp̄ip sāt jūr-p̄r̄ēnnēl, sis-jōr tūl
kinseu* 'ezen vastestű hét jūr állat fiadnál háterőt ott keressünk'
uo. II. 133 | *ēlēl at kinsawē* 'messze nem kerestetik' MUNK.
VogNyjár. 16 | *am tūjā-pāl x̄asū x̄ātēl varnēm x̄ātēl tūli ūir-
saj̄nēl juw-tënë ūir-sq̄w tūl voss kinsianl* 'midőn tavasztáji
hosszú napot alkotok, elrejtő eserje mögött a megenni való
vesszőbimbót ott hadd keressék' MUNK. VogNGy. I. 90 | *naŋ
ānēm̄nēl manā n̄q̄mt kinse'in* 'minő tanácsot kívánsz (tkp.
keresel) te részemről?' IV. 341.

magyar: *Hát nyaka-szakattyából kereste innőt-tul*
(Nyr. XXXII. 49). *Messzűnnen ne keressünk ez dologban*
bizonysgot (Pázm. Kal. 146).

talál*)

finn: α) *mistä siihen nauhan saapi, kusta jāntehen*
tapasi 'hol kap ehhez szalagot, hol talál inat?' Kal. VI. 35 |

*) A török nyelvekben is; pl.

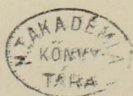
karacsaj: *qajdān t̄apt̄n boqudār mulknū* 'wo hast
du so viel habe gefunden?' PRÖHLE: KSz. X. 289.

jarkendi-török: *sēz m̄nēm kizim̄n nēden bolsa tap
keles̄eŋ dedē* 'te a lányomat bárhonnan is megtalálván jöjj,
szólt' KÚNOS: KSz. VI. 330 | *mēz bundax b̄er s̄ik̄ar̄a kel̄en
id̄ek, heč qajdin s̄ik̄ar tapm̄d̄i* 'mi itten vadászatra jöttünk,
semerről sem találtunk vadat' uo. 339.

csuvas: aU. *stan tüpren kenā!* 'hol találad ezt?'
MÉSZÁROS: CsuVNGy. II. 421 | vV. *p̄r̄ān 'stan āš tobas x̄āmerā
s̄inē?* 'honnan találjunk mi húst enni[valónak] a magunk szá-
mára?' uo. 495 | vPK. *stan t̄öpren 'is̄m̄ell̄i-s̄im̄ell̄i?* 'honnan
találtál enni-inni valót?' uo. 471 | vPK. *varā k̄ör̄ōz̄a 'ol̄aj̄j̄i
p̄ürt̄tr̄ēn topsā t̄ōz̄ne j̄ōr̄ūē* 'azután meglátta az előbbi házból
(megtalálva) kihozott leányt' uo. 370 | vPK. *k̄ūl̄ž̄ōn̄ž̄ēn p̄ōrz̄a
topsā s̄ij̄m̄āsten* 'a hamuból a borsót sem tudod megtalálni és
megenni' uo. 329 | aT. *j̄ər̄l̄a 'ānē-j̄ür̄inē āsle ūleχ̄ran t̄üpremer*

häntä tavattiin kiinni sieltä 'öt megtalálták ott' KANS. II. 12 | *kun en noita saanutkana, mailta ilmoilla tavannut, piti tulla Tuonelaan* 'minthogy azokat nem találtam meg, nem leltem meg a felső világon, Tuonelába kellett jönnöm' KAL. XVI. 315. — *β) mistä hänet löysit?* 'hol találtad meg őt' SET. SKL.³ 61 | *no sitten hän löysi sieltä yhden pienen tain* 'aztán talált ott egy kis tetüt' KANS. II. 69 | *yhdeksän oven takaa löytää jumalan vasta* 'csak kilencz ajtó mögött találja meg az istent' UO. 124 | *löysi sieltä kaupungin päästä* 'megtalálta ott a város végén' UO. 64 | *löysivät padan voita tieltä* 'találtak az úton egy fazék vaját' UO. I. 31 | *löysin aarten maasta* 'találtam kincset a földben' BUDENZ: FNY.² 107 | *löytivät hevon lehosta, kuloharjan kuusikosta* 'találtak a ligetben egy lovat, a fenyvesben sárgás-sörényüt' KAL. XXXIX. 139 | *kannon juuri kaivetahan, sieltä löytyi liinan siemen Tuonen toukan kätöksestä* 'ássák a fatő gyökerét, ott lenmagot találtak Tuoni pondrója rejtekeiben' XLVIII. 19 | *kyllähän sormus lakkaristani löytyi* 'bizony megtalálódott a gyűrű a zsebemben' SAT. IV. 80 || *minä tapasin hänet lukemasta* 'olvasás közben találtam őt' SET. SKL.³ 61 | *hev sensakin löysi heinäa syömästä nurmella* 'a lovat is megtalálta, a mint a réten legelt (füvet evésben)' BUDENZ: FNY.² 107 || (déli Häme) *ensin nahka nyljetääj_ja sittev_villa keritääj_ja siältä va:st elävä löyletää(n)* 'először a bőrt nyúzzák le, s aztán a gyapjat nyírják le és csak ott találnak elevenre' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 128—9 || *liv: ku rek päl'd liedab sciliz pülka* 'wenn man auf dem wege einen solchen Pflock findet' SÖGREN: Liv. Gramm. 259 || észt: *sīs tema mine, olsi kõik kohad läbi, ja ei leidnud kustki* 'darauf ging er, durchsuchte alle örter und fand es nirgends' WIED. EGr. 468 | *sē mēste-rahvas leiti metsast* 'dieser mann wurde tot im walde gefunden' UO. 297 | *leidis ennast ühest sürest keldrist* 'er fand sich in einem grossen kel-

'vörös tehen farkát (= lósóska kóróját) nagy réten találtuk' UO. 63 | aT. *pālbar šuxālne kāmāl šārā, kežal tūpreṃ xut lexran* 'tavaly elvesztett ezüst gyűrűt, idén megtaláltam az [uccza-] közben' UO. 144.

ler' uo. 342 || *leidsid teda sōimest magamast* 'sie fanden ihn in der krippe schlafend' (tkp. 'évs, alvás közben') uo.

lapp: S. *kuštie tatnā tamm jēhum nejjekam kaunqma?* — ō, *mannā jaurien pqtnešte* 'hol találtad te azt a sok gazdagságot? — óh én a tó fenekén' HAL. II. 53 | *kuštem kalakam tlje taitie kaunī?* — *tāhtüā s'amme soafšte* 'hol fogom azokat megtalálni? — ugyanazon a réten' uo. 44 | *noq tle* (= *tālliā*) *jiālliēm ai tāppelte kaunējih* 'no, hát a lovat is ott találtad?' uo. 54 | *jaurien pqtneštā kaunijijim tūna taitie, majitie atnam* 'a tó fenekén találtam mindazt. a mim van' uo. | *tillie munniēm kaunijeija jaurien baqništie* 'ekkor a tojást megtalálta a tenger fenekén' uo. 124 | *maite li aīe stālū vūrkhkaist kaudnam* 'a mit még a stallu rejtekhelyein talált' uo. V. 147 | N. *de gaudni monneb mēran bodnest* 'ekkor a tojást megtalálta a tenger fenekén' FRIS 108 | *de gaudne owta badjesihta duōddarēs* 'da fanden sie ein lappenlager auf der hochebene' QVIGST. 25 | *owt ha boāhtta rieran fiérvai, ga'rna ræppa fiérvas* 'einmal kam der fuchs an das ufer und fand dort eine krabbe' uo. || K. *alges kēvniij kōbest* 'fiát megtalálta a veremben' GEN. UF. I. 70.

mordvin: E. *kosta sōndenze mujims hiirde mazi Damajt koūdama?!* 'wo wird sie einen besseren mann finden, als den schönen Damai?!' PAAS. II. 135 | *nejle vana teste mujidiž* 'später fanden wir dich, sieh, hier' uo. 123 | *vašov putsak, malasto mušak* 'messzire teszed, a közelben találod meg' PAAS. MChr. 2 | *a kiskanzo arhnešt arbiešt, mujiž Rav b'eroksto* 'seine hunde aber liefen und liefen, fanden ihn an dem ufer von Wolga' PAAS. II. 123 | *nejle rīcēs vīrste muš šterva i jarcī ejstenze* 'nachher fand der fuchs im walde ein aas, und er frisst davon' uo. 101 || M. *muš virsta kudnā* 'er fand im walde eine hütte' AHLQV. MMGr. 99.

votják: *kitiś šettid?* 'hol találtad?' MUNK. VNpH. 71 | *mon aēmā küžē-buse-vēliś nēl-pijāz šetti* 'én a mi borsófeldünnön egy gyermeket találtam' uo. 88 | *lud-vēliś šor šedtām* 'a mezőn nyestet talált' uo. d. 49 | *šurās-vēliś mar-kā-so šion-kā šettid: sojā ton än šī, ām-jumli umoj luoz!* 'ha az úton akármí ételt találsz, azt te meg ne edd, jó lesz orvosságszernek' bab. 76 | *kišnoed-doriś dusimzā-kā šettim: ton monim ištōp vina*

bašti 'ha ott leljük feleséged mellett a szeretőjét: te végy nekem egy üveg pálinkát' uo. 142 | *sor pitijsi keñ sedtäm* 'a nyest nyomán menyet talált' uo. d. 49 | *tšatšaŋs korka šettem* 'er fand im walde ein haus' WICHM. II. 132 | *šettem ŋuleskŋs peŋši korka* 'er fand im walde ein kleines haus' uo. 126 | *šet-tŋllam kŋŋon-jŋr so ŋulesŋs* 'im walde fanden sie einen wolfskopf' uo. 155 | *šet-tŋllam kobišta baktšaŋs* 'sie fanden in einem gemüsegarten kohl' uo. 155.

*zürjén**): *setiš-kö menam jursiöj oz jugdi, bara te menim, konörli, vičko doröž letčivli* 'wenn meine flechte nicht da aufzufinden ist, geh dann aus meiner stelle bis an die kirche' LYTNIK 58 | *setiš-kö, maj biröj oz jugdi, bara te menim vetli paškid adasa mu vilad* 'wenn sie, du glückselige, nicht dort aufgefunden wird, geh dann auf das weite ackerfeld um an meiner stell sie zu suchen' uo.

osztják: *É. žul žoltša ošlemen?* 'wo werden wir fische finden?' AHLQVIST 9 | *ittam žaltša ošlem* 'hát hol találom meg?' PÁPAY: UF. XV. 74 | *oysätpəy kəzi-səvsna žaltša žaŋla, kōrdi pələklāl žos-təžlət* 'a rézhüvelyes késének a háta, a hol találja, a vas oldalai [mind] leválnak' uo. 58 | *mun žoldeu žubina si kur-nāžərli, žās-nāžərli lilluna pondi tvəžən čuolt mun ošlollu* 'halálunk után kezünk, lábunk czirbolyatobozait (= karmainkat) a lelkeinknek kitett helyen majd megtaláljuk' uo. 86.

vogul: *ti naŋ as žotél žantipasən?* 'hát ezt hol találta te?' MUNK. VogNGy. I. 34 | *sim-taləž nāsəy pül žotél žantiānl* 'a szívesúcsra való izletes falatot hol találják meg?' uo. 89 | *ŋir saw tül ti žante'it* 'vesszőbimbót im onnan találnak' uo. 133 | *tən'-ut-ke žante'im: amki puŋgemnəl žante'im* 'ha ételt szerzek (találok): a magam gazdagságából szerzem' uo. IV. 45 | *mortim mā-ž ŋrnel, tül žantilēm ŋakwə pšēm tiniy ta'il vəžennə poššatavə* 'madárköltöző déltáj széléről, onnan szerzett (talált) színe-szöre préselt drága ruhát nyomkodnak a vállára' uo. IV. 220.

magyar: Csak ugyan Istenért kérlek édes fiam benneteket, hogy egészségetekre viseljetek gondot, hogy valami szomorúság enyi gondjaim között onnét ne találjon (1634. Tört. T. Új f. I. 272).

*) L. még lát alatt.

találkozik

finn: *repo....läksi metsään juoksemaan ja yhdytti hukan sieltä metsästä* 'a róka elfutott az erdőbe és ott az erdőben találkozott a farkassal' KANS. I. 118.

votják: α) *atšimes kitisen atškomj* 'wo werden wir uns begegnen' WICHM. I. d. 119 | *vu-súres viuišen atškomj* 'wir begegnen uns auf dem wasserwege' uo. — β) *súres vilîšen pumitam íulesmurtez* 'auf dem weg begegnete er einen waldgeist' uo. II. 126 | *súres viuišen ta vištem puiškem tavar-vaišen* 'auf dem wege kam dem dummkopf ein fuhrmann entgegen' uo. 110 | *suräs-vilîšän kuläm-murt-nušän pumiškoz* 'az úton halottvivő emberrel találkozik' MUNK. VNpH. 138 | *minisa suräs-duriš küimäti korkaän puiško* 'menvén, az út mellett egy harmadik házzal találkoznak' uo. 94.

akad

zürjén: V. *kis-ke eske mem sure-ke so tselkeveji, seki jona že lesid loye* 'hogya valahonnan akadna nekem száz rúbelem, az (tkp. akkor) nagyon kellemes lenne (tkp. lesz)' FOKOS 124.

magyar: *Ő biza gandaja magába nem máj sezálgat ott ajan egy lelkire, henem drum bun elazan, magának anyát keresni, háha akadna valaméről* (Nyr. XXXII. 402).

Harmadik csoport.

észrevesz

finn: α) *jopa havaitsi lopulla jalopeura sieltä* 'végre már észrevette ott az oroszlán' KANS. II. 54 | *se havaitsee karhu puusta* 'észreveszi az a medve a fán' I. 121. — β) *nostalti vaan käsipaikan kolkat, numerot sieltä huomasi, kirjoitukset* 'de fölemelte a törülköző kendő sarkait, észrevette rajta a számokat, az írást' uo. II. 105. — γ) *orit älyää sen jo kaukaa* 'a mén észreveszi azt már messziről' SAT. I.² 244. — δ) *keksi marjasen mäeltä, puna-puolan kankahalta* 'észrevett a dombon egy bogycskát, a homokos mezőn vörös áfonyát' KAL.

L. 101 | *sanoi muudan piru keksien miehen piilostansa* 'mondta egy ördög, észrevéven az embert rejtekében' Sat. II. 182 | *ei hevonon vettä juonut, . . . kun keksi kivan v'e'estä, tähen merkit taivahasta* 'nem ivott vizet a ló, mikor észrevette a képet a vízben, a csillagjegyeket az égen' Kant.³ III. 21 (255. l.).

votják: *ujin kot-kiži tuž ižikim-no pel'mitš širáz šodiško-no, adžiško-no* 'éjjel akármilyen erősen alszom is, a sötétben észreveszem az egeret és meglátom' MUNK. VNpH. 86.

vogul: *ali-völ' gul'nél xantipe'im kēriņ tāžā sūliņ suj* 'a felvidéki folyóvonal felől [ügy] veszem ki (tkp. észreveszem, meglátom): vassal vert lóigának csengetyűszava [hallik]' MUNK. VogNGy. IV. 85.

magyar: *Ott várt, míg b előrü észre nem vették, hogy valaki ül a kapu előtt a lócánn* MNGy. IX. 446.

megismer

finn: *äänestä hänen kaukaakin tuntee* 'a hangjáról öt megismeri az ember messziről is' BUDENZ: FNy.² 115 | *ei anneta morsianta nytkään, ennenkun tunnen hänet muiden herrojen joukosta* 'nem adják oda a menyasszonyt most sem, a míg meg nem ismerem öt a többi urak közt' Sat. I.² 192 | *äskensaanet, kun tunnet sen morsiamen tästä joukosta* 'csak akkor kaphatod meg, ha meg tudod ismerni azt a menyasszonyt ezek közt' uo. | *mistä mä väyni tunnen, väyni väen seasta? tuttu on vävy väestä, tuttu tuomi muista puista, tammi varpi-varpasista, kuuhut taivahan tähistä* 'miről ismerem meg vömet, vömet a nép között? Ismerős a vöm a nép közt, ismerős a zelnice a többi fa közt, a tölgyfa a vékony hajtások közt, a holdacska az ég csillagai közt' Kal. XXI. 35.

votják: *mi vañmī-ik gögörsin kariskom; so puškiš todmanj kosož tonē ataj* 'wir verwandeln uns alle in tauben; mein vater heisst dich mich unter diesen [tauben] erkennen' WICHM. II. 92 | *so žoktem puškiš pokši nylješ žoktemže to'dma!* 'unter diesen fitzen musst du die erkennen, welche meiner kleinsten tochter gehört!' uo.

tudakol

finn: *minä käyn....semmoista paikkaa tuolta kylästä tiedustamaan 'én elmegyek....ott a faluban ilyen helyet tudakolni'* Sat. IV. 76.

tanul

finn: *mistä sinä olet oppinut niin paljon lauluja? 'hol tanultál oly sok dalt?'* Kans. I. 227.

magyar: *Hát te honnan tanultad ezt, te székely ember, hogy én előbb vétessem vérét a kőnek!* (MNGy. X. 108).

olvas

finn: *kun luin lehdistä, että kuninkaan tytär on sairas, niin minä läksin 'mikor az ujságokban olvastam, hogy a királyleány beteg, eljöttem'* Kans. II. 50 | *olinko minä mikään tohtori, että minä rupeisin tamman kaviosta kurttuja lukemaan? 'hát orvos voltam én, hogy elkezdtem olvasni a kancza patáján a ránczokat?'* I. 157 | *kun he siinä kylmässä ilmassa voinee lukea lehmältä karvat 'ha ök abban a hideg időben meg tudják olvasni a tehénen a szőrt'**) II. 124 || észt: *loeme sest rā matust 'wir lesen in diesem buche'* WIED. EGr. 346.

*lát, néz**)*

finn: α) *vaka vanha Väinämöinen arveli, ajattelihe mennä neittä kosjomahan, päättä kassa katsomahan pimeästä Pohjolaista, summasta Sariolasta 'a komoly öreg V. azon gondolkodott, tépelődött, hogy elmegy leányt kérni, hajfonatos fejűt nézni a sötét Pohjolában, a ködös Sarjolában'* Kal. XVIII. 1 | *kohti pohjaista kulemme,....sampoja tapoamahan, kirjokantta katsomahan Pohjolan kivi-mäestä, vaaran vaskisen sisästä*

*) De azt is jelentheti: 'a tehén szőrét'.

**) Vö. kazáni-tatár: *eş tabmagan iştaninnan bet karayan 'a ki dolgot nem talál, nadrágjában keresi a tetűt* (kara- 'néz') BÁLINT I. km. 30.

észak felé haladunk a szampót megtalálni, a tarkafődelűt meglátni Pohjola köhalmában, a rézhegy belsejében' uo. XXXIX. 384 | *tuli Paarali ja rupesti katsomaan kaapistä* 'jött Pál és meg akarta nézni a szekrényben' Kans. II. 58. — β) *näki**) *tuolta tuon tulevan, uuen purren purjehtivan* 'látta ott azt jönni, egy új dereglyét vitorlázni' Kal. XVIII. 591 | *Kaukon kaukoa näkevi, loitom pata Lemminkäisen* 'meglátja Kaukót a messzeségben, Lemminkäinent a távolban' uo. XXVI. 459 | *näki metsäsian korvat sieltä puunjuuren alta* 'meglátta a vad-disznó fülét ott a fa gyökere alatt' Kans. I. 146 | *sitä urinata tahtoi karhu nähdä piilostansa* 'ezt a morgást a medve látni akarta rejtekében (= látni akarta, mi az a morgás)' uo. 129 || észt: *nägin seda enesest ja teigest* 'ich habe das an mir und an anderen gesehen' WIED. EGr. 346.

lapp: N. *mutto tobbe ledje ædnag nissonak kukkebust kœččamen* 'valának pedig ott sok asszonyok, kik távol nézik vala ezeket' (KÁR.) FELLM. II. Máté XXVII. 55.

mordvin: E. *kosto nesinek od sêret* 'wo werden wir deine junge gestalt sehen' PAAS. I. 222 | *niin istat mastor layksto žardojak gorničat ezinek nekšne* 'solche zimmer haben wir in der ganzen welt nimmer gesehen' uo. 106.

votják**): α) *no kîtiš evel addžeme iŋše juemez* 'nir-gends habe ich ein solches trinken gesehen' WICHM. II. 128 | *so-berš ôtiš murtjos narak addžillam* 'jetzt sahen ihn da alle leute' uo. 74 | *so karš vuem berad otis baddzim nuk addžod* 'nachdem du an diese stadt gelangt bist, siehst du da eine grosse schlucht' uo. 60 | *so pišosmurtš ôtiš murtjos ogiz-no ug a-ddžo vjuem* 'kein einziger von den dortigen menschen soll den jungen mann bemerkt haben' uo. 74 | *košak uliš so addžem*

*) *näyttää* 'mutat' igével is: *näytti merkin otsastansa* 'megmutatta homlokán a jelet' Sat. I.² 53. — Vö. még: *veli samassa neuvoi heille maammonkin sieltä piilo-paikasta* 'a testvér egyszersmind megmutatta nekik anyjukat is ott a rejtek-helyen' (*neuwoo* 'tanácsol, útbaigazít') Sat. I.² 107.

**) Vö. *addžitiŋi* 'mutat (láttat)' igével is: *nošik kpaž vetate soiz med liktoz šūsua nuleskî addžitiŋi kîd'okîš kesegjoss* 'wieder liess gott ihn träumen, er möge in den wald gehen, um seine entfernteren landstriche zu zeigen' WICHM. II. 140.

kulem puni-sziže 'er sah ein hundeaas unter dem fenster (liegen)' uo. 145 | *addže džek vîlîš purt* 'auf dem tisch sieht er ein messer' uo. 165 | *šuräs-doriš korkaž adžā* 'az út mellett egy házat lát meg' MUNK. VNpH. 93 | *u-m-a a'ddže vožojos pelîš pimes?* 'werden wir nicht unseren sohn unter den vožo's sehen?' WICHM. II. 135 | *addžem vumurt busiis usižez* 'auf dem felde sah der wassergeist eine egge' uo. 114 | *vištem pešterisen busiis gerižez addžem* 'der narr sah von ranzen einen pflug auf dem felde' uo. 78 | *jarmiykkais pervoi addžem bides duž tšētšiižez* 'das erste, was er auf dem markte sah, war eine volle honigkufe' uo. 110 | *so kišno-murt vu-murtāz adžām bazarisān* 'az asszony meglátta a vu-murtot a vásáron' MUNK. 115 | *vîjištiz adamijāz adžisa ta vi-kužo niriš tuž kiškani kutkām* 'a hurokban levő embert meglátván, a huroknak a gazdája eleinte félni kezdett' uo. 55 | *ai šort puto no gord puto motorjos kuskiš addžimj* 'einen von garn gewebten gürtel, einen roten gürtel sahen wir um den leib der wackeren burschen' WICHM. I. d. 85. — β) *naa sundukîštîž asleštîž diše* 'sie sieht ihre kleidung im koffer nach' uo. II. 162.

zürjén: *azis assis paškömsē bazaris* 'meglátta a maga ruháját a piacon' POPOV: UF. II. 36 | *azis as vož vîvsiš obraz presejatej Bogorodicalis* 'látta maga előtt fönt a szent Boldogasszonynak képét' uo. 19 | V. *nigaiš addžisni, miž getrášisjas zbiledž tšoja-voka* 'a könyvből látták, hogy a házasulandók valóban testvérek' FOKOS 124 || V. *sar tšun-kiš niekodliš oz addži* 'a czár nem találta meg a gyűrűt senkinél sem' uo. 56 | *škap saišis addžis pirttšan niga (gižed)* 'a szekrény mögött megtalálta a keresztelő-könyvet' uo. 124.

magyar: *Egyszer úgy éjjél-tájban felébred a legkisebb s messziről lát egy kis világosságot* (MNGy. IX. 470). *Mikor már messzéről látta jönni, elbujt a tekenyő alá* (III. 413). *Kérdik a baktert is, hogy nem látta őket valamerről?* (Nyr. XXXIII. 299). *Mert alighogy a kirāj meglátá aharról, hejből a szivibe nyilallék a nagy fájdalom* (XXXIX. 282). *Mérű látod azt az embért? Arrú az ódarrú, mérű a gulya legel* (NyF. XVI. 35).

*látszik**)

finn: *hevonon ei näy sieltä* 'a ló ott meg nem látszik'
 BUDENZ: FNY.² 81 | *mikä tuo koti näkyy tuolta* 'mi az a ház, [a mi] ott látszik' KANS. II. 122 | *sotamiehiä näkyy kaukoa* 'katonák látszanak messze' SET. SKL.³ 61 | *kaukoa näkyvi Kauko, Kaukon laiva loitompata* 'messze Kauko látszik, távolabb Kauko hajója' KAL. XXIX. 57 | *saari kaukoa näkyvi, etähältä haamottavi* 'messze egy sziget látszik, a távolban sötétlik' UO. XLIII. 57 | *että ei ollut näkynyt kuin vähä rinnan alta niitä suolia* 'hogy csak kevés látszott ki a melle alatt azokból a belekből' KANS. I. 20 | *susi ne on syönyt, koska hänen suustaan näkyy* 'a farkas ette meg, mivel az ő szájában látszik' UO. I. 30.

lapp: S. *voidnā son, āhte sā'ipē kēssat khuina vūlest stōhka nalū* 'látja, hogy egy fark látszik az asszony alól a tuskón' HAL. V. 36 || K. *kīvte rittest kīkt kiōvsa-tāst, nēskemāntkešt mānn, kīvte kidl-sijest kohte, kīvte piolm-sijest sēlp, cōt āskes lēskes kiōst, cōt tāvtest atmes kiōst* 'két halántékról két hajnalesillag, nyakáról (tkp. nyaktöröl) a hold, két kézesuklójáról arany, két lábszáráról (tkp. cipőszalag helyéről) ezüst, ruháján keresztül a teste látszik, csontján keresztül a veleje látszik' GEN. UF. I. 69.

mordvin: E. *vīrste mēže a nejavi?* 'was ist im walde, das man nicht sieht? (baumkern)' PAAS. II. 72 | *kudosto mēže a nejavi?* 'was giebt es im hause, was man nicht sieht? (wärme)' PAAS. II. 39.

cseremis: α) nyK. *pumay-a-lβātsən oksa pāldərnā* 'man kann sehen, dass unter dem papier eine münze liegt' RAMST. 98. — β) nyK. *ala tišetsən rashōdēn kajēs* 'von hier kann man die stadt deutlich sehen' UO. 114 | *ūpβ-lā kalpa-k-lβāts kajēs* 'das haar steht unter der mütze hervor' UO. 36 | kCzar. *tumā-βui rožγāč βoγādēn koješ* 'in dem an der spitze der eiche befindlichen loche wurde es hell' POROKA

*) Vö. a baskirban: *glēstan qarajēp kurungān kul ulānkājlārnēy sāulāhē* 'was von der ferne her schwärzlich scheint, ist der schatten der grünen gräser' PRÖHLE: KSz. VI. 28.

11 | kE. *pu koklageč kojěš* 'a fák közt látszik' REG. CsM. NyK. III. 180. sz.

votják: *ki d'okisen atškiš vož užimed, kiñlen no kižem užimez?* 'die grüne wintersaat ist von weitem sichtbar, wer hat die wintersaat gesät?' WICHM. I. d. 139.

osztják: α) *É. ʒas num-ələŋ ɛu əlt kòrdi sāuər nāuərdal nīla* 'a város felvégéről [egy] vasnyúl ugrálása látszik' PÁPAY: UF. XV. 53. — β) *talta manmēu svʒat ʒas-numbi ɛu əlt i lauəŋ ʒoɪ lauəl top kət kurl siʒələsa* 'mikor innen elmentünk, a város fölött egy lovas férfi lovának csak a két lába látszott' uo. 119.

vogul: É. α) *ʒosä-ŋgläʒä tül ti nē'ĩls'i* 'az ő hótalpainak sarkai tűnnek im onnan elő' MUNK. VOGNGY. II. 307. — β) *kit tārēm, kit kworēs-ʒal pas əl ātər ti jinätü nāŋki* 'a két ég (ég és föld) két mennyköze távolnyiról im egy úrnak jövedele látszik' I. 62 | *möt šariš-a uln əl ʒs mātər-sir ma(ər) jāni* 'təwlep təwliŋ uʒ jinät nāŋki' 'a tenger másik végéről ismét valamiféle nagyszárnyú szárnyas állat jövedele látszik' II. 122.

magyar: α) *Má messzirű látszott a lángját* (= a lángja) (NyF. XVI. 35). — β) *Ott ős volt egy ház építve, onnét ős tetszett a világosság az ablakon* (MNGy. X. 344).

süt, ragyog, fénylik, megrillan

finn: α) *alta juuren kuu kumotti, päältä latvan päivä paistoi* 'a gyökér alatt a hold fénylett, a csúcs fölött a nap sütött' Kant.³ III. 118 | *kuu paistoi Kutumäeltä, päivä Pätsivuoren päältä* 'a hold sütött Iváshalmon, a nap Kemencze-hegyen' 45 | *päivä paistoi kirkkahasti oksilta ylimmäisiltä* 'a nap tisztán sütött a legfölső ágakon' II. 2 | *tähdet taivoalta rupešivat havujen lävitse paistamaan heidän päällensä* 'a csillagok az égről kezdtek rájuk sütni a fenyőágakon keresztül' Sat. I.² 9 | *kuuhut paistoi kulmaluilta, päivä rinnoilta risoitti, otavainen olkapäiltä, seitsentähtinen selältä* 'a holdacska sütött halántékán, a nap ragyogott mellén, a gönczölszekér a vállán, a fiastyúk a hátán' Kal. X. 89, Sat. I.² 26 | *kuu kärestä paistoi, päivä paistoi lappeasta, tähet västistä välötti* 'hold ragyogott a [kard] hegyén, nap sütött a lapján, csillagok fénylettek a markolatán' Kal. XXXIX. 101 | *paistaa*

sieltä meren saaresta kuni tähti ikään huonukset linnoille 'onnan a tengeri szigetről éppen úgy csillognak a házaeskák a várba, mint a csillag' 91. — β) *kuu kupeesta kuumottavi* 'hold fénylik az oldalán' Sat. I.² 105 | *tuolta veikkosi tulevi, ... päältä metsän pää näkyvi, ialat alta kuumottavi* 'onnan jön a testvéred, ... feje látszik az erdő fölött, alul megcsillámlik a lába' Kant.³ III. 117. — γ) *saari kaukoa näkyvi, etähältä haamottavi* 'egy sziget látszik messze, sötétlik a távolban' Kal. XLIII. 57. — δ) *sieltä korvat vilahteli* 'ott megvillant a füle' Kans. I. 121 | *kissalle karhun karvainen korva sieltä vilahti lattianraosta* 'a macskának a medve szőrös füle megvillant ott a padlórésben' 131 | *ennen kun jalopeura näki hevosen louhikolla juoksevan pimeässä yössä, niin tuli vilahti kavioista* 'egyszer mikor az oroszlán meglátott egy oroszánt futni egy sötét éjjel egy köves helyen, akkor tűz villant meg a patáján' 160. — ε) *mutta kenkää jalkaan pannessa leimahti tytöltä kulta-vaatteet nahka-roukkujen alta* 'de miközben a cipőt lábára húzta, a leány aranyos ruhája kivillant a bőrbunda alól' Sat. I.² 77 | *kun lehti puusta leimahti* 'mivel a levél a fán hirtelen megmozdult (tkp. megvillant)' Kans. I. 36.*)

vogul: *É. nūltāy puŋkänēl nāj pēlamlēs* 'a sziklahegy csücsáról tűz gyúladt föl' MUNK. VogNGy. IV. 334.

magyar: *A gazdájoknak a kastéllát még a szép uttyát megláttyák valahunnaj ragyogni* (NyF. IX. 54).

hall, hallgat

finn: α) *kuuli sukkulan surinan ylähältä päänsä päältä* 'fönn a feje fölött vetelő surrogását hallja' Kal. VIII. 23 | *kuulevi jumun kylältä, järyn järvien takoa, jalan iskun iljeneltä, reen kapinan kankahalta* 'zörgést hall a falu felől, dörgést a tó mögül, lábdobogást a sikamlós úton, szánrobogást a homokos mezőn' Kal. XXVI. 7 | *kuuli suolta soit-tamisen, kajahuksen kankahalta* 'zeneszót hallott a mocsár felől, visszhangot a homokos mezőről' uo. XXXIII. 165 | *niin*

*) Vö.: *sieltä raosta karhun korva viukahti* 'ott a résben a medve füle megmozdult' Kans. I. 135.

perille päästessänsä kuuli melkoisen metelin Pohjan pitkästä perästä, lapin lasten tanterilta 'hát miközben a ezélhoz jutott, jókora lármát hallott Észak hosszú határán, a lapp gyerekek mezein' uo. XIII. 167 | *kuulevi mereltä itkun* 'sirást hall a tengeren' uo. VII. 161 | *jos minä minkä kuulen kiven alta eli lahokannosta* 'ha én valamit hallok a kő alatt vagy a korhadtt fatőben' Kans. I. 210. — β) *kuunteli kiukaalta toisten pakinoita* 'hallgatta a kemenczén a többiek beszédét' Sat. I.² 70 | *Rauta kuusen latvasta kuunteli heidän puhettansa* 'R. a fenyő tetején hallgatta beszédjüket' uo. II. 184 | *minä kuuntelin salista laulajia, jotka pihalla lauloivat* 'hallgattam a teremben az énekeseket, a kik az udvaron énekeltek' SET. SKL.³ 61 | *kaikki kuuntelivat puhetta seisoaltansa* 'mindenki állva hallgatta a beszédet' SET. FSprS.³ 62.

mordvin: E. kosto nesińek od sěret, kosto marasińek od leńet? 'wo werden wir deine junge gestalt sehen, wo werden wir deinen jungen namen hören?' PAAS. I. 222.

votják: kosak ulisen kiliz kyara 'sie hörte eine stimme unter dem fenster [sagen]' WICHM. II. 161.

osztják: KK. jít-vōdīva kavoy sei man-ja žuttem 'vom norden einen dröhnenden laut vernehme ich' PATK. II. 24.

magyar: Kérdi tőle, hogy nem látott vaj hallott valamerről éppen s éppen tarisnyába ennyi s ennyi pénzt? (Nyr. XXXII. 49). *Hogy mēnēn az erdőben, meghall messziről valami nagy sikoltást, rikoltást* (MNGy. X. 339). *Hátok mellett a böcsőbbű rívdst hallottak* (IX 387).

hallatszik

finn: α) ei sieltä sanottavia kuulu 'nem hallhatók onnan említésre méltó dolgok' BUDENZ: FNy.² 122 | *eiköhän panna tämän kiven alle tämä saaliimme piiloon, koska jo kuuluu ihmisiä* 'tämä takamme' 'ne rejtjük-e e kő alá ezt a zsákmányunkat, mint-hogy már hallatszik mögöttünk emberi hang' Kans. I. 334—5 | *kuuluu toiselta puolelta hyvin paha ääni* 'a másik oldalról igen rossz hang hallatszik át' uo. II. 61 | *kun alkoí silmään aukoa, kuulee, kun jyske kuuluu vuorelta* 'mikor elkezdte szemét kinyitni, hallja, hogy zaj hallatszik a hegyről' uo. 54 | *kuului*

suolta ruokan roiske, rannalta ra'en ratina 'ostorpattogás hallatszott a mocsár felől, szánesikorgás a parton' Kal. XXI. 5 | *kuuluvi pajasta pauke, hilke hili-huonehesta* 'csattogás hallatszik a műhelyből, csörgés a szenes házból' uo. X. 57. — β) *nyrkillään tömistää ovelle, että kaikki tienoot ympäriltä* 'öklével döngeti az ajtót, hogy visszhangzott a környék körülötte' Sat. II. 134.

lapp: K. *jinn kullaj päiktest* 'visszhang hallik a sziklából' GEN. UF. I. 71 | *nikmähtem näl mest jinn kullaj* 'nyelvetlen szájból hang hallik' uo.

cseremis: nyK. *olitsä-γitsən* (v. *olitsästə*) *juok šokta* 'eine stimme, ein laut wird auf der strasse hörbar' RAMSTEDT 125.

votják: *logämez kwat ižkämš kiliskä* 'lépése hat versztről hallatszik' MUNK. VNpH. 61.

osztják: É. *muy ittam š man'su xaltša xälläden šätl* 'mi íme arra mentünk, a honnét a sírásod hallszik' PÁPAY: UF. XV. 90—1.

vogul: α) É. *numél matér sir matér sujtí* 'felülről valami hallatszik' MUNK. VogNGy. III. 120 | *toz xujimatá ali nár-a-ulnél xulax ta rəyřilēmā sujtí* 'a mint úgy fekszik, a felső Ural tájéka felől holló krákogása hallik' I. 12 | *toz alimätən akw'-mat-ēt numi tərémnəl matér kuritanē sujtí* 'a mint így élnek, egyszer csak a felső égből valami csattogás hallik' I. 1. — β) T. *äxnäl k'osót ikēm muš k'ul vönē, ti k'ulnəl ilmēs vqzžātne soj k'alk'ätql* 'a hegytől nem messze egy kis ház áll (ül), ezen házból erősen hallatszik ki a verekedés zaja' IV. 360.

magyar: *Már messziről hallatszott a rézesödör dobogása* (MNGy. IX. 71). *Szózat hallateek menyből* (Érdy-k. 348b). *Iszonyú jaj-szók hallatnak a levegő-égből* (Pázm. Préd. 6).

szagol, szimatol

finn: α) *ja jos nytkin koirat yhteen tulee, niin ne haistaa toistensa hännän alta, että kenen hännän alla pöytäkirja on* 'és most is, ha találkoznak a kutyák, megszagolják egymást a farkuk alatt, hogy kinek a farka alatt van a jegyzőkönyv' Kans. I. 155. — β) *jo ketunpoika juoksee ja samoin maasta nuuh-*

tele, kuin ketulla mahti on 'már a rókakölyök szaladgál és szint-
űgy szimatol a földön, mint a róka tud' 338.

Negyedik csoport.

*szól, beszél, mond, felel, kiált, ordít, morog, szid,
veszekszik, pöröl, figyelmeztet, int, gondolkodik,
ugat, dübörög*

finn: α) *hanhi tynnöristä sinoo* 'tyúk szól a hordó-
ban' Kans. I. 245. — β) *neiti suksilta sanovi, hiihtimiltä
hiiioavi* 'szól a leány a hótalpon, ravaszodik a lábszánkón' Kal.
XXXV. 95. — γ) *puhui pilvestä Jumala, lausui luoja taiva-
halta* 'szólt az Isten a felhőben, mondta a teremő az égben'
uo. XLV. 87 | *miehet purresta puhuvat* 'szólnak az emberek
a naszádban' uo. XXXIX. 367 | *puhui purtensa perästä* 'szólt
naszádjá farában' uo. XLIII. 26 | *pappi puhui altariolta* 'a
pap az oltárnál beszélt' SET. SKL.³ 61 | *sairas puhui sängystä
lapsensa kanssa* 'a beteg gyermekével beszélt az ágyban' uo. —
δ) *lausui ukko uunin päältä, mieron-kierto kiukahalta* 'szólt
az öreg a kemence tetején, a csavargó koldus a tűzhelyen'
Kal. XXIV. 267 | *sinä lausui lattiolta oven suusta, alta
orren* 'ott szólt a padlón az ajtónyílásban, a gerenda alatt' uo.
XVIII. 669 | *perimies perältä lausui* 'a kormányos szólt a
kormányon' uo. XXXV. 21. — ε) *virkkoi iso ikkunasta, emo
aitan kynnykseltä, veljekset veräjän suusta, sisarekset sillan
päästä* 'szólt az atya az ablakban, az anya az éléskamra
küszöbén, fiútestvérei a kapunyílásban, nőtestvérei a híd végén'
uo. XXX. 81 | *virkkoi Suovakko sopesta, akka vanha vaipan
alta* 'szólt S. a sarokban, a vén asszony a takaró alatt' uo.
XVIII. 549. — ζ) *hyvään aikaan ei turasta rastattu mitään,
mutta viimeinki äännähti sieltä talon emäntä* 'jó ideig nem
feleltek semmit sem a szobában, de végre megszólalt ott a házi-
asszony' Sat. IV. 13. — η) *isä haudasta alkaa tarinoida* 'az
atya a sirban elkezd beszélni' uo. I. 53. — θ) *no, se alko
huutaa sieltä kirkon haltija* 'no, elkezdett ott az kiabálni, a
templom öre' Kans. II. 80 | *hän huusi jo kaukaa* 'ő már
messziről kiáltott' SET. SKL.³ 61 | *huuti mies nenästä niemen,
verevä vesien poikki* 'kiáltott az ember a földnyelv orrán, a piros-

pozsgás a vizeken át' Kal. XXXIX. 363 | *huutaa sitten yhden kiven päältä* 'kiált aztán egy kö tetején' Kans. I. 69 | *repo huusi metsästä* 'a róka kiáltott az erdőben' uo. 73 | *se huutaa sieltä korvan sisästä pojille* 'az kiabál ott a fülben a fiókáknak' uo. 234. — ι) *huhui sieltä miehelle* 'kiabált ott férjének' Sat. I.² 59 | *jo huuhui humala puusta* 'már kiabál a fán a komló' Kal. XX. 160. — ζ) *isäntä luikkasi orrelta peräni* 'a gazda utánam kiáltott a gerendán' Kans. I. 187. — λ) *kirkui marjanen mäeltä, puolukkainen kankahalta* 'kiabált a dombon egy bogyócska, a homokos mezőn egy áfonyácska' Kal. L. 81. — μ) *mutta kun sonni möllytti ovipielestä* 'de mikor a bika elordította magát az ajtófélfánál' Kans. I. 195. — ν) *ukko uunilta urahti* 'egy öreg ember mordult egyet a kemenczén' Kal. IX. 13. — ξ) *lausui Ruotus ruoaltansa, tiuskui tiskinsä nojalta* 'R. szólt az étkezésnél, ráförmedt az asztalnál' uo. L. 241. — ο) *kiisti akka kiukahalta, kielipalko pankon päästä* 'egy vénasszony veszekedett a kemenczén, nyelveskedő a kályhapadka végiben' uo. XII. 343. — π) *hän vaan sängystä sätivi* 'ő csak hevesen beszél az ágyban' Kant.³ III. 38. — ρ) *varoitti kuolinvuoteelta lapsiansa* 'halálos ágyán intette gyermekeit' Sat. I.² 109 | *emo neuvoi poikoansa, vanhin lastansa varoitti oven suusta, orren alta, kattilan katasioilta* 'az anya utasítja fiát, a szülő inti gyermekét az ajtónyílásban, a gerenda alatt, a katlan helyén' Kal. XXVI. 389. — σ) *emo hauasta havasi, alta mullan muistuttavi* 'az anya fölébredt a sírban, figyelmezteti a föld alatt' uo. XXXVI. 285. — τ) *se mies silloin ilmaisihe sieltä kiukaan loukosta ja sanoi* 'az az ember akkor elárulta magát ott a kemence nyílásában és mondta....' Sat. I.² 107. — υ) *akat tuosta arcelevat....: kuka kangasta kutovi?* 'az asszonyok gondolkodnak ott....: kicsoda szó vásznat?' Kal. XXIV. 71. — φ) észl: *räkis unest* 'er sprach im schlafe' WIED. EGramm. 327.

lapp: N. *de čär've ræbba dærmēs* 'da rief die krabbe auf dem hügel' Qvigst. SUS. Aik. III. 25.

mordvin: E. α) *a atakske tosto raykstaš* 'das hähnelein aber schrie dort auf' PAAS. II. 116 | *meři babanstein, raygi kudękel'de* 'er redet zu seiner alten, schreit von der vorstube hinein' uo. 81. — β) *iue-vedin tombal'de iue at'a šejeri*

(*purjine*) 'jenseits des grossen wassers, schreit ein grosser alter (der donner)' PAAS. Chrest. 1. — γ) *viríte sérgeé, pancto éérgeé, Račín tejter tandavé* 'von dem walde her schrie es, von dem hügel her leuchtete es, es erschrak die tochter der Wolge (donner und blitz)' PAAS. II. 72.

zürjén: V. *kerkašánis kod-ke goredis zev lokiš, sije uštedž povžis* 'a házból valaki nagyon haragosan kiáltott, ő [úgy] megjedjt, hogy elesett' FOKOS 99.

osztják: α) AK. *totitta [jixpogotna] nőzmái* 'von dort wurde er von seinem bruder angeredet' PATK. II. 66 | É. *ielta-svāt nőzmas* 'belülről megszólalt' PÁPAY: UF. XV. 93. — β) *i-mosa-poráina mur si būdas kāmelta* 'egyszer [csak] nép üvöltött im kívülről' 157 | *lou nōmelta būetl* 'ő felülről elkiáltja magát' 47.

magyar: α) *A koma még lőtt a kanap'éra, onnadj beszígetett* (NyF. XXXIII. 59). — β) *A bakóc (= rözse) alól kezdi mondani* (MNGy. X. 72). *Igaz az is édes jó uram, mondja az ágyból az asszon nagy nyegődzve* (Nyr. XXXIX. 382). *Azt mondja valami Borsszemvitéznek a szobából* (MNGy. VII. 447). *Aszongya a Krisztus a kérésztrű* (IX. 419). — γ) *Feleli a szobából* (MNGy. VII. 447). — δ) *«Igaz biz az édes jó uram», elkezdí az asszon nagy nyegve az ágyból* (Nyr. XXXIX. 382). — ε) *Rájuk kiáltott a két madár az agacsfáról* (MNGy. IX. 82). *Egyszer azt kiáltta a fáról egy griffmadárfióka* (MNGy. VII. 458). *Má messzirű, má messzirű kiáltta ja vezérnek* (NyF. XXXVIII. 34). — ζ) *«Vaj érzed, vaj nem, de itt vagyok!» — rikójtotta Szépmező szárnya a hídról* (X. 408). — ι) *Szittam nagy mérgesenn a sutbú* (IX. 553). — θ) *Azok az kapun belülről mind ugattak* (VII. 472). — υ) *Valami dibérgétt messzirű* (IX. 5).

énekel

finn: α) *kissa kiipesi puuhun ja lauloi sieltä* 'a macska a fára mászott és ott énekelt' Kans. I. 113 | *kahtatoistakymmentä lajia lintuja laulaisi joka puusta* 'tizenkétféle madár énekelne minden fán' uo. II. 8 | *taas tiainen siellä istuu, puun oksalta laulaa* 'a czinege ismét ott ül, a faágon énekel' Sat. I.² 8 | *lauloi lapsi lattialta* 'egy gyermek énekelt a padlón' Kal.

XIX. 356 | *lintunen lehosta lauloi, pieni lintu pensahasta* 'madárka dalol a ligetben, kis madár a bokorban' uo. XXXIII. 59. — β) *tirskuipa tianen puusta* 'a fán egy czinege csicsergett' uo. II. 251. — γ) *varis vaakkui varvikosta* 'egy varjú károgot a csalitban' uo. XXXIII. 103.

cseremis: nyK. *pušäng-w'ks̄ βəletsən kek m̄ra sasla* 'ein vogel singt auf dem ast des baumes' RAMSTEDT 159.

kér, könyörög, kérdez

finn: α) *kettu rukoili sieltä säkistä* 'a róka könyörgött ott a zsákban' Kans. I. 81. — β) *kysyi kynnyksen takoa, anoi alta ikkunaisen* 'kért a küszöb mögött, esdekelt az ablak alatt' Kal. VIII. 243. — γ) *jo on piika pintehissä, minne mennä, kunne käyä, kusta kylpyä kysellä* 'már szorultságban van a leány, hova menjen, merre térjen, hol kéregeessen fürdöt' uo. L. 201 | *kysy Ruotuksen kylyä, sauna saraian-suista* 'kér R. fürdőjét, a pajtászárában bányát' uo. 219 || *kävi lavitsalle istumahan, josta vähän ajan päästä alkoi kysellä emäntätä* 'a lóczához ment leülni, a hol kis idő múlva elkezdte tudakolni a háziasszonyt' Sat. II. 137 | *loittoa ukolta kysyi* '[már] messze kérdezte az öregtől' Kans. I. 135 | *sitten kysyi aina pojalta nevan keskeltä* 'aztán a mocsár közepén folyton kérdezte fiától' uo. 245 | *hevonon kun laukkosi, jänis kysyi metsästä* 'mikor a ló vágatott, kérdezte a nyúl az erdőben' uo. 52 | *ladon ovelta kysynyt* 'a csürajtónál kérdezte' uo. 153 || (déli Häme) *Kirsilästä sinnes sopii kysyä* 'K.-ben meg lehet kérdezni, [merre visz] oda [az út]' KANNISTO: Suomi III. j. XX. 129.

cseremis: nyK. *soləškə šeəš, kätə-ðoma-γʲʲtsən amalaš ʒadəš* 'er kommt in ein dorf, in dem äussersten hause bittet er um nachtquartier' RAMSTEDT 175.

votják: *S'olta-bakatır šurəs-v'lti kot-kitiš m̄ji-kudiro šubäz jualoz* 'S'. höse az út mentében mindenütt hódprémes subát kérdezget' MUNK. VNpH. 62 || *monim kišno juani tatiš kildäm* 'nekem úgy van határozva (tkp. megjelentve), hogy innen kérjek feleséget' 79.

vogul: E. α) *äläl ǧlné nǧmtiŋ lätŋ tül vōwēn, äläl ǧlné*

nqmtin (?) *lätin tül kinsén*! 'további életre való okos szót onnan kívánj, további életre való okos szót onnan kérj!' MUNK. VOGNGY. I. 157. — β) *χoti χum por vāruykwē at-ke χāsī, jāni' ājkān, t ū l kitilaxti* 'a melyik férfi tutajt csinálni nem tud, az az öreg embertől, onnan kérdezzeti' I. 71 | *Numi-Tqrem āsēn χumlē lāwawēn, t ū l kitilaxtēn* 'Numi-Tqrem atya miképen fogja neked mondani, kérdezősködjél ottan!' 144.

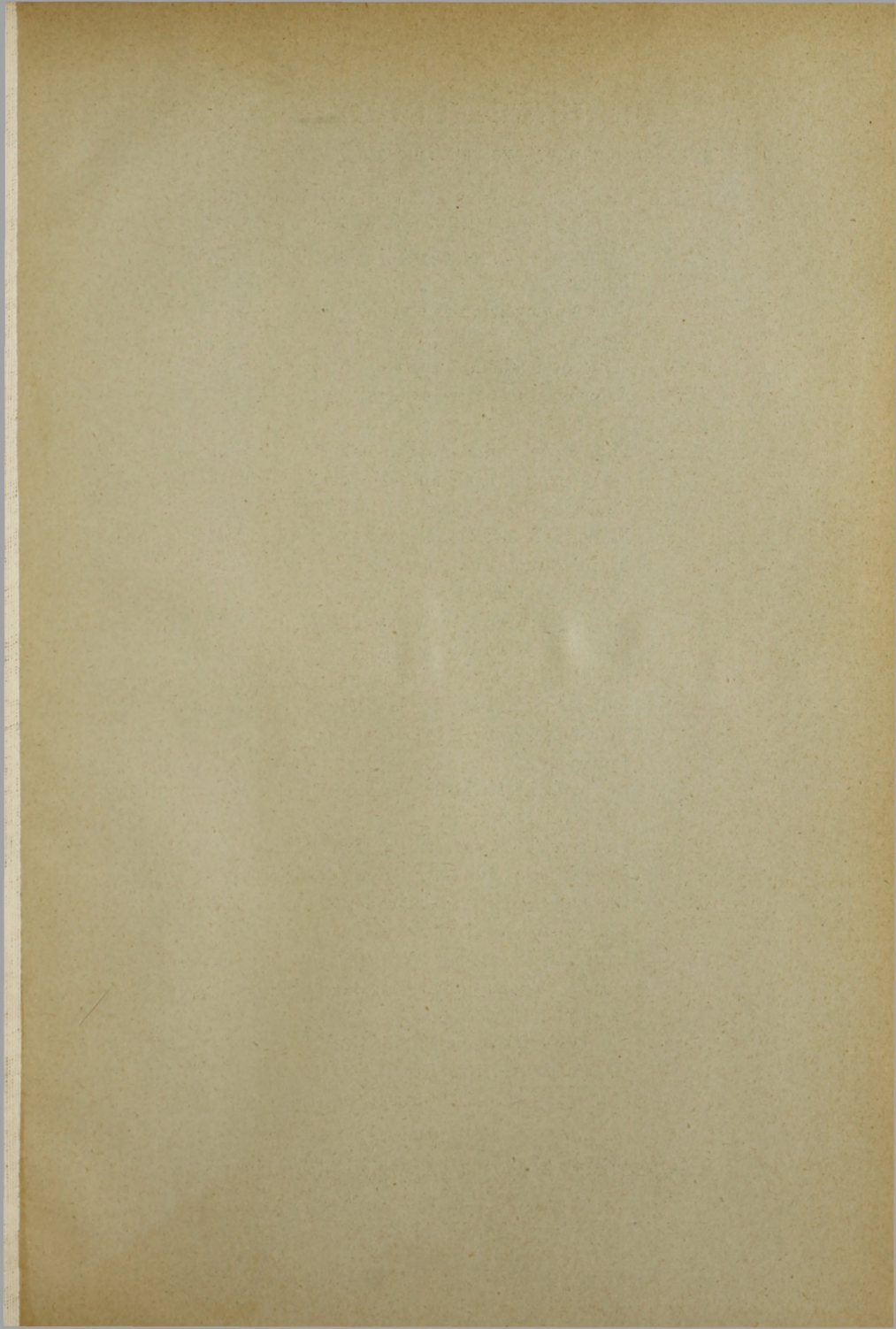
mennydörög

votják: *iñmīs gudiri gudirtoz-ke, vāu iiris šermet žingirtoz* 'wenn im himmel der donner rollt, so klirren die halfter am kopfe des pferdes' WICHM. I. 393.

szúr, döf, rúg, üt, harczol

finn: α) *sika pisti pöydän alta häntä sääriin hampaal-lansa* 'a disznó agyarával a lába szárába szúrt az asztal alól' KANS. I. 189. — β) *ja tonttu uunista lapiota ottamaan, niin pässi puski uunista* 'és a házi szellem lapátot akart kivenni a kályhából, hát a kos megdöfte a kályhából' KANS. I. 187. — γ) *potkasi koasta korvon* 'fölrúgott a házban egy csöbört' KAL. XIII. 131. — δ) *hän löi, potkaisi minua sāngystä* 'ő ütött, rúgott engem az ágyból' SET. SKL.³ 61 | *poika löi toveriansa portailta* 'a fiú ütötte társát a lépesőn' SET. FSPrS.³ 62 | *ensiksi, kun menin, niin raatali löi saksillaan pöydäلتä palan nenästäni pois* 'először, mikor mentem, hát a szabó az asztalon ollójával leütött (lecsipett) egy darabot az orromból' KANS. I. 187. — ϵ) *tuo mulle tulinen turkki, päälleni panuinen paita, jonka suojasta sotisin, ja takoa tappeleisin* 'hozz rám tüzes bundát, lángoló inget, a melynek oltalmában hadakozhassam, a mely mögött verekedhessem' KAL. XLIII. 199.

UGOR (FINNUGOR) FÜZETEK.

Adalékok az ugor nyelvek ismeretéhez és összehasonlításához.

1. szám : Orosz-lapp nyelvmutatványok. (Máté evangelioma és eredeti textusok.) Gyűjtötte és fordította Genetz Arvid — — — 1.20
2. „ Zürjén nyelvmutatványok. Közik Budenz József és Halász Ignác — — — — — 1.20
3. „ Svéd-lapp nyelvtan és olvasmányok. Irta és közölte Halász Ignác — — — — — 1.20
4. „ Máté evangelioma moksa-mordvin nyelven. Tyumenyev A. fordításából bevezetéssel és szójegyzékkel közölte Budenz József — — — — — 1.20
5. „ Votják nyelvmutatványok. Magyar fordítással és szójegyzékkel. Votják nyelvtanulmányok. I. rész : Bevezetés. Idegen elemek a votják nyelvben. Irta Munkácsi Bernát dr. 2.—
6. „ Felelet I. Nyelvészeti észrevételek Vámbéry Ármin «A magyarok eredete» cz. munkájára. — II. Vámbéry úrnak török nyelvújítása. Irta Budenz József — — — — — 1.20
8. „ Svéd-lapp nyelv. II. Jemtlandi lapp nyelvmutatványok. Gyűjtötte és fordította Halász Ignác dr. — — — — 2.—
9. „ Svéd-lapp nyelv. III. Ume- és Tornio-lappmarki nyelvmutatványok. Gyűjtötte és fordította Halász I. dr. — 2.40
10. „ Svéd-lapp nyelv. IV. Déli-lapp szótár. Irta Halász Ignác dr. — — — — — 3.20
11. „ A vogul nyelvjárások szóragozásukban ismertetve. Irta Munkácsi Bernát dr. — — — — — 5.—
12. „ Déli-osztják szójegyzék. Pápai Károly dr. gyűjtései alapján összeállította Munkácsi Bernát dr. — — — — 1.20
13. „ Cseremiszsótár. (Vocabularium čeremissicum.) Genetz Arvid közreműködésével szerkesztette Szilasi Móríc dr. — 6.—
14. „ Irtisi-osztják szójegyzék. (Vocabularium dialecti ostjakorum regionis fluvii Irtysch.) Szerkesztette Patkanov Szerafim — — — — — 4.—
15. „ Északi-osztják nyelvtanulmányok. Gyűjtötte Pápay J. 3.—
16. „ Cseremiszs nyelvtan. Irta Beke Ödön — — — — 6.—
17. „ Finnugor jelzős szerkezetek. Irta Kertész Manó — — 1.80

Megrendelések a

Magyar Tud. Akadémia könyvkiadóhivatalához intézendők.

Budapest, V., a M. Tud. Akadémia palotájában.